

HCL

LIVING HISTORY CREATING MEANINGFUL EXPERIENCES

“The experience economy work is theatre and every business a stage”

- B. Joseph Pine & James H. Gilmore -

Living history

Creating meaningful experiences

HISTORISCH CENTRUM LEEUWARDEN

Author: Marijke Hoekstra

Address: Groningerstraat 11, 8922 AR Leeuwarden

E-mail address: marijke.hoekstra@student.stenden.com

Student number: 313777

Study: International Leisure Management (year 4)

University: Stenden University of Applied Sciences

Thesis lecturer: Hilda Koops

Organisation: Historisch Centrum Leeuwarden
Groeneweg 1, 8911 EH Leeuwarden

Date: 21/06/2017

Place: Leeuwarden

Version: 1

Summary

In 2018, Leeuwarden will be European Capital of Culture. Like many other organisations, Historisch Centrum Leeuwarden (HCL) is currently preparing its programme. Part of this programme will be the educational project *Liwwadders* for 10 to 12-year-olds. The project will revolve around identity and multiculturalism. At the same time, the experience economy has already shifted towards an economy of meaning. Society demands meaningful experiences. The HCL has made efforts to adapt heritage education to this trend. The organisation already has some experience with living history and wishes to implement this further in their educational programmes. To ensure that Leeuwarden's heritage is proudly presented with a touch of entertainment while adapting to the target group, the theories of creating meaningful experiences have been applied to this research.

In light of the above-mentioned developments, the goal of this research is to get insight in how living history can be used as a tool for creating a meaningful experience, in order to give recommendations on the implementation of this matter in the educational project *Liwwadders* in 2018. Therefore, the problem statement has been formulated as follows: *Which requirements should a living history tour have in order to create a meaningful experience for 10 to 12-year-olds that take part in the educational project Liwwadders in 2018?*

In order to find an answer to the problem statement, desk research and field research in the form of five semi-structured in-depth interviews has been executed. For the interviews, two types of respondents have been selected; three living history experts and two target group experts.

The desk research shows that heritage education creates awareness and a sense of ownership which contributes to the conservation of a society's heritage. Which ultimately unifies people and has societal value. It also shows that the four main characteristics of meaningful experiences are: authenticity, motivated participants, the quality of heritage interpretation and the needs and expectations of the target group. The field research has resulted in a confirmation of the importance of those factors. There have not been major deviations from the literature. Therefore, it can be concluded that by means of authenticity, motivated participants, high quality of heritage interpretation and connecting to the needs of the target group a meaningful experience can be created. A list of 25 requirements shows how a meaningful living history experience should be created.

The results of this research have led to the following recommendations for the HCL. Firstly, for the educational project *Liwwadders* in 2018 it is recommended to hire actors or living history performers that are, based on historical correctness, able to connect with the historical character. Secondly, in the preparation of the educational project *Liwwadders*, maintain the existing cooperation with teachers and *Kunstmenu* coaches, but add a group of teachers that once functions as sounding board in order to connect the contents of the project to the curriculum of the children. Thirdly, in order to discover the implications to strategic management when applying meaningful experiences to the HCL's front office, it is advisable to identify whether strategic change is really needed, identify the competitive position of the HCL, identify the change context, potential blockages to change and the change leadership style. Lastly, for future research it is recommended to do a research that explores the other tools that are available for the creation of meaningful experiences for tourists.

Samenvatting

2018, het jaar waarin Leeuwarden zichzelf Culturele Hoofdstad van Europa mag noemen. Zoals vele andere organisaties is Historisch Centrum Leeuwarden (HCL), zich aan het voorbereiden op dit jaar. Het educatief project *Liwwadders* wordt onderdeel van het programma. Het project is bestemd voor kinderen uit groep 7 en 8. Tegelijkertijd is de consument al niet meer tevreden met een gewone belevenis, die moet betekenisvol zijn. Het HCL tracht toenadering te zoeken tot de veeleisende consument. De organisatie heeft al enige ervaring met living history en zou dit graag verder implementeren. Om ervoor te zorgen dat het erfgoed van Leeuwarden vol trots wordt gepresenteerd en tegelijkertijd een vorm van entertainment is die past bij de doelgroep, is ervoor gekozen om het concept van betekenisvolle belevissen toe te passen op dit onderzoek.

Het doel van dit onderzoek is dan ook het verkrijgen van inzicht in hoe living history kan functioneren als instrument voor het creëren van betekenisvolle belevissen, om vervolgens aanbevelingen te kunnen geven over de uitwerking hiervan in het project *Liwwadders* in 2018. De probleemstelling luidt: *Aan welke kenmerken moet een living history tour voldoen om ervoor te zorgen dat er een betekenisvolle belevenis wordt gecreëerd voor kinderen in groep 7 en 8 die meedoen aan het project Liwwadders in 2018?*

Om de probleemstelling te beantwoorden is er deskresearch en fieldresearch in de vorm van vijf diepte-interviews gedaan. Voor de interviews zijn twee soorten respondenten geselecteerd; drie living history experts en twee experts op gebied van de doelgroep.

De deskresearch laat zien dat erfgoededucatie bewustwording en eigenaarschap creëert. Dit draagt bij aan het behoud van het Nederlandse erfgoed. Daarnaast komen de vier eigenschappen van een betekenisvolle belevenis naar voren: authenticiteit, gemotiveerd publiek, de kwaliteit van het presenteren van informatie en de behoeftes van de doelgroep. Er zijn geen grote afwijkingen tussen de deskresearch en het veldwerk gevonden. Hieruit mag worden geconcludeerd dat door middel van authenticiteit, gemotiveerd publiek, de kwaliteit van het presenteren van informatie en aanpassen aan de behoeftes van de doelgroep, een betekenisvolle belevenis kan worden gecreëerd. Een lijst met 25 kenmerken laat zien waar een betekenisvolle living history belevenis aan moet voldoen.

De conclusies hebben geleid tot de volgende aanbevelingen voor het HCL. Allereerst, voor het educatief project *Liwwadders* in 2018 is het raadzaam om uitsluitend acteurs of living history beoefenaars in te huren die, met een historisch correcte basis, zich goed in kunnen leven in het historisch personage. Ten tweede, moet de samenwerking tussen het HCL, docenten en cultuurcoaches van *Kunstmenu* in de huidige werkgroep blijven, maar is het aan te raden om een klankbordgroep op te richten met leerkrachten van de deelnemende klassen die erop toeziet of de inhoud van het project past bij het curriculum van de kinderen. Ten derde, is het nodig dat het HCL ontdekt welke consequenties het creëren van betekenisvolle belevissen heeft voor strategisch management. Dient er een verandering plaats te vinden in de strategie? Wat is de concurrentiepositie van het HCL? Wat is de context van de verandering, welke blokkades kunnen verandering vertragen en welk leiderschap is er nodig om verandering te realiseren? Als laatste kan bij toekomstig onderzoek worden geanalyseerd wat andere middelen zijn om betekenisvolle belevissen te creëren en hoe je dat doet voor een andere doelgroep, namelijk toeristen.

Foreword

After four years of International Leisure Management, these are the last words I am typing on my way to graduation. The bachelor thesis in front of you is my final product, showing the last steps towards becoming a professional Leisure Manager. In this thesis, I combined an important trend in the leisure industry, the creation of meaningful experiences, with one of my personal interests, heritage.

As a child, I was already interested in heritage and history. Recently, I rediscovered my love for it during the minor Heritage Experience Management. This minor also introduced me to Historisch Centrum Leeuwarden, where I have been an intern from October 2016 to May 2017. After nine months of hard work the end-result is here. I sincerely hope that I can make a difference for both the HCL and the children participating in the project subject to his research. I really enjoyed this year and was lucky to have a lot of valuable learning experiences.

I would like to express special gratitude to my supervisor at the HCL, Yteke van der Vegt. She inspired me to conduct this research and has always been supportive and enthusiastic about it. Also, I want to thank the five respondents of my interviews. Their expertise has been of great importance for this thesis. Last but certainly not least, I thank my thesis-lecturer Hilda Koops for a pleasant collaboration, her constructive and critical feedback, and the assessment of my thesis.

Marijke Hoekstra

Leeuwarden, 21st of June 2017

Table of Contents

Summary	3
Samenvatting	4
Foreword	5
List of appendices.....	8
List of abbreviations	8
1. Introduction.....	9
1.1 2018: catalyst for thinking out-of-the-box in a society demanding meaningful experiences	9
1.2 Motive: Heritage is fun!	10
1.4 Objective	11
1.5 Research questions	11
1.6 Outline of the research	11
2. The importance of heritage education	12
2.1 Scientific research	12
2.2 Governmental obligation	13
2.3 Heritage institutes.....	14
2.4 Conclusion: one common objective.....	15
3. Creating meaningful experiences.....	16
3.1 Defining a meaningful experience	16
3.2 Characteristics of a meaningful experience	17
3.3 Authenticity	18
3.4 Motivated participants.....	19
3.5 Quality of heritage Interpretation.....	19
3.6 Target group	20
3.7 Conclusion: the simplified art of creating meaningful experiences	21
4. Living history	22
5. Methodology	23
5.1 Reliability	25
5.2 Validity.....	26
6. Results and analysis.....	27
6.1 How can you ensure authenticity during the experience?	28
6.2 How can you ensure motivated participants?	31
6.3 How can you ensure the quality of heritage interpretation?	34

6.4 What are the needs and expectations of 10 to 12-year-old pupils?	37
6.5 How can living history function as a tool for creating a meaningful experience?	41
7. Conclusions.....	44
8. Recommendations	48
9. Discussion	53
Bibliography	54
Appendices	56
Appendix 1. Results evaluation Wie is Die Meu	56
Appendix 2. Interview-questions	56
Appendix 3. Coded transcripts	58
Appendix 4. Authenticity statement	117

List of appendices

- Appendix 1. Results evaluation *Wie is Die Meu*
- Appendix 2. Interview-questions
- Appendix 3. Coded transcripts
- Appendix 4. Authenticity statement

List of abbreviations

HCL	Historisch Centrum Leeuwarden
LKCA	Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst
OCW	Ministerie van Onderwijs Cultuur en Wetenschap
OR	Onderwijsraad
SLO	Stichting Leerplanontwikkeling

1. Introduction

1.1 2018: catalyst for thinking out-of-the-box in a society demanding meaningful experiences

In 2018, Leeuwarden is European Capital of Culture. With such a title, expectations are high. Not only tourists are demanding an innovative and meaningful programme, residents too. Historisch Centrum Leeuwarden (HCL) is currently preparing its programme for 2018. The project *Liwwadders*, revolving around identity and multiculturalism, will result into an exhibition and an educational programme. The latter is specifically for 10 to 12-year-olds. This research will focus on this educational programme for every primary school in the municipality of Leeuwarden. It has been decided that this project will be in the form of an unguided city walk through the historic city centre of Leeuwarden. Each group of children will be accompanied by their own teacher(s). The route guides the participants along historical highlights connected to the theme. At each stop a highlight is presented by means of living history. According to Anderson (1992), 'Living history can be defined as an attempt by people to simulate life in another time.' The most common reason to do so is 'to interpret material culture more effectively ... and to participate in an enjoyable recreational activity that is also a learning experience.' The HCL wants to embed living history into their educational programmes. In their opinion the extraordinary Frisian culture and the story of Leeuwarden should be more proudly presented. Next to that, they have noticed that more and more visitors of the HCL want to be entertained while learning about history. This entertainment aspect has been observed and researched before by many academics.

Schouten (1995, p.21) for example stated that 'Visitors are not primarily looking for scientific historical evidence ... Visitors to historic sites are looking for an experience, a new reality based on the tangible remains of the past.' Theoretically, 10 to 12-year-olds of today are expected to be looking for the same. If not, they will be most likely taught to do so during primary school. The Ministry of Education Culture and Science obligates primary schools to embed cultural heritage in their curricula (OCW, 2006, p.3). This obligation might be related to the societal trend Schouten described. Even before the turn of the century, the experience economy was forecasted to be the future when it comes to the consumption of products and services. Visitors are searching for meaningful experiences; many organisations are still searching for a way to provide them. According to Kuiper and Smit (2014, p.27), 'meaningful experiences are memorable events that appeal to people on a personal level ... Meaningful experiences require using all our senses.' This description of meaningful experiences originates from the book that Kuiper and Smit (2014) wrote. Subject of their work is 'Imagineering' and it serves as a handbook for the creation of innovative and meaningful experiences. Three very important aspects that ensure a well-designed meaningful experience are: the needs and expectations of the target group, the authenticity of the experience and how motivated the target group is. These aspects will be elaborated further during the continuation of the research. A fourth aspect must be added. According to Timothy and Boyd (2003, p.195), 'Interpretation, viewed here, is essentially a process of communication or explaining to visitors the significance of the place they are visiting. Its purpose is to assist tourists and other visitors in experiencing a resource or event in a way they might not otherwise experience without it.' In light of this statement, it can be concluded that adding quality of heritage interpretation as a fourth critical success factor for meaningful experiences, is useful.

1.2 Motive: Heritage is fun!

Currently, the educational projects of the HCL are already adequately performed. The projects offered by the HCL satisfy national educational requirements. They subsequently try to correspond to the cognitive ability of their different target groups. Some of the HCL projects, including the project in 2018, are connected to *Kunstmenu*.

Kunstmenu

Each primary school in the municipality of Leeuwarden is part of *Kunstmenu*. Every school has a culture coach. The number of hours a culture coach can spend at a school, is dependent on the size of the school. For 50 children stands one hour per week. In the municipality of Leeuwarden there are 50 schools and 12 coaches. New projects are formed in consultation with culture coaches and tested in pilots. During the start-up phase of *Kunstmenu* projects, there are regular evaluations to enable making small adjustments before the execution of the project. Afterwards, *Kunstmenu* sends digital evaluations to each participating primary school.

Box 1. Description *Kunstmenu* system

However, an adequate performance does not imply that there is no room for improvement. Most importantly, in the current situation the entertaining and meaningful experience is mostly lacking. In some occasions children are not actively involved and do not perceive the activities as fun. Even though the evaluations on education within the HCL are less structured, they are aware of the situation. It is concluded that the creation of a meaningful experience for children learning about Leeuwarden's history is an improvement worth investing in. Pine and Gilmore (2012, p.63) clearly state that even though education is serious business, educational experiences should be fun in the first place. The educational project *Wie is Die Meu* is a nice example. *Wie is Die Meu* was the first large scale project, in collaboration with *Kunstmenu*, involving living history. The approach was similar to the upcoming project that is subject to this research. The same target group (10 to 12-year-olds) went into the city centre on a predetermined route. Themed stops were incorporated where an actor performed living history. The results of the *Kunstmenu*-evaluation were very positive. For example, out of 28 respondents ten assessed the project with an 8 on a 1-10 scale, eight respondents assessed it with a 9, and four respondents even gave the maximum score of 10. To the questions whether the participating groups found the project inspiring and exciting, all respondents answered with sufficient, more than sufficient, good and very good. The link to the results of the questionnaire can be found in appendix 1.

The choice for researching living history as a tool for the creation of meaningful experiences can be justified by means of the results of *Wie is Die Meu*. Children seem to find living history inspiring and exciting and liked the project very much. Next to that, the HCL already decided that the new project for 2018 will involve living history. This research will offer the required knowledge for creating meaningful experiences by means of living history. Thus, this research will fill the existing knowledge gap at the HCL. Eventually, the importance of the research goes beyond the project for 2018. Activities should not only be meaningful experiences in 2018 for this specific target group. It should be inherent to every activity for every target group that is organised by the HCL.

1.4 Objective

The objective of this research is to get insight in how living history can be used as a tool for creating a meaningful experience, in order to give recommendations on the implementation of this matter in the educational project *Liwwadders* in 2018.

1.5 Research questions

Problem statement:

Which requirements should a living history tour have in order to create a meaningful experience for 10 to 12-year-olds that take part in the educational project *Liwwadders* in 2018?

Sub-questions:

1. What is the importance of heritage education?
2. What are the characteristics of a meaningful experience?
 - 2.1 How can you ensure authenticity during the experience?
 - 2.2 How can you ensure motivated participants?
 - 2.3 How can you ensure the quality of heritage interpretation?
 - 2.4 What are the needs and expectations of 10 to 12-year-old pupils?
3. How can living history function as a tool for creating a meaningful experience?

1.6 Outline of the research

In chapter 2, 3, and 4 a literature review is presented. The structure of these three chapters are in line with the research questions presented above. The first chapter of the literature review corresponds to the first sub-question and so on. Subsequently, chapter 5 clarifies and justifies the research method applied to this thesis. Chapter 6 presents the results of the interviews that were conducted with five experts in the field of either living history or teaching 10 to 12-year-olds. In the same chapter the results are analysed and compared with the literature. In chapter 7, conclusions are drawn based upon the analysis of the results. Afterwards, recommendations are given to Historisch Centrum Leeuwarden. Lastly, the research will be discussed and evaluated in chapter 9. After which the bibliography and appendices are presented.

2. The importance of heritage education

Even though heritage has been around for centuries, the interest in it has grown rapidly in recent years. According to Timothy and Boyd (2003, p.10) this development is 'a result of higher levels of education, more income, growing awareness of the world ... technology, the effects of media and telecommunications (e.g. movies) and new types of heritage attractions'. Not only has heritage found its way in tourism, it has been embedded in the curricula of more and more primary and secondary schools (Oomen et al., 2009, p.4). The cause of this development can be found by analysing the importance of heritage education from several perspectives. Three influential parties are in this case; scientific researchers, national government and heritage institutes.

2.1 Scientific research

Before moving on to the importance of heritage education according to scientific researchers, the concept itself is briefly defined. Heritage is linked to the past and it 'represents some sort of inheritance to be passed down to current and future generations, both in terms of cultural traditions and physical artefacts' (Timothy & Boyd, 2003, p.2). Heritage is thus any trace from the past that is highly valued by society. Without this attachment of value the heritage would not have been preserved. Heritage is thus selective and not the equivalent of history. As Schouten already stated in 1995 (p.21), 'Heritage is not the same as history. Heritage is history processed through mythology, ideology, nationalism, local pride, romantic ideas or just plain marketing, into a commodity.' With this statement, Schouten sees heritage less as scientific historical evidence. Opinions differ on this matter.

Timothy and Boyd (2003, p.90) do state that there is a scientific and educative importance to heritage. 'Educating the public about important people, places and events from history is one of the premier responsibilities and goals of most heritage managers ... at sites associated with death and atrocity [the key aim] is to educate the public about how malevolent some aspects of history were so that history will not repeat itself.' This explains the role education has in heritage and heritage conservation. Freeman Tilden was a pioneering expert in the way heritage should be presented to visitors. He stated (1977, p.38), 'He that understands will not wilfully deface, for when he truly understands, he knows that it is in some degree a part of himself.' Tilden (1977) described an entire psychological process in one sentence. Creating awareness and a sense of ownership is important, as it makes a person protective of their heritage. Timothy and Boyd (2003, p.197) say that when you 'educate people about the place they are visiting' and 'provide an enjoyable, and even entertaining, experience for visitors', you create two elements that "work together to increase visitors' respect for heritage and take responsibility for caring for it."

The importance of heritage education is thus irrefutably the creation of understanding and appreciation. From a conservation perspective, this is very relevant. This is already incorporated in the definition of heritage. To be able to pass heritage down to future generations, sustainable interaction with relicts from the past is a necessity, which is essentially created by heritage education. Possibly due to scientific research this sense of ownership has stimulated discussion on a governmental level too.

2.2 Governmental obligation

Even though the government has not always considered heritage education as important, they do find it important today. There has been a tremendous development in the last century. In 1857, the Dutch government obligated singing classes at schools, drawing followed in 1889. A hundred years later a new law was enforced in which language skills, arts and crafts, drawing, music and sports had to be incorporated in the educational programme. Research shows that the number of hours spent on education in the arts was around 4,6 hours per week in 1988 (Oomen et al., 2009, p.9-10).

So far, heritage had not been included in governmental obligations for primary schools. In 1996, the ministry of Education, Culture and Science (OCW) decided to devote more attention to cooperation with cultural institutions, heritage and media education. Because of those additions, the umbrella name for all cultural educational activities changed from 'education in the arts' to 'cultural education' (Oomen et al., 2009, p.10.). Dutch primary education knows 58 core objectives. After the renewal of these objectives in 2006, heritage obtained a permanent position in these objectives. Out of the 58 core objectives of primary education, three are clearly connected to heritage education. Objective 47 focusses on teaching children how to analyse their own living environment from different perspectives, one of which is culture (OCW, 2006, p.55). Objective 53 makes children learn about important historical figures and events in Dutch history (OCW, 2006, p.57). Objective 56 says that children must obtain some knowledge about and acquire appreciation for aspects of cultural heritage (OCW, 2006, p.63). Including heritage education in cultural educational programmes caused a slight increase in the average number of hours (7 hours in 2008) spent on cultural education (Oomen et al., 2009, p.10).

What the Dutch government has motivated to institute the above described changes, is the remaining question. Recent developments show what the importance of heritage education is according to national governmental institutions. Cultural education has been a much-debated topic at the Dutch Parliament. The analysis of recent developments starts in 2012 when the advisory report written by De Onderwijsraad (OR), *Cultuureducatie: leren, creëren en inspireren*, was published. The OR is the advisory board for the ministry of OCW and other governmental bodies. This advisory board was asked to give recommendations on high quality cultural education within and outside schools should be obtained. When discussing the importance of cultural education, which heritage education is part of, the OR states that cultural education deserves an important position in primary education. They give four reasons to defend this statement, all related to the provision of a first encounter with heritage. Which on its turn relates to creating awareness and a sense of ownership. Firstly, it gives children the opportunity to get acquainted with arts, literature, heritage and media, especially when this is not taught at home. It also enables children to obtain an open attitude towards arts and culture. It breaks down barriers when children are willing to participate in arts and culture. Lastly, it contributes to the development of transcending skills such as analytical thinking, creativity and reflective thinking (OR, 2012, p.9). These skills are according to the OR particularly important in today's society. 'Society has changed from an industrial towards an information and knowledge society and is more complex and dynamic than before. Young people are required to adjust and fit in' (OR, 2012, p.10). The statements from the OR highlight the importance of heritage education on a broader level, a societal level, and connects it to trends. One of these trends is for example 21st century skills. According to Oetelaar (2012, p.6), an exact definition of 21st century skills is hard to formulate. He does state that as a result of the knowledge society, students

should have the opportunity to acquire the right skills that enable them to function in that society. Being taught about heritage is according to the OR a necessity in this context. The OR therefore recommends high quality heritage education.

Thus, in the past the focus of the government was to create time for heritage education, it is now about the quality of education. The OR advisory report resulted in a programme by the ministry of OCW; *Cultuureducatie met kwaliteit*. The ministry wants to enforce the position of heritage education. The minister of OCW, Jet Bussemaker stated in a letter to parliament the following about heritage:

'I attach great value to heritage. Museums are of great societal importance. Heritage partly determines our identity and creates a communal frame of reference. It helps us to reflect, have a critical eye and to place oneself in someone's position. These are all critical characteristics in a democratic society. It is therefore desirable to get as many people as possible acquainted with our heritage. Education is an important means to accomplish this goal' (Bussemaker, 2013).

Minister Bussemaker concludes, with help of the OR report that the position of heritage in education is not strong enough. Stichting Leerplanontwikkeling (SLO) helps schools with the practical interpretation of the predetermined core objectives. In 2012, they developed such a framework for heritage education (Bussemaker, 2013). It makes sure that children have a continuous educational programme about heritage. It incorporates three classifications of heritage: objects from the past (objects, monuments, buildings), customs and traditions, and stories. Everything should be connected to disciplines of art to ensure that children are directly applying their knowledge.

The described recent efforts of the Dutch national government to enhance the position of heritage and culture in education are noticeable. It underlines how important heritage education is for this party.

2.3 Heritage institutes

The Dutch national government has obligated primary schools to give heritage a prominent position in their curricula. As a result, more and more heritage institutes are visited by groups of children from primary schools. The government aims at collaboration between schools and heritage institutions. It forces for example museums and archives to create educational programmes for this target group. Those programmes should be connected to the way children are taught about heritage at school.

Erfgoed Brabant is a knowledge and expertise centre for heritage in the province of Brabant. Among other things they are providing support for teachers and educational employees heritage institutions in their programme *Wijzer met Erfgoededucatie*. As stated before, 'educating the public about important people, places and events from history is one of the premier responsibilities and goals of most heritage managers' (Timothy & Boyd, 2003, p.90). It is the job of heritage institutes to teach children about heritage by means of heritage in their direct surroundings in which the present is connected to the past (LKCA, 2017). Heritage institutions thus provide local interpretation of traces from the past. Each heritage institution will have their individual goals but passing on the information they have about the past shall be prominent in those objectives. For the HCL (2014) this goal is,

‘welcoming schools at the HCL contributes to the feeling of Leeuwarden, creation of citizenship and spreading a positive image of the city. Children bequeath the story of Leeuwarden to their parents and grandparents and when they grow up to their own children’.

For heritage institutions, it is thus important that heritage is passed on to the next generations. Children should be made aware of the treasures their surroundings has to offer. As Freeman Tilden (1977, p.35) once said, ‘Through interpretation, understanding; through understanding, appreciation; through appreciation, protection.’ This understanding and appreciation is exactly what heritage institutions are trying to accomplish through heritage education. As the ultimate goal of heritage institutions is to protect heritage.

2.4 Conclusion: one common objective

To conclude, significant parties involved in heritage education all express, from different angles, the importance of heritage education. One aspect is clearly similar. Scientific researchers, the Dutch government and heritage institutions all want to preserve heritage for the future and use heritage education to accomplish this, for it creates a sense of ownership, understanding and respect.

Cultural Heritage Agency, Caring for Heritage (2015)

3. Creating meaningful experiences

The experience economy has been mentioned in scientific research for decades now. However, in practise creating meaningful experiences can still be a struggle for the experience-providers. By just calling something an experience, the mission is far from complete. Creating meaningful experiences is not easy. Therefore, it is a necessity to have a clear impression of how an experience comes into existence and what the characteristics of a meaningful experience are.

3.1 Defining a meaningful experience

The Progression of Economic Value, as designed by Pine and Gilmore (1998, p.98) can be seen as one of the most famous theories concerning the experience economy. Pine and Gilmore believe that experiences are not to be compared with goods or services. 'An experience occurs when a company intentionally uses services as the stage, and goods as props, to engage individual customers in a way that creates a memorable event.' (Pine & Gilmore, 1998, p.98). Goods and services thus play a role in the experience. Figure 1 shows that the process commences with commodities and results in staged experiences. The Progression of Economic Value focusses on the value of a commodity. The value attached to a commodity is subject to change. Kuiper and Smit (2014, p.20) explain this process as follows: 'A product that is more beautiful or introduced in a theatrical manner arouses people's interest because of the experience that is added and thus becomes more valuable. When this added created experience has a specific meaning to the receiver, the value of the product increases for this specific receiver.' Value is thus a key word. What creates value will be explored further when analysing the characteristics of a meaningful experience.

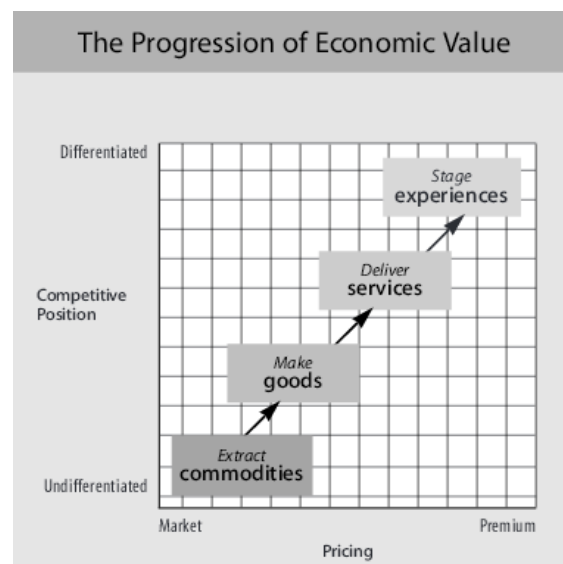

Figure 1. Progression of Economic Value (Pine & Gilmore, 1998, p.98)

According to Kuiper and Smit (2014, p.27), there is already a new paradigm. Innovation in the experience economy is needed. 'Nowadays, marketing is mainly 'meaning' focused.' Boswijk and Peelen (2008, p.186) already defined meaning as something that gives purpose and content to life. Something becomes meaningful when it is placed in a certain framework and when it is connected to other matters so that the context is understandable. It may be clear now that the experience economy is already shifting to the meaning economy. A regular experience is not enough. Today, the

experiences offered must be meaningful. To continue, the characteristics of a meaningful experience will be explored further.

3.2 Characteristics of a meaningful experience

There is a difference between experiences and meaningful experiences. Kuiper and Smit define the latter as 'a moving experience, where the individual attaches meaning and emotions to the experience which leads to both an emotional response and rational thinking processes.' (Kuiper & Smit, 2014, p.94). What exactly makes the experience meaningful? In this definition, two key words can be found. It is an *individual* process and there are *emotions* involved. To entirely grasp the essence of a meaningful experience, a list of characteristics can be compiled. Theoretically, this list should at least contain the two words mentioned above.

Thijssen (2009) describes twelve characteristics of a meaningful experience. The first characteristic of a meaningful experience is that it must have a clear goal or motive. Secondly, the process that one goes through by being part of the experience, should be unique for each individual. So far, the definitions of a(n) (meaningful) experience that were mentioned, all contained the word individual or the receiver. This implies that meaningful experiences are very personal, hence the keyword *individual* mentioned before. The third characteristic Thijssen (2009) describes, is that the participant of the meaningful experience must have a 'sense of being in control of the situation'. The fourth characteristic tells us that in a meaningful experience there is always a process of doing and experiencing. This refers to active involvement of the participant. The fifth characteristic requires a meaningful experience to involve all senses. Human contact is also needed. The seventh aspect described by Thijssen (2009) relates to the attributes involved. Namely, the usage of authentic materials. Next, a meaningful experience should result in a 'changed perception of time through concentration and focus'. This is the eighth characteristic. The ninth characteristic requires meaningful experiences to be balanced 'between challenge and own competences.' The tenth characteristic is referring to Csikszentmihalyi's famous theory of 'flow'. Because according to Thijssen (2009), meaningful experiences should contain an "element of play or 'flow'". Second last, participants of a meaningful experiences are always emotionally moved. This is the second key word that was already found in Kuiper and Smit's definition of a meaningful experience. Just like the first key word, individual, the key word *emotional* indeed appears in the list of characteristics. Lastly, meaningful experiences should give meaning and significance through transformation. 'We speak of transformation when it has a lasting effect on the individual, it causes change within the individual which suits the personality, personal needs, values and desires.' (Kuiper & Smit, 2014, p.30)

These twelve characteristics can be connected to the findings of other researchers too. Starting with the experience-pioneers Pine and Gilmore. They state, 'the more senses an experience engages, the more effective and memorable it can be' (1998, p.104). This of course corresponds to Thijssen's (2009) fifth characteristic.

Boswijk and Peelen (2008, p.49) describe six characteristics of a meaningful experience. The first characteristic is already confirming Thijssen's (2009) and Pine and Gilmore's (1998) view on involvement of senses. As they state that all senses should be involved too. The second and third characteristic of a meaningful experience according to Boswijk and Peelen (2008) are that there is high concentration and focus, and a changed perception of time. Which on its turn is connected to the eighth characteristic Thijssen (2009) describes. The other three characteristics, being emotionally

touched, having a unique experience for every participant and having contact with the environment by doing and undergoing are all similar to Thijssen's (2009) characteristics.

Schouten (1995, p.22-23) states that 'new information is always related to our own concept of the world ... Good interpretation is based upon making connections with ideas and experiences with which we are already familiar, and upon raising curiosity in our visitors.' This statement is connected to Thijssen's (2009) ninth characteristic. In order to reach a balance between challenge and own competence, this newly absorbed information must be connected with our frame of reference. If not, it is unfit with our own competence and challenge is too high. Regarding Thijssen's (2009) fifth characteristic, Schouten (1995, p.28) states, from a heritage experience perspective, 'today the key word in heritage display is experience, the more exciting the better and, if possible, involving all senses'.

All researchers mentioned here, have preceded and confirmed Thijssen (2009). It may be concluded that this list of twelve characteristics is a sound basis for further research. Thijssen's (2009) list of characteristics undoubtedly teaches us that when designing a meaningful experience one should meet certain requirements. Kuiper and Smit (2014) call those the critical success factors for the creation of meaningful experiences. They summarise this in the SUCCESS Formula, which is derived from Thijssen's (2009) twelve aspects (Kuiper & Smit, 2014, p.89):

"Simple is the necessary balance between challenge and own competencies, and a symphony of different elements, which blend into a unity that is comprehensible for the user. **Unique** stands for authenticity, which is meaningful in the social context in terms of offering transformation. **Credible** goes hand in hand with unique, because authenticity makes something credible and therefore gives meaning by offering transformation. **Concrete** means that there has to be a clear goal. **Emotional** feeling of being in control of the situation by responding to expectations and needs of the user (empathy) touch the person on an emotional level by using all senses and offering a desirable design. **Story** stands for the story and positive interactivity with the user (a form of co-creation) by adding an element of 'play'. **Subliminal** stands for a changed perception of time through concentration and focus."

In the SUCCESS Formula quoted above, four main topics can be found. Unique and Credible both relate to authenticity. Simple and Concrete go hand in hand with motivation. Without a purpose or the correct level of challenge people are not motivated to participate. Story and Subliminal refers to the way information is transferred to the audience. In this specific research, related to heritage, we speak of heritage interpretation. Lastly, Emotional is about the individual that participates in the experience. Thus, the target group. All four topics will now be explored further.

3.3 Authenticity

Uniqueness and *credibility*, both related to authenticity, are according to the SUCCESS Formula two critical success factors when it comes to creating a meaningful experience. According to Pine and Gilmore (2008, p.16), 'due to the massive supply of un-real experiences the need for authenticity is growing'. Experiences must be authentic otherwise it is not worth-it to spend money and time on it. Kuiper and Smit (2014, p.28) state that 'authenticity of experiences is measured in terms of how it relates to reality. We therefore refer to it as referential authenticity. This term is used when history or collective memories are used as a source of inspiration; one could even think of rituals from

ancient cultures.’ This statement implies that the experience can be real, but not entirely authentic. The experience is somewhat staged. In terms of heritage experiences, Chhabra et al (2003, p.704) state, ‘first, an attempt is made to copy the original; then the copy is modified to meet the needs of the modern community’. This statement shows that historical correctness is a starting point when it comes to heritage experiences, but that it is always a copy of the original.

Authenticity is thus not a static concept. It is a feeling one gets during an experience. According to Chhabra et al (2003, p.705), ‘an authentic experience involves participation in a collective ritual, where strangers get together in a cultural production to share a feeling of closeness or solidarity. This cultural production is not a total re-creation of the past. In fact, nostalgic collective memory selectively reconstructs the past to serve needs of the present.’ Again, the past does not have to be entirely re-enacted. Boswijk and Peelen (2008, p.67) mention that the usage of authentic resources is important. Thus, if an actor is re-enacting something from the past it is important that the props are authentic. This relates to Thijssen’s (2009) seventh characteristic, the usage of authentic materials. The story may be a sanitised truth or subjected to nostalgia. (Timothy & Boyd, 2003, p.255).

In conclusion, the experience must refer to our image of the truth and use authentic materials to be authentic.

3.4 Motivated participants

According to Kuiper and Smit (2014, p.106), ‘as an Imagineer you can design fantastic experiences, but the moment your audience isn’t motivated, you will never be able to move them in the broadest sense of the word.’ Motivation is thus needed. When aiming at motivated participants three conditions are required. Namely, autonomy, mastery and proof. In short this means that there should be a self-steering factor, challenge is needed therefore the educational experience that is offered should be in balance with the knowledge of the participants. Lastly, a clear goal will contribute to the feeling of meaning and significance.

Looking back at Thijssen’s (2009) twelve characteristics, autonomy, mastery and proof can be discovered there too. Autonomy relates to the third characteristic, having the sense of being in control. Mastery corresponds both to the critical success factor *simple* in the SUCCESS formula and Thijssen’s (2009) ninth characteristic, having a balance between challenge and own competences. Lastly, proof is related to the critical success factor *concrete* and to Thijssen’s (2009) first principle.

In conclusion, motivation plays an important role in the process of making an experience meaningful. If satisfied to the three requirements, autonomy, mastery and proof, your participants should be intrinsically motivated.

3.5 Quality of heritage Interpretation

The SUCCESS formula shows that *story* and *subliminal* are two critical success factors when creating meaningful experiences. This means that the participant should receive a consistent and interactive story. If done correctly there should be ‘a changed perception of time through concentration and focus’ (Kuiper & Smit, 2014, p.89). Freeman Tilden was a pioneering expert in heritage interpretation. His guiding principles of heritage interpretation are famous. According to Timothy and Boyd (2003, p.195) ‘Interpretation, viewed here, is essentially a process of communication or explaining to

visitors the significance of the place they are visiting. Its purpose is to assist tourists and other visitors in experiencing a resource or event in a way they might not otherwise experience without it.' The six guiding principles of Tilden (1977) ensure the quality of heritage interpretation and thus the way in which information is presented to the participants of a meaningful experience. The six principles of heritage interpretation are (Timothy & Boyd, 2003, p.207-208):

1. The information should always be related and connected to what the target group already knows.
2. New information should be transmitted in an inspiring manner.
3. Interpretation is an art and requires creativity and imaginativeness.
4. Positive action should be provoked by means of physical involvement of the target group.
5. When transmitting information, a holistic theme should be attached.
6. Each target group is different. Therefore, interpretation should be adapted to the target group.

In conclusion, involving all senses has been mentioned very often. This is the first step in making the story consistent and interactive. This is connected to the second, third and fourth principle of Tilden. The other three of these six principles are, again, clearly connected to Thijssen's (2009) list of characteristics. It also matches other theories about creating meaningful experiences and are thus most important. For example, Pine and Gilmore (1998, p.102) state that the experience must be themed. 'The first crucial step in staging an experience [is taken] by envisioning a well-defined theme'. Tilden's (1977) first principle has been discussed earlier as it is connected to the ninth characteristic as described by Thijssen (2009) and Schouten's (1995) statement about attaching new information to our frame of reference. The last principle, adapting to the target group, will be explored further in the next paragraphs.

3.6 Target group

Tilden (Timothy & Boyd, 2003, p.207) described that 'interpretation addressed to different visitor groups should follow a fundamentally different approach'. The critical success factor *emotional* also clearly states the necessity of correspondence to needs and expectations of the target group. Adolescents have a better capability of understanding than a two-year-old. Architects look at a building from a different perspective than someone without knowledge about architecture. Every target group is different, thus thoroughly researching your target group is a necessity when creating a meaningful experience. In this research, the target group is 10 to 12-year-olds.

It may be clear that knowing what the target group needs is important. Especially with young children, who are continuously developing, it is important to look at developmental psychology. Hooijmaaiers et al (2016, p.51) state that if you want to motivate children to learn, it is important to consider the way children perceive the world. How children perceive their surroundings is dependent on their inner development. This inner development can be divided into three aspects. Namely, physical development, social-emotional development and cognitive development (Hooijmaaiers et al, 2016, p.204). In this research, physical development will not be touched upon. Physical involvement of the participants of an experience is important, but this is not related to the level of physical development. Considering the SUCCESS formula, the cognitive and social-emotional development of a child is important for this research.

Cognitive development is the development of thinking, language and other functions as attention and memory (Hooijmaaiers et al, 2016, p.65). Jean Piaget was the first researcher to develop a theory

about cognitive development. He focusses on the way of thinking. According to Piaget (Verhulst, 2008, p.14) there are four successive stages in cognitive development in which the order of stages is fixed, but the pace in which a child goes through the stages is dependent on the individual. The concrete-operational period (7 to 11-year-olds) and the formal-operational period (11 years and older) are connected to the target group of this research. In the former, a child learns to look at a situation from several perspectives and learns to adjust to changes. However, this is only possible with concrete and tangible material. The latter, is the period in which abstract-logical thinking develops. Children in this stage are able to think about the possible or hypothetical. Hooijmaaiers et al (2016, p.232) summarise Piaget's theory in three important developments in the way 9 to 12-year-olds think. Namely, the ability to make connections, the ability to see both the big picture and the details at the same time and to use reasoning for more complex situations. Thinking is not the only development when speaking about cognitive development. When it comes to the ability to concentrate, there is a change too. According to Verhulst (2008, p.119), children in this age category are increasingly able to focus their attention to a certain activity and at the same time ignore irrelevant stimuli. According to Hooijmaaiers et al (2016, p.241), children in fifth or sixth grade (in Dutch: groep 7 en 8), have an attention span of approximately 20 to 30 minutes. To conclude, the needs of the target group on a cognitive level, is making connections and being introduced to more complex situations. Also, there shouldn't be high expectations when it comes to the attention span.

Social-emotional development is also important when researching the target group. According to Hooijmaaiers (2016, p.215), there is no age category in which the group is valued as much as in the category 9 to 12-year-olds. The child wants to belong to the group, but also likes to be independent and wants to make decisions on its own. This autonomy, having the power to make your own decisions during the process, is also one of the characteristics of a meaningful experience. When looking at the element of play, we see a change in behaviour too. 6 to 9-year-olds participate in cooperative play, in which there is no common goal. Older children are more frequently involved in associative play. In this type of play children play together and go for a shared target or goal (Hooijmaaiers, 2016, p.226). When creating a meaningful experience an element of flow or play is important. It is also important that there is a clear goal or motive. For this particular target group, it is thus important that the goal or motive is shared with the group and that there is a feeling of autonomy.

3.7 Conclusion: the simplified art of creating meaningful experiences

To conclude this chapter, four different aspects of a meaningful experience have been explored further after reviewing a broad list of characteristics. Namely, authenticity, motivated participants, heritage interpretation and the target group. Creating an authentic experience does not mean that the story has to be entirely true, this can be subjected to nostalgia. However, materials that are used should be authentic. Authenticity is related to our image of the truth, not the truth according to historians. If you want to have motivated participants it is most important to meet the three conditions; autonomy, mastery and proof. A meaningful experience should have a solid story and be interactive through involving all senses. Also, the experience should be themed, new information should always connect to our frame of reference and each target group requires a different approach. Both cognitive and social-emotional developments are important when designing a meaningful experience for the target group of this research. For example, attention span, motivating by having a common goal and having the feeling of autonomy are factors to consider.

4. Living history

There are many tools for creating meaningful experiences but in this research, it will be living history. According to Anderson (1992), 'Living history can be defined as an attempt by people to simulate life in another time.' The most common reason to do so is 'to interpret material culture more effectively ... and to participate in an enjoyable recreational activity that is also a learning experience.' Living history is thus a reflection of everyday life in another time. According to Strouken (2000, p.23), living history is exactly what it says to be, a vivid, lively history. She also states that history cannot be experienced by reading about it or merely looking at abstract objects. Living history is becoming more and more popular due to the commodification of history (Vander Stichele, 2010, p.30). Museums are already adapting to this. As Schouten (1995, p.29) states, 'the sharp distinction between museums and heritage sites on the one hand and theme parks on the other is gradually evaporating.' The leisure market is competitive and therefore, an increasing number of museums is appealing to living history groups (Vander Stichele, 2010, p.30).

Living history is not only for entertainment. According to Vander Stichele (2010, p.26), living history is primarily used as an educational tool to awake interest for and give insight in earlier life. The greatest advantage and power of living history is that the dead past or abstract history is brought back to life again. Living history is thus the leading card that should be played when it comes to bridging the distance between past and present. When creating a meaningful experience this is an important fact. All new information must be connected to our frame of reference, but some parts of history are hard to grasp for the target group. For example, prehistorical archaeological findings. According to Strouken (2000, p.22) fragments of pots and pans have no significance on its own. It will only be meaningful when there is a story attached to it. By whom were those pots and pans used and how did these people live? A living history group would thus function as the required assistant.

Critics have asked the question whether living history can be used for education or not. Firstly, the living history community is accused of having no eye for the greater historical connections (Vander Stichele, 2010, p.30). Only the everyday life is presented and historians claim that this is not enough to provide a clear image of for example political or economic contexts. Also, the complexity of history can never be grasped via living history. Critics speak of 'dumbing down' (Vander Stichele, 2010, p.31). Strouken (2000, p.26) also states that there has been criticism on living history. Here, the focus is on romanticising and sanitising the past too. Historians say that the 'sweet' side of history is over-represented. Next to that there is also the authenticity debate (Strouken, 2000, p.27).

However, Vander Stichele (2010, p.32) states that with some care and nuance living history can function as a historically correct and justified educational tool. Vander Stichele (2010, p.32) finds it naïve to think that someone with a 21st century mind-set is able to entirely be an authentic character from the past. Many living history groups take their job very seriously. During the performance, most living history actors try to be as authentic as possible. Not only their cloths and attributes are historically correct, during the performance they should try to stay in character continuously. This means that they should not act or play a role, they almost become their character.

To conclude, if done carefully and correctly, living history is an educational tool with potential for creating a meaningful experience. Especially, critical success factors like theming, connecting it to our frame of reference and authenticity can be easily adapted to living history.

5. Methodology

In the previous chapters, a review of the relevant literature about meaningful experiences and living history has been presented. This review of secondary academic sources will be used to answer the problem statement and sub-questions. Next to this lengthy desk research, field research in the form of interviewing experts was done. It has been chosen not to interview the target group. Children are not reliable respondents. According to Hooijmaaijers (2016, p.217), 10 to 12-year-olds are very sensitive to the group and are just starting to reflect on themselves. Asking them what exactly their needs and expectations are, will therefore not deliver desired and valid answers. The interviewees will therefore have to be experts in the field. The experts that were interviewed have many experience with the target group, have observed them a lot and are therefore more reliable respondents. There are two types of interviewees. Type 1 are experts in the practise of living history. Type 2 are experts in terms of education and the target group, teachers in fifth and sixth grade of primary schools. For the sake of reliability, respondents must satisfy some requirements. An overview of these requirements is given in the table below.

Type 1: living history experts	Type 2: target group experts
The interviewee should be a practitioner of living history him/herself	The interviewee is or has been teaching fifth and sixth grade (10 to 12-year-olds) at a primary school
The interviewee should have at least a few years of experience in living history	The interviewee should have at least a few years of experience in teaching 10 to 12-year-olds
The interviewee preferably has experience with the target group 10 to 12-year-olds	The interviewee preferably has experience with living history

Table 1. Requirements interviewees

At the start of this research there were already two candidates for type 2 interviewees. However, the network of experts that were possible candidates for type 1 interviewees, was rather small. Only one candidate has been selected in advance. For this reason, the snowball sampling method was used. According to Verhoeven (2011, p.183), 'One way of doing it is to use the snowball method in which you use networks of people. If you find one person who uses the product, say, or has experience in the area you are interested in, then you ask them if they know anyone else who does and so on.' It is expected that three to five interviews should produce satisfactory results. Depending on the depth of the interview it is decided when to stop interviewing. This process is iterative.

To select the best interviewing techniques Verhoeven (2011, p.141) was consulted. She states that 'if you are investigating the underlying motives that respondents may have, if the subject matter is sensitive, or if the perceptions of the respondent are important, then open (in-depth) interviews are what you need.' In this semi-structured interview, the interviewee is aware of the main topic of the conversation and limitedly guided. However, interview questions must correspond to the formulated research questions, literature and eventual goal of the research. In order to be able to steer the interviews a list with interview topics is necessary. In this way one ensures the fact that all important aspects of the research are discussed during the interview. This positively affects the validity of the research. In the table below the operationalisation matrix of this research can be seen. The three

main concepts of this research are unravelled into keywords and indicators, which results in a succinct summary of the literature review. It also shows which research method is used for data collection.

Concept	Method	Operationalisation	Indicators
Importance of heritage education (chapter 2)	Literature review	Scientific research (§2.1) Governmental obligation (§2.2) Heritage institutions (§2.3)	- Creating awareness and a sense of ownerships - Respect for heritage and thus sustainable interaction with heritage - Conserving heritage for future generations
Creating meaningful experiences (chapter 3)	Literature review, semi-structured in-depth interviews	Authenticity (§3.3)	- How it relates to reality (historical correctness) - Reality is our image of the truth, collective memory as a source of inspiration - Not a total re-creation of the past - Authentic materials
		Motivated participants (§3.4)	- Autonomy: sense of being in control - Mastery: level of challenge - Proof: verifiable outcome
		Quality of heritage interpretation (§3.5)	- Involving all senses - Holistic theme - Relating and connecting to what the target group already knows - Adapt to target group
		Target group (§3.6)	Cognitive development - Attention span, 20 – 30 minutes - Concentration - The ability to make connections, big picture, use of reasoning Social-emotional development - Value of the group - The need for independency, autonomy - Associative play: work toward a common goal together with the group
Living history (chapter 4)	Literature review, semi-structured in-depth interviews	Living history as a tool for creating meaningful experiences	- Everyday life, frame of reference - Entertainment, education - Care for authentic clothing, attributes and story

Table 2. Operationalisation matrix

Thus, the above has been derived from the literature. The operationalisation and the indicators are the basis for the interviews. The interview questions for both types of interviewees are shown in appendix 2. The interviewees are approached by either an email or a phone call. The interviews took approximately one hour. Each interview was recorded. The recordings are used for writing the transcripts. These transcripts are analysed by means of coding. For this process, column with indicators as seen in table 2. the operationalisation matrix is used.

5.1 Reliability

Next to systematic mistakes, it might happen that coincidental errors occur. It might be possible that the data of the interview is wrongly interpreted or that there has been made a mistake in the processing of the data. For this reason, it has been chosen to record the interviews and to transcribe it word for word. When doubting about a certain statement of the respondent the transcript can be consulted to re-read the context of the statement. Also, it has been ensured that the research is feasible in the time-frame of one academic year. A clear delineation of the problem statement and the research questions has contributed to the reliability of the research. Lastly, it has been guaranteed that the respondents of the interviews give a correct image of the truth. Table 1 shows the list of requirements for both types of respondents. During the selection of the respondents it has been ensured that the respondents satisfy to the predetermined requirements. The table below shows the characteristics of the five respondents that were selected.

Name respondent	Type	Characteristics
Anne-Joleyn Kolk	2	Teacher sixth grade (groep 8) Over six years of experience Experienced Wie is Die Meu and other living history
Bertus Molenbuur	2	Teacher fourth grade (groep 6) Taught fifth and sixth grade for many years Experience other living history
Jan-Dirk van Ravesteijn	1	Owner of van Ravesteijn Theater en Events 20 years of experience Many years of experience in educating 10 to 12-year-olds Theatrical perspective
Jens de Vries	1	Part of a French-Dutch re-enactment and living history group Several years of experience Has some experience with educating 10 to 12-year-olds Hobbyist perspective
Sebastiaan Pelsmaeker	1	Archaeologist and owner ARRE Remaining History Several years of experience with living history Several years of experience with education 10 to 12-year-olds Scientific perspective

Table 3. Characteristics respondents

Next, it has been ensured that all interviews have been conducted under the same conditions. Every interview was conducted in, for the interviewee, familiar surroundings. For example, in their own house or their working environment. This was done in order to eliminate the possibility of politically correct or socially desirable answers. There is however, always the possibility that the respondent has wrongly interpreted the questions. This risk can be minimised by asking follow-up-questions and by summarising the respondents answer.

Lastly, the transcripts of the interviews have been written in Dutch, as they were conducted in Dutch. In the analysis, quotes from the interviews have been used to illustrate the respondents' opinions. Therefore, parts of the transcripts had to be translated to English. This translation might result in some coincidental errors but it has been tried to eliminate this risk by using dictionaries and by asking others for feedback.

5.2 Validity

In order to guarantee validity, measuring what has to be measured, a few aspects have been considered in the research design. This means that no systematic mistakes should be made. As said before, semi-structured in-depth interviews are a valid research method because for this research it is desirable to look at the underlying motives of the respondents.

To ensure that the interviews that are conducted are valid, the following aspects have been considered. Firstly, as described above, it has been ensured that the interview questions derive from the literature. This is also visualised in the operationalisation matrix. It ensures the fact that all aspects of the key concepts that should be measured were represented in the interviews. This has also been connected to the analysis of the results. The analysis has been done by means of coding and the codes have been derived from the operationalisation matrix too. Secondly, the interviewees were made aware of the different topics, again deriving from the operationalisation matrix, we were going to discuss at the start of the interview.

6. Results and analysis

In this chapter, the results of the five semi-structured in-depth interviews are gathered and analysed. The interviews have been conducted with two types of interviewees, target group experts and living history experts. The target group experts are two primary school teachers, one male and one female, that both have experience with teaching 10 to 12-year-olds. The three experts in the field of living history, all male, are experts from different angles. This results in a theatrical perspective, a hobbyist perspective and a scientific perspective.

As shown in the operationalisation matrix in table 2 of the previous chapter, the interview questions have been based upon the literature review. The mind map in the figure below gives an overview of the colour codes that are used to analyse the interviews. These codes are in line with the indicators shown in the operationalisation matrix. The coded transcripts of all five interviews can be found in appendix 3. The presentation of the results is structured by means of the research questions. Each paragraph represents a research question, research question 1 and 2 excluded as these questions are answered by the literature review. At the beginning of each paragraph the coloured concepts from the mind map will be unravelled into key words that derive from the interviews. The key words are presented in a coloured textbox. Bold key words are key words that have been used by multiple respondents. The results are supported with important quotes from the interviews. To continue, the outcomes of the interviews are analysed by means of a comparison with the literature. The paragraph concludes with a short statement of what the results mean to the research question. An extensive conclusion, in relation to the problem statement, will follow in chapter 7.

Figure 2. Mind map results interviews

6.1 How can you ensure authenticity during the experience?

According to the literature study (Kuiper & Smit, 2014), one of the critical success factors when it comes to the creation of a meaningful experience is authenticity. In order to validate this statement, the respondents were asked questions about the importance of authenticity in living history. Interpretation, historically correct story and historically correct materials are the three concepts within authenticity that have been identified. The data in this paragraph contributes to answering research question 2.1.

Interpretation

Emotions of historical person | The human touch | Always use historic reasoning | Complete picture | Freedom in fantasy | Artistic freedom | Creativity of predecessors | The children's image forming | Entertainment has higher value | Fiction arouses interest in real story |

When the respondents were asked whether there should be some room for your own interpretation when it comes to living history, their answer was unanimous. All five respondents believe that adding personal interpretation to historical facts creates value. However, there must always be an historical basis.

The most important value that is created by interpretation is, according to multiple respondents, the human touch. One respondent, a living history expert from a theatrical perspective, explained this emotional aspect as follows: *'In my opinion it is most important to go into emotions. To give an example, I played Alma-Tadema in the Fries Museum for four months. I studied every book, every painting. Weeks and months of preparation. You meet people and what do they ask? "How were your wife and children? What did you do with your children? Which games did you play at home?" [...] People know the facts. Everything what's behind, the human story, is what they want to know. [...] That is the creative freedom, the artistic freedom you have.'* The following statement from another respondent, a primary school teacher, confirms the above: *'it has to be valid in terms of how people feel, how people think. [...] I think it should be historically correct but you have a great freedom to dress it up.'*

Related to this emotional aspect is the creation of a nice story and a complete depiction of the piece of history that is treated. According to the other living history expert, with a scientific background: *'The story, in the first place, should be appealing. Actually, entertainment has a higher value. [...] You interpret to give a nice complete picture. [...] by asking questions you fill in the blanks in your own knowledge. You logically fill in things that cannot be different. It helps with forming a correct picture.'* This comes down to the fact that an incomplete story with incoherent facts is not appealing. In order to make your story interesting, adding interpretation to your fact is thus needed. This also helps children to make their own image of the story. According to the other primary school teacher, *'It is better to not present it too factual, otherwise there is no space for the children's image forming. There should always be some space left for fantasy.'*

The last living history expert stated that interpretation is logical because written history and archaeological findings are just a small part of what happened. He therefore says: *'Within our group [...] there is some space for own interpretation [...] this interpretation is of course based upon logical*

thinking from that particular time. [...] We know how creative they were in that time. What they did with the materials they had. So, there has to be some interpretation.'

In conclusion, authenticity does not mean that everything automatically must be a total recreation of the past. Authenticity is subject to our image of the truth and presenting a complete and interesting story with a human touch, helps creating and connecting to this image. However, there must always be a logical and factual basis.

Historically correct story

Educational | Overall correct image | Research | Realistic image | Details later | Approach reality | Completely correct is boring | Never present misinformation | Mistakes are remembered |

As said in the previous section about personally interpreting historical facts, there must always be an historically correct basis for the story that is presented. All respondents mentioned that the educational value of history is high, especially when it comes to formal education in a primary school.

The primary school teachers confirmed this immediately: *'You want to give them something. [...] I think it is important to give a child a realistic image of that time. [...] It is not all "oh princesses and a beautiful pink dress" [...] especially in the age of group 7 and 8'. And: 'When working with history, I think, if you entirely forget the reality, the correctness, then you completely miss the point. [...] Especially when it comes to the story, the overall image should be correct.'* The living history experts all confirmed this too. The hobbyist living history performer said for example: *'There is a part of teaching, I think. To give the explanation of how it really was.'*

This historical correctness in the story that is told is reached by means of extensive research. All living history experts mentioned that they research before they perform. One respondent said: *'You can never do something 100% correct. [...] We try to approach reality. [...] That's a load of work. You do that because you do not want to miss the point. You want it to be educational.'* Another living history expert said: *'We make sure that the story is correct, but in general. [...] Don't give misinformation or create fairy tales. Because that already happens a lot, especially in living history. [...] I am a scientist, if you are a hobbyist you read different sources. You don't have access to larger libraries with professional literature.'* The third expert said: *'We research a lot. We look at findings, [...] books, manuscripts, the Bayeux Tapestry for example, illustrations [...] even parts of legends from that time.'*

According to the living history experts the audience also appreciates historical correctness. They will notice gross errors. One respondent said: *'For example, if I am at an event playing a medieval blacksmith. Everything correct, but I use a ventilator for the fire [...] that is the only thing they will remember. The rest of my story is gone.'*

However, according to multiple respondents it is important that historical correctness is not exaggerated. The teacher says that for children it is less fun and interesting when someone else creates the image for you. The living history experts agree. Do not go into great factual detail. One respondent said: *'There are some groups that are completely historically correct, 100%, [...] The archaeological findings are of course only the tip of the iceberg. So personally, I think that is a little bit boring.'* Another respondent said: *'As an archaeologist you, of course, first look at authenticity. [...] But in practise you soon learn, well if you present it purely scientific, entirely authentic, entirely correct, then you are a living showcase. People will like it for 5 minutes and then they leave.'*

To conclude, the historical correctness is thus a very important aspect of authenticity especially when it comes to educational living history. However, there must be a balance between personal interpretation and factual presentation since extreme historical correctness is not perceived as fun or interesting.

Historically correct materials

Overall image should be right | Details are not relevant for this target group | Supporting tool | Expensive | Audience is impressed | Completeness and attention for detail give a sense of reality |

Next to the story, also authentic materials are part of living history. All respondents agreed on the fact that the overall image the audience gets should be right. However, there is no need for details. One of the teachers said: *'I think [...] children know that it is just a dress-up party. They know that it is not a real Roman woman. [...] I think they will notice if it's partly correct or incorrect, but they will not see all details.'* A living history expert confirmed this: *'We try to approach reality [...] but for group 7 and 8, you have to do it approximate. [...] Don't nit-pick on the perfection of costumes, you don't have to do this for such a group.'*

One respondent mentioned that: *'I think it should not be used as a goal, but that you use it as a tool to support the story.'* With this it is meant that an authentic object loses value when it is not connected to a story. The audience is however positively affected by the the usage of authentic materials. The living history expert that only shows handmade and authentic medieval leather materials said: *'People are often more impressed when I tell that I made it with my own hands.'* The other living history expert confirmed this and said: *'[...] to give them the feeling that it is real what you show. Because of the completeness, the attention for detail, it comes across better.'*

There is one practical side note. According to a living history expert: *'There is always a problem, the cost issue. Historical costumes in authentic condition are invaluable. I have dresses that cost 2000 euros. [...] You want to approach it, so everything you approach is not perfect, because you have to compromise. There were no sewing machines in the past, everything was handmade, we don't do that.'*

Lastly, authentic materials are expensive and time consuming but are valued by the audience. However, considering the target group, details are not extremely important as long as the overall image is correct.

Analysis

According to Kuiper and Smit (2014, p.28) an experience is authentic if it relates to reality. When looking at heritage experiences, Chhabra et al (2003, p.704) state that it can be seen as an attempt to copy the original. Historical correctness is thus a starting point after which the story is altered to a suitable product for the target group. This process of altering is what the respondents refer to as personal interpretation. In order to adapt this copy of the original to the needs of the target group, personal interpretation ensures a complete story with a human touch. This human touch that has been mentioned by every respondent, corresponds to the fact that authenticity is not a static concept but a feeling (Chhabra et al, 2003, p.705). The respondents mentioned that receiving a complete story with attention to details helps creating the feeling of realness. This is what Kuiper and Smit (2014, p.89) refer to as Credible in their SUCCESS formula. The usage of authentic materials has

also been mentioned in the literature (Thijssen, 2009; Boswijk & Peelen, 2008). The respondents confirm that using authentic costumes and attributes are important for living history. However, there is one contradiction. The respondents state that the amount of detail that is used depends on the target group. Primary school pupils, do not see every small detail. Again, the intention of approaching reality is enough to create an authentic feeling.

Therefore, the conclusion of the literature review, namely that an experience must refer to our image of the truth and should involve authentic materials, has been confirmed by the respondents.

6.2 How can you ensure motivated participants?

Kuiper and Smit (2014, p.106) have stated that in order to move the audience in a meaningful experience, the participant has to be intrinsically motivated. Motivated participants is thus another critical success factor when creating such an experience. Research question 2.2 is focussed on this matter. Four main concepts that contribute to an intrinsically motivated audience will be discussed in this paragraph; autonomy, mastery, power and active participation.

Autonomy

Ownership, input | Thinking along | Structure | Responsibility | Exciting, tension | Create safety | React to requests of the public

All respondents were asked whether they noticed in practice if children need autonomy or not. The respondents answered unanimously that they have had experience with this, either during teaching or during performing living history.

One respondent, a teaching expert, said: *'I think children find it nice to get something in a structured way [...] but they also like to be heard [...] or that they can think along.'* The respondent was asked whether this has a positive influence on motivation or not and answered: *'You create ownership and that's very good. [...] they become more aware of the fact that what they are learning was their own idea. [...] Then you can call on their responsibility.'*

The fact that they like to be heard was also mentioned by another respondent. During his performances as a living history figure he uses this fact to involve the audience. *'If you respond to the requests of your audience, then you will arouse interest longer than when you tell your own story.'*

Responding to the audience's requests and giving them the feeling that they are heard are ways to ensure autonomy according to the respondents. One respondent mentioned that creating safety is an important aspect of autonomy. He said: *'Well it is very exciting, especially interactive theatre. Some people find that a bit scary. [...] You have to create a feeling of safety. If you have the Maslow's pyramid then it is very simple, safety is very important. [...] In the first 10 minutes it is very important to create safety. In a way, people feel like they are in control. They can decide whether they want to go on. [...] You can never give them 100% control because we are the ones that know the script. [...] But eventually people have the feeling that they were involved and that there has been interaction.'*

It may be concluded that autonomy is important because it creates ownership and awareness of the learning process, which has a positive influence on the motivation. Autonomy can be created by responding to the audience, listening to the audience and creating a feeling of safety.

Mastery

Higher level | Interaction | Element of play | Tension | Create safe environment | Pay attention | Comfort zone | Feeling of achievement | Develop a skill | Easily remembered

In order to validate whether mastery is one of the aspects that promotes intrinsic motivation, the respondents were asked what the effect is of challenging the audience, 10 to 12-year-olds. Both primary school teachers responded the same. According to them something is challenging when you offer a higher level: *'Children like to be challenged, they like to learn something new or something [...] on a higher level.'* The relation between challenge and motivation is according to one respondent: *'if they succeed then it motivates to develop further.'*

Apart from offering a higher level there is also the element of play that provide a literal challenge: *'Children are competitive, especially boys. [...] I think you challenge them by letting the children think for themselves and continuously keep them activated. Interaction, that's absolutely a challenge.'* By offering this element of play according to one respondent: *'You give them a sense of achievement. [...] And if you stimulate people to discover something, I mostly do that by small workshops, then you get extra plus points from the audience, which makes them remember it better. [...] Then people and especially children go home with something, a skill, no matter how small.'*

According to two respondents, challenge has a connection with the feeling of safety and your comfort zone. One respondent said: *'I noticed that if you challenge them too soon, then they will back away. Especially children. You have to ensure a relaxed setting. A good introduction that, in a way, builds trust. [...] Search some contact, by sometimes looking in their eyes or give them objects in their hands.'*

Only one respondent saw little connection between challenge and motivation. The respondent said that the living history group only sometimes gives their audience a challenge but that *'depends on how interested the audience is.'*

To conclude, four out of five respondents find mastery very valuable and see a clear connection with motivation. Mastery can be created by offering a higher level, interaction and an element of play but one should always ensure a relaxed setting.

Proof

Aware of learning process | Depends on audience | Doesn't have to be mentioned during the experience | Mentioned in preparation | Limit | Expectation | Provides context

The last factor of the trinity that should, according to the literature (Kuiper & Smit, p.106), create intrinsic motivation, is setting a clear goal. According to two respondents, the target group experts, setting goals works positively. When asking for the connection between motivation and goal-setting, one respondent said: *'I do notice that children like to be aware of their learning process. I also think that setting a goal gives clearness and structure. [...] but if you say: "this is the goal" and the child thinks: "great I understand it now so close the books", then I think it limits the willingness to learn more.'* Goal-setting thus has a positive and a negative side according to the respondent. However, the positive outweighs the negative. From an educational perspective, it may be clear that being aware of your learning process by means of goal-setting is important. The respondent with

experience as living history performer said: *'If I visit a class, one of the first things I say is "Well today I am going to tell you something about this and that". [...] To give a context and to give an end-goal. [...] Afterwards, you can ask questions to the class. And if they know up front where it is going to be about, then the questions are on topic. If you don't, then you get random questions. Which is always fun but it doesn't help the group further.'*

Three respondents mention that a goal is more on the background. Stating that something is educational causes resistance according to two respondents. One living history performer said: *'And that you learn something, well if you turn it around and say you will do something because it is educational, then people start to resist. [...] but we keep in our minds: "you will also learn something".'* Another respondent, one of the two teachers, said: *'I think that you should mention it in the preparation at school, this is what we will be doing, and we will go there and there, and we will talk about that time and that person. [...] I can't remember that they (living history actors) said "this is our goal".'*

The respondents conclude that there is an importance to goal-setting because it gives a clear direction and it makes the children aware of their learning process. However, they also state that the goals are more on the background because they should not limit the learning process or make the audience resist participation.

Active participation

Perception of the child | Interaction | Element of play | Humour | Multiple intelligences

In order to see whether there is more to motivation than the three factors described above, the experts were asked what they find important when it comes to active participation of the audience, which is also related to Thijssen's (2009) fourth requirement of a meaningful experience.

The most striking aspect that motivates the audience according to the respondents is the connection with the target group. One respondent states: *'Very simple, connect to the perception of the child. What do boys like? Adventure, running, challenge, competition, fighting, historic, sables, swords. [...] What do they like? [...] Don't use yourself as starting point, we want children to learn something. [...] But you have to compromise. [...] Then you get the children active.'* Another respondent said: *'Humour, interaction and something active. [...] it should not be too heavily loaded.'* A third respondent connected interaction with the element of play that has been mentioned before: *'Play nice games. You might get a bit dirty, you could fall and that might hurt a little bit. For children that is very provoking.'*

One of the teachers responded with: *'We work with multiple intelligences. So, for example, a song from the past, handicraft, a story about the past. Well, they don't all enjoy hearing a story about the past but some children do like that. You try to work with different angles [...] so that their motivation is activated somewhere.'*

In conclusion, according to the respondents, active participation helps to motivate the audience. Active participation can be reached by means of connecting to the perception of the child, adding humour, interaction, an element of play and multiple intelligences to the experience.

Analysis

When comparing the results of the interviews with the literature (Kuiper & Smit, 2014; Thijssen, 2009), it may be concluded that autonomy, mastery and proof are indeed needed in order to create intrinsic motivation. This motivation, on its turn, is valuable for creating meaningful experiences. Autonomy and mastery have been selected as most valuable by the respondents. These two aspects create directly intrinsic motivation according to the respondents. Proof, having a clear goal, is the first of the twelve characteristics of a meaningful experience according to Thijssen (2009). The respondents confirm that this is important too but they also state that it has more a background function and could also create limits. This has not been mentioned by Kuiper and Smit (2014), nor by Thijssen (2009). Next to these three aspects the respondents identified several elements that create motivated participants. These elements show no clear similarities with theory about motivation in relation to meaningful experiences but seem to be a useful addition according to the respondents. The elements are; humour, interaction, an element of play and multiple intelligences to the experience. The element of play has been mentioned by Thijssen (2009) as the tenth characteristic of a meaningful experience.

6.3 How can you ensure the quality of heritage interpretation?

The quality of heritage interpretation connects to the way in which information is transmitted to the audience. According to the literature (Tilden, 1977; Timothy & Boyd, 2003), involving all senses, providing a holistic theme and connecting to the audience's frame of reference are three important aspects that should be considered when designing an interpretation plan. The respondents have been asked about the importance and implementation of all three factors. This paragraph corresponds to research question 2.3.

Involving all senses

Motivates and stimulates | Fortifies the experience | Arouses curiosity | Should be functional | Overall experience | Gives meaning | Works better than books | Create atmosphere by scent | Easily remembered

The respondents have been asked what their opinion is on involving senses during a living history performance. All five respondents state that children are always positively affected by the involvement of senses. One respondent states that it is the key element of experiences today: *'Experience is very important at this moment. It has to be a complete experience. Smelling, tasting, seeing, laughing, feeling, everything.'*

The respondents were asked what the importance is of involving senses. One respondent, a living history expert, said: *'It helps to create a complete picture. If you only see something then you won't remember a lot. If you only feel something neither. But at the moment you hear and see and preferably smell and feel something, then the intensity is higher which makes sure that you will remember the experience.'* Two other respondents, both teachers, state the same. *'Activating all senses is great for your brains. It all works together and you just notice that children become more motivated and stimulated. [...] Just because that experience becomes very big and because of that it directly becomes more meaningful for the children.'* And: *'I think that works so much better than learning from a book.'*

Asking a respondent how a living history group considers the involvement of senses, the answer was: *'We always use fire and that is of course a certain smell that creates an atmosphere. We also cook in our camp so that also draws people towards us. It creates more interest. Curiosity is mostly hidden.'*

Creating an atmosphere thus has a positive effect on curiosity and interest, according to the respondents. There is however, one side note. This has been mentioned by three respondents. There has to be a reason for involving senses, it should fit to the theme and support the story. One respondent said: *'You continuously look for, how can we put as many things in it. Not reasoning from, we have to put as many senses in as possible, but it has to be functional. It has to support the story and not the other way around.'*

To conclude, according to the respondents, there is a clear connection between the involvement of senses and the creation of meaningful experiences. Involving senses creates an atmosphere and a complete picture which arouses interest and ensures better absorption of information.

Holistic theme

Connections | Context | Accessible, well-arranged | Easily remembered | Basis, foundation | Problem and solution

The respondents have been presented questions about theming of the information they provide to the children. The respondents were asked if they use a theme when telling a story. One respondent said: *'Always. As archaeologist, I always try to give a time-context, at least. [...] Second, which part of the society will you talk about, to make it a bit exciting and keep it clear. [...] But it also creates expectation.'* A theme provides a clear context. The importance of providing a context is according to one respondent: *'It should remain accessible [...] because if you change subject continuously [...] it becomes unclear. [...] and history is often already hard to grasp because there is so much that you want to tell.'*

The respondents were also asked what the consequence is if there is no theme or storyline. One respondent answered: *'Well I think if there is no storyline then you drop out at some point [...] if there are no connections in what you are telling [...] I think, in the afternoon, you have already forgotten what you have learned in the morning.'*

One respondent explained that a storyline is build up as follows: *'It starts with the story and the structure of that is the problem statement and eventually solution. [...] It's very American. You meet a person, [...] who presents a problem. That problem escalates and eventually it will resolve and everyone is relieved. [...] Happily ever after. People want that, it's in our system.'*

One respondent, member of a living history group, stated that they do not use a theme or storyline. They aim to re-enact the daily life of Vikings in the early Middle Ages, but there is never a plan. The unity in the group comes automatically: *'Everyone does their thing but you live together at that camp. We watch the camp, it has to be cleaned, cooking is important.'* The respondent has not noticed that this affected the audience in a bad way.

To conclude, a thematic approach is relevant for the target group because it provides clarity and a context which ensures that new information will be remembered. Four out of five respondents find it important to provide this clear theme.

Frame of reference of target group

**Preparation at school | Cooperation with teacher | Use learning goals SLO | Go into depth at school
| Adapt to curriculum | Children indicate their knowledge | Asking questions | Follow to trends**

When presenting new information, according to Schouten (1995, p.22-23), there should be cohesion with the frame of reference of the target group. Newly acquired knowledge should be connected to what the child already knows.

The respondents were asked whether they think it is important or not and how this can be implemented. One respondent answered: *'Go there. Go to the group and listen to what they have to say, how they communicate with each other. [...] Children are very sensitive to trends. [...] Even if you think it is a bit strange, that doesn't matter, it is about them. You want to provide them a service and involve them, so you have to take a step towards them.'* The respondent thus states the importance of connecting to the frame of reference of the child. If the aim is to reach the target group, one has to take a step towards them. To the question whether this is a spontaneous process or not, the respondent answered: *'No, never... But it seems like it is. The point is to make it look easy. But there is always a process before.'*

The respondent states the importance of physically going to the group. This has been mentioned by three other respondents, both teachers and living history experts. One respondent stated: *'If possible, I always talk to a teacher, what have they already treated?'* Multiple respondents mention that it is not always possible to foster this cooperation with the teacher or with schools. If that is not an option, there are some other options according to the respondents. One respondent, a teacher, mentioned: *'The learning goals that you can read everywhere give an indication of certain topics that children already know.'*

Next to looking at the learning goals one could also improvise a little bit according to one respondent: *'I start with a broad story. When you start to notice that the children are bored instantly, they already know it. [...] So very soon, this can already be after a few minutes, you are in the phase of asking questions, to measure; what is their knowledge? What do they know? In the worst case you miss something, but you don't always have to tell everything.'* This phase of asking questions has also been mentioned by the respondent that is part of a living history group. He adds that sometimes the child takes the initiative: *'Sometimes children also tell it. Sometimes it is like, what do you already know and sometimes we just do, so that is not really consciously.'*

To conclude, the respondents mention that in order to connect to the frame of reference of the target group it is best to either physically meet the target group or foster the cooperation with the schools and teachers. Connecting to the frame of reference is a necessity if one wants to actively involve the audience.

Analysis

Several researchers (Boswijk & Peelen, 2008; Thijssen, 2009; Pine & Gilmore, 1998) have stated the importance of the involvement of senses. The results show that all respondents have confirmed these statements. Kuiper and Smit (2014, p.89) state in their SUCCESS formula that it ensures a consistent story and creates interaction. The data of the interview shows that a complete picture is created which arouses interest and ensures better absorption of information. The latter has not been

mentioned in the analysed literature but seems to be an important advantage of high quality heritage interpretation.

Four out of five respondents confirm the importance of a thematic approach. Context and clarity is provided. According to Pine and Gilmore (1998, p.102) this is an essential step in creating meaningful experiences. The respondents link this importance with the amount of information that will be remembered.

The fact that new information should be related and connected to the frame of reference of the target group, has been confirmed both in the literature review (Schouten, 1995; Thijssen, 2009) and by the respondents. The best way to do so is, according to the respondents to meet the target group or foster the cooperation with schools and teachers. This is to examine what the target group already knows. The result of this connection to the frame of reference is according to Schouten (1995, p.22-23) that it raises curiosity in the audience. This has been mentioned by the respondents too. All three aspects deriving from the literature, have thus been confirmed to be important by the respondents.

6.4 What are the needs and expectations of 10 to 12-year-old pupils?

Looking at the target group, several key research aspects have been identified in the literature review. Namely, Hooijmaaiers et al (2016) and Verhulst (2008) both state the importance of the attention span and the value of the group. Timothy and Boyd (2003, p.207) state in light of Tilden's (1977) sixth principle of heritage interpretation, that each target group requires a different approach and that adapting to the target group is thus important. This all complements the needs and expectations of the target group. The following data has therefore been collected in aid of answering research question 2.4.

Attention span

Interaction | Humour | Be active | Breaks | Variety | Short but sweet | Don't overload | Involve senses | Theatrical | Surprise | Quality of actors | Be approachable | Reward interest and curiosity | New environment

The respondents have been asked what their experiences are with the attention span of 10 to 12-year-olds. One respondent states: *'We always say, age plus 5 minutes and it also depends on the child for how long they can concentrate. Say they do something that involves their senses [...] then the attention span is longer. Because they are more active. So yes, it also depends on which form you offer.'*

Both teachers respond that going out affects the attention span too. One respondent said: *'Because they are in a free situation, so if you go out with your group then they see all kinds of things around them. [...] I think that there are moments of only 5 minutes, also at this age, because they have to walk a lot and there is so much that happens at such a moment. Keep it short but sweet so that the children are maybe a little bit stunned.'* However, the other respondent states: *'They can be very concentrated because they are offered something new in a new environment. But even then, 20 minutes is very often the max. But if you do it in pieces, so doing a new activity, then you can reach 20 minutes of concentration again. [...] But never the same thing for an hour.'* This would mean that an activity outside of school could shorten the attention span, but could also be the same as in school.

The living history experts also have a slightly divided opinion. According to one respondent: *'The hardest thing in a show is the attention span. The monologues have an attention span of approximately 3 to 4 minutes. Then you have their personal attention span of going back to what have we heard, that was also a few minutes. It doesn't have to be longer. A child is an empty hard-drive where a lot of information still needs to be processed. Children need 12 hours of sleep per day. [...] It is logical that they can't pay full attention for one and a half hours. That's way too much. You have to dose it. [...] You shouldn't want to tell everything.'* This respondent mentions, that only a few minutes is enough and that it does not have to be longer. However, another respondent stated: *'If I solely tell by means of a PowerPoints [...] then 20 minutes is already quite a lot. Even if it is interesting, children will search contact with each other and become distracted. The moment you use objects, you can reach 30 minutes and sometimes even 40 minutes. But then it is really done. Then they are tired, in a way.'* The last respondent said the same.

So, three out of five respondents think that the attention span is around 20 minutes and could be extended if something is offered attractively. Two out of five respondents think that the attention span is very short and limited to approximately 5 minutes. One thing that the respondents agree upon is the fact that if a child is passive, for example solely listening or watching, then the attention span is around 5 minutes.

According to the respondents there are several ways to extend the attention span. These ways are: interaction, breaks, involve senses, element of surprise, variety, humour, being approachable, theatrical, and rewarding curiosity. On some of these answers will be expounded.

In terms of humour one respondent said: *'Make sure that there is humour in your story. [...] Not everything has to be dry and serious. There are many fun historical anecdotes. [...] What also draws audience, is a little bit of tension. [...] Stand there with a sword in your hands or make fire.'* And another respondent answered: *'It's a visual impression, it is a humorous impression, it is laughing at history while you learn something about it. It is humour and history. Educational and funny. So that combination is the motivation. People want to laugh, that's the first point.'*

The fact that you must be approachable in order to get the attention of the audience was mentioned by two respondents. One said: *'It is essential for a living history person, to be approachable. If someone is too focussed [...] then you don't dare to ask questions. [...] So you have to ensure that you are in a good mood, present a nice story, and never forget, the audience is at the first place a least in an educational context.'*

With theatrical one respondent meant: *'You are also an actor, you play. You should exaggerate and play with the children. [...] It can be a bit theatrical.'* Another respondent connected this to the quality of the living history actor: *'We work with actors that know how to get the attention. Because the quality of the story and how to get that across, has to do with the quality of the actors and the way they present it. It has nothing to do with the audience. You can never blame the audience for having a bad time.'*

Lastly, rewarding curiosity will be illustrate with an example. Two respondent mentioned the importance of rewarding. One respondent said: *'I think you should always reward curiosity from the audience. This is very important for classes. [...] Don't tell them that they are entirely wrong and that they are stupid. Give them fun information and be glad that they show interest.'*

One respondent described a situation in which there was uninterested audience. According to the respondent this was because of the passive nature of their performance. The respondent said: *'We don't do very much. We don't provide workshops so then people sometimes say: "oh not interesting" or something.'*

In conclusion, the attention span itself can vary per situation and is not static. One can extend the attention span by applying the following aspects: interaction, breaks, involve senses, element of surprise, variety, humour, being approachable, theatrical, and rewarding curiosity.

Value of the group

Small groups | Group is important | Common objective | In a group, they lose attention | Cooperation | Complement each other | Participating is not cool | Sexual development, self-conscious (What do other people think of me?)

The respondents have been asked whether they notice the importance of the group value in their experiences with the target group. One respondent answered: *'Very. If you let a child form a group, then they will always choose their best friend first. It varies per group but eventually the essence is that the value of the group comes first.'* Another respondent said: *'If you are 10, 11, 12 the group is very important. I don't give more group assignments, I always give group assignments. You take it into account. Every group you teach you take the age into account but the group pressure gets higher if you are in group 7/8.'* These two respondents thus confirm the importance of the group.

Practically, this group value has some implications. Several respondents state that they prefer smaller groups. One respondent explained this as follows: *'I think they are more motivated then. In a smaller group, you have the ability and space to be active yourself. In a bigger group, it is easier to do nothing.'*

Another complication factor wanting to belong to a group. One respondent explained: *'When you are 11, 12 you are very aware of your sexual development and you start to think: "what do other people think of me?" You will probably know it yourself, when you are young it is not cool to participate.'*

But you can also make use of the group. For example, by giving them a common objective. One respondent said: *'You do it in smaller groups, or you complement each other to solve a bigger problem.'*

In conclusion, the value of the group has been identified by the respondents. The implication of that can be both positive and negative as it can create barriers but also possibilities.

Adapting to target group

Partly spontaneous | Differences in level are not bad | Get to know the target group by a visit | Magical, live in a movie | Way of talking |

That the target group has several specific characteristics is proven by the attention span and the value of the group. The respondents were also asked how they respond to different target groups and how they adapt to 10 to 12-year-olds.

One respondent said: *'Of course, the way of talking. The younger a person is, you of course can't talk with extreme terms so that, a 10-year-old thinks "What is he talking about?". So, you have to tell it a*

bit simpler. To the question whether this is a spontaneous process the respondent answered: *'Yes, you have to start estimating immediately. Who am I talking to and what does he know?'*

Another respondent said that there is preparation needed. *'Especially when you start with a boring topic, you have to prepare some jokes up front. Make sure that you have some exciting objects. So that you draw this class towards your lesson. [...] Part of it is just experience. The more you stand in front of a group, of different ages, then you can estimate better what they will understand and what not. What draws their attention and what not. [...] I use sources about teaching and pedagogy but also historical resources. Part of my bookshelf is filled with children's books about history. Then you can see what that people, who have years of experience in that matter, what they think is suitable for different age groups.'*

The level of knowledge or the needs and expectations can sometimes be different per individual. The respondents were asked if that is something you need to take into account or not. The respondents mentioned that it is not bad if there is a difference in level. One respondent said: *'It's not bad if they don't understand everything. [...] Make sure that there are several activities. Differentiate in it. Then there is something for everyone.'*

One respondent tells about the target group: *'Children aged 7/8 are still completely in that illusion. At that moment, it is reality and they accept it completely. Group 7 and 8 can't be fooled anymore. Somewhere they still want that very badly. You can make use of that. They find it magical, it's as if they are live in a movie.'*

The respondents conclude that adapting to the target group is important. According to several respondents it is partly a spontaneous process but sometimes needs preparation, especially when you want to discuss a topic they perceive as boring.

Analysis

The literature shows that creating experiences for a target group should follow a certain approach (Timothy & Boyd, 2003, p.207). An audience full of adults is different than 10 to 12-year olds. The respondents have also concluded that adapting to the target group is important. This can be done spontaneously but also requires preparation sometimes. This has also been mentioned by Thijssen (2009); thoroughly researching your target group is necessary for the creation of 'meaning and significance through transformation'.

According to Hooijmaaiers et al (2016, p.241) the attention span of a 10 to 12-year-old is approximately 20 to 30 minutes. This has partly been confirmed by the respondents. The respondents have added the fact that the attention span can vary per situation, even per child. The way in which something is offered influences the attention span. The attention span can be extended by for example humour.

According to Hooijmaaiers et al (2016, p.215), 10 to 12-year-olds attach great value to belonging to a group. The respondents have the same experience. Also, the fact that children appreciate a common goal (Hooijmaaiers et al, 2016, p.226) is confirmed.

The data acquired from the interviews shows thus similarities with the literature about the needs and expectations of the target group.

6.5 How can living history function as a tool for creating a meaningful experience?

After asking the respondents questions about the characteristics of a meaningful experience and how to create one, the respondents were asked about living history. It has been asked whether they perceive living history as an appropriate way to teach history, in light of creating meaningful experiences. The four main concepts have been derived from the interviews. The following data therefore corresponds to research question 3.

Interaction

Immerging in history | Willingness from both parties | Power of human contact | Participate | Not passive

One of the success factors of living history is, according to the respondents, interaction. One respondent said: *'I am doing this work for already 20 years. I know that it works and the interaction it creates.'* Another respondent said: *'Suddenly, information is not passive anymore, it is not presented in a showcase or as a piece of text. Suddenly, you are part of it. You talk to someone who is, in your eyes, from history.'*

One respondent touched upon the power of human contact: *'The human contact will always stay. [...] But never forget that [...] it is interaction and you create it with each other. There has to be willingness. Willingness to laugh and willingness to enjoy. [...] "We are willing to experience this with each other" and this willingness is what you need to make it a success.'*

Another living history expert said that they openly invite people to participate: *'We invite people to come over and sit with us. Then we have lots of conversations.'*

In conclusion, interaction and the human contact it creates is according to the respondents one of the unique selling points of living history. However, if one wants to achieve interaction there must be willingness from both parties to make it a success.

On location

Where it happened | Combine knowledge with a tangible experience | Easily remembered | Leave comfort zone

The fact that living history is mostly outside of school for the children is also stimulating according to the respondents. According to one respondent this is something that, not only in living history, should be present in every history class: *'I always say, go out! [...] If you have a picture of De Waag, go there. [...] I think then you remember it best. [...] The ideal history class is always attaching it to something you can physically go to.'*

A living history expert said that the learning experience of the children is positively affected by being on location: *'You take them out of their comfort zone. Someone else tells it, not the teacher. [...] It's more exciting.'*

A teacher confirms that with the following statement: *'Being at the location where it happened in the past. To give them a clear image of the historic person.'*

Thus, according to the respondents, being on location serves as an extra stimulus. It is more exciting because the children leave their comfort zone and it is therefore easily remembered.

Recognisable

Empathising with historical person | Underlying thought | Relate to yourself | Emotionally connected | Arouses curiosity | Reflection | Have the feeling that it could happen to you

Another unique selling point of living history is the fact that it is recognisable. All respondents have mentioned this several times.

One of the respondents mentioned that it will be easier to understand and remember when it is close to the children's perception: *'Say, an actor tells a monologue, that they ask the children questions. "With what reason would I have done that?" In that way children will understand and remember. What happened in the past or what the reason was that he did something, what was the underlying thought.'*

One respondent, a living history actor, explained this process of recognising as follows: *'Well if we talk about child mortality for example. Nassau's had so many children and one after the other died. It was a very cruel time. But if you tell that to people and they have children they will think "oh that is terrible." But that is a result of their personal experience because the people that have children will feel how that might have been. That is experience too. You bring it close to people.'*

Next to the fact that it is recognisable in a way the respondents described above, there is also the fact that children can become a living history actor too. Two respondents mentioned this. One respondent said: *'You take people to a certain atmosphere, to a time. But at the same time, you keep the connection of "I am also just a person". And that is how you can involve people. Create the feeling that people could do it themselves, if they would want that.'* Another respondent confirmed: *'You give them the feeling that they can experience it too. With living history nowadays, as a child, you can also become a knight or a princess.'*

To conclude, this recognisability of living history is according to the respondents very positive. In that way children will find the connection with themselves which makes the experience more meaningful and easier to remember.

Practical and tangible

Easily remembered | Visual | The ability to touch | Practical history lesson | Questions and answers

All respondents mentioned the practical aspect of living history and the tangibility. One respondent said: *'We actually offer a practical history lesson.'* Another respondent explained: *'The practical image. [...] It is not reading and boring material. People can really see it and experience. That creates so much more curiosity.'*

According to one respondent, this creation of curiosity and the experience goes hand in hand with remembering the experience: *'I think you remember it best if you see something in practice.'* Another advantage of the tangibility of living history is the question-and-answer aspect: *'You can ask questions that wouldn't even come to your mind if you would stand in front of a showcase. And you also get direct answers, that also really helps.'*

In conclusion, according to the respondents, the practical and tangible aspects of living history make the audience more curious and partly creates the experience. Due to that fact, the audience will acquire more knowledge.

Analysis

The respondents have identified living history to be interactive, on location, recognisable, and practical and tangible. This corresponds to the description of living history in the literature. Anderson (1992) stated that the main reason for performing living history is to provide a recreational activity that is also enjoyable and offers the participant a learning experience. Strouken (2000, p.23) stated that living history is a vivid display of history that is hard to grasp when it is presented in a book. Strouken (2000, p.22) also mentioned that for example archaeological findings have no significance on its own. They come alive when one attaches a story to it. This is what living history does according to the respondents too, it makes it recognisable. This recognisability after attaching a story to it, is identified as valuable by the respondents as it makes it easier to remember. According to Vander Stichele (2010) critics in the literature state that it might not be suitable as educational tool. However, Vander Stichele (2010, p.32) contradicts that with care and nuance, living history is an historically correct and justified educational tool. This care and nuance has proven to be present with all three living history experts that were interviewed. These three respondents mentioned that there is a great deal of research involved before a performance. The primary school teachers noticed that children will remember the information better if it is presented in an attractive way. This makes living history a suitable tool. Therefore, all respondents have agreed and stated that it is suitable for education too. Mainly because of the four aspects that have been explored in this paragraph.

Now, all results are described and analysed. The conclusion in relation to the problem statement will be drawn in the following chapter.

7. Conclusions

In this chapter, the analysed results that have been presented in the previous chapter shall be combined with the findings deriving from the literature review. This will be done in order to arrive at logical conclusions. Firstly, the essence of the answers to the research questions will be described. Eventually, the problem statement will be answered.

The importance of heritage education | answering research question 1

The importance of heritage education relates to the significance of this research and the problem statement. Three different perspective were reviewed in the theoretical framework; scientific researchers, national government and heritage institutes. This results in the following conclusion. Heritage education creates awareness and a sense of ownership which contributes to the conservation of a society's heritage. Heritage has a societal value as it creates identity and a communal frame of reference which ultimately unifies people. With this statement, research question 1 is answered. The illustration below, summarises the above.

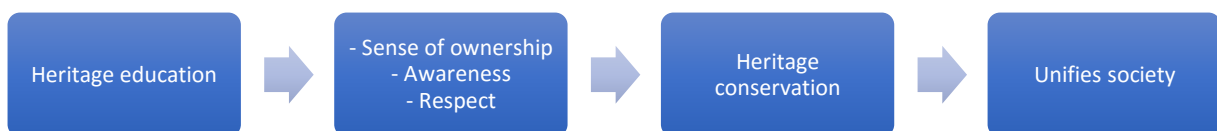

Figure 3. The importance of heritage education

The characteristics of a meaningful experience | answering research question 2

The literature review has proven that a meaningful experience is an experience that moves the individual that participates and that involves emotions. A meaningful experience should have a lasting effect on the participant because it is adjusted to the target group. The twelve characteristics of Thijssen (2009), the six characteristics of Boswijk and Peelen (2008) and the SUCCESS formula as described by Kuiper and Smit (2014), have been compared and combined. This theoretical analysis has resulted into four main aspects; authenticity, motivated participants, quality of heritage interpretation, and the target group. How these four aspects contribute to the creation of meaningful experiences shall be discussed when answering research question 2.1, 2.2., 2.3, and 2.4.

Ensuring authenticity | answering research question 2.1

The analysis of the results of the in-depth interviews in paragraph 6.1, combined with the literature review in paragraph 3.5, shows that authenticity is ensured by means of authentic materials, own interpretation and historical correctness. The historical correctness of both the story and the materials and thus the authenticity of a meaningful experience is ensured by research. An interesting fact is that all respondents mention that the human story is more interesting than the factual information and would also result in a more motivated audience. The respondents did mention that completeness and attention to detail foster the feeling of authenticity. Therefore, by means of extensive research, attention to detail, a complete story with a human touch, the feeling of authenticity is created.

Ensuring motivated participants | answering research question 2.2

Intrinsic motivation can according to the desk research and the literature review be ensured by considering the three factors autonomy, mastery and proof. The analysis shows that these factors are created by, responding and listening to the audience, creating a feeling of safety, offering a higher level, interaction and an element of play. The respondents add that it is better to let the goals, especially if it is educational function at the background. However, preparation before the experience is a necessity. The analysis shows that, particularly for 10 to 12-year-olds, active participation is important as well. This can be reached by means of connecting to the perception of the child, adding humour, and using multiple intelligences.

Ensuring quality of heritage interpretation | answering research question 2.3

According to the results of the interviews, the quality of heritage interpretation is ensured by involvement of all senses, including a holistic theme, and connecting to the frame of reference of the child. There might be a connection between the way information is presented and how motivated the audience is. The respondents have mentioned that involvement of senses arouses curiosity, which is also connected to motivation. Also, if the story is not themed and therefore not properly presented, the audience will find it hard to follow and will not remember it easily. Next to that, if new information is not connected to what the target group already knows, their frame of reference, then there is no balance between challenge and the knowledge of the participant.

Needs and expectations of 10 to 12-year-olds | answering research question 2.4

The desk research has shown that the needs of the target group can be narrowed down to the fact that one should always respond to the target group, their attention span, and their social-emotional developments, for example the urge to belong to a group. Therefore, the needs of the target group are as follows; keep it short but sweet, there should not be high expectations of the attention span. Secondly, the importance of the group is noticeable. However, most children prefer that the groups are small but that there is a common objective. The research results also show that adaption to the target group is a necessity and that this requires some preparation. This aspect cannot be identified as a need but as a precondition.

Living history as a tool to create meaningful experiences | answering research question 3

Living history is according to the respondents; interaction, on location, recognisable and practical and tangible. These four aspects can be connected to the creation of meaningful experiences. Interactivity is connected to the needs of the target group, as it extends the attention span. It also connects to motivation because it actively involves participants and creates the feeling of autonomy. That living history is on location, results in the fact that knowledge acquired at that moment will be easily remembered because the children leave their comfort zone. Next to that, the excitement and tension are challenging, thus creating mastery and therefore motivation. The recognisability is connected to the human aspect that has been discussed in the context of authenticity and motivation. The practical and tangible aspect of living history is also contributing to the creation of a meaningful experience. An experience is always a process of doing.

Requirements of the meaningful living history experience | answering the problem statement

In this paragraph, the answer to the problem statement as introduced in chapter one, will be given. The problem statement of this research is: *Which requirements should a living history tour have in order to create a meaningful experience for 10 to 12-year-olds that take part in the educational project Liwwadders in 2018?*

The answers to the research questions provide a succinct answer to the problem statement. By means of authenticity, motivated participants, high quality of heritage interpretation and connecting to the needs of the target group a meaningful experience can be created. A living history tour should therefore meet those conditions. The figure below shows all requirements a living history tour should have in order to create a meaningful experience for the target group. It also shows the relations between the four critical success factors. The colour codes correspond to the codes in figure 2, shown in the introduction of chapter 6. This shows how the requirements are related to the key topics derived from the literature and the interviews.

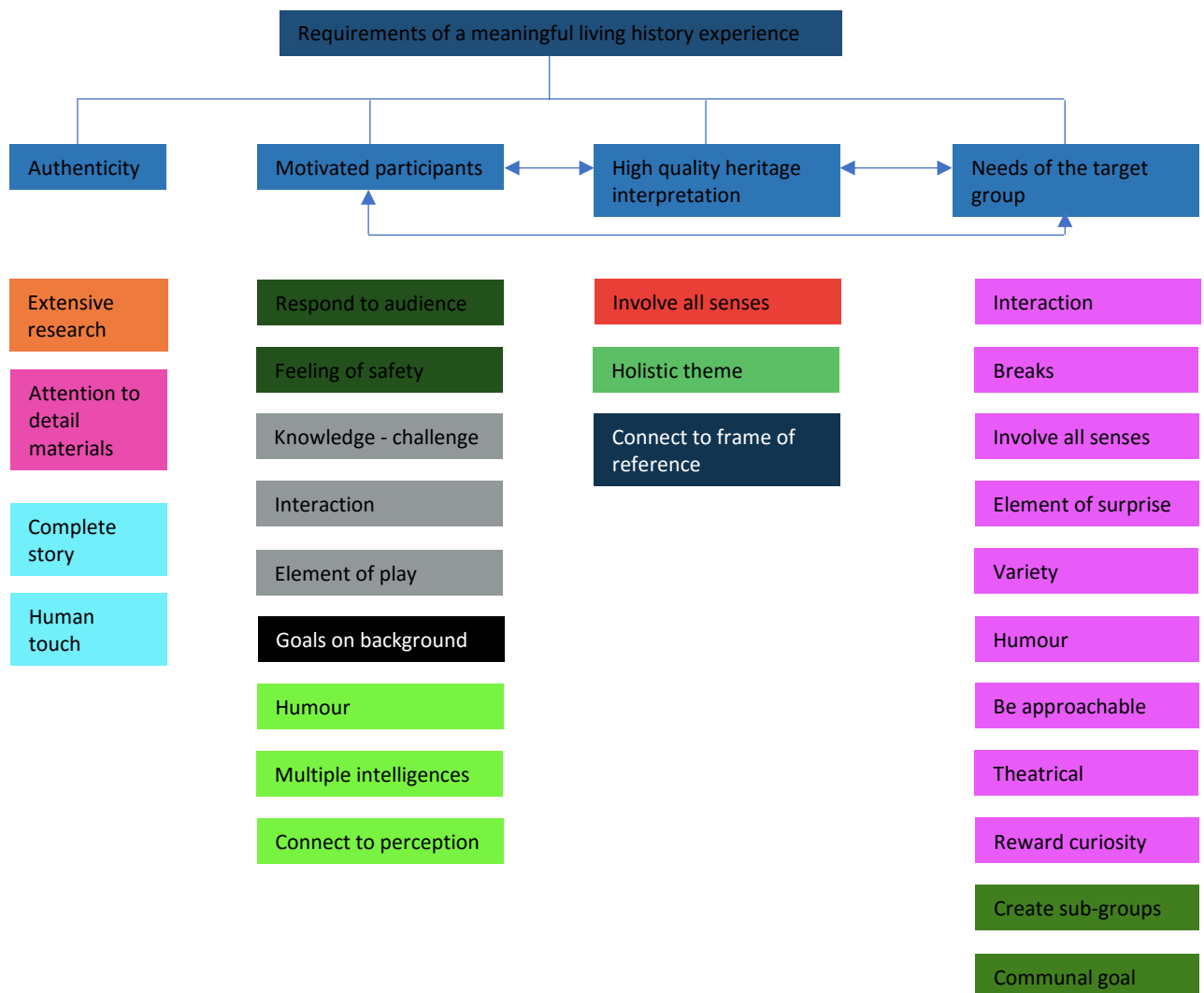

Figure 4. Requirements of a meaningful living history experience

The objective of this research was to get insight in how living history can be used as a tool for creating a meaningful experience, in order to give recommendations on the implementation of this matter in the educational project *Liwwadders* in 2018. The objective has been reached because the answer of the fourth research question shows why living history is capable of functioning as such a tool. The other research questions show how one should create a meaningful experience. The answer to the problem statement proves that it is possible to combine both concepts. The recommendations based upon this conclusion shall be given in the next chapter.

8. Recommendations

In this chapter, the recommendations for Historisch Centrum Leeuwarden will be presented. The recommendations are based upon the results of this research and will contribute to the improvement of the educational project *Liwwadders*. It will also enable the organisation to create meaningful experiences by means of living history. Next to that the recommendations foster futureproof development of the organisation. To conclude, an advice will be given on possibilities for future research. The recommendations contribute to the objective of this research: *The objective of this research is to get insight in how living history can be used as a tool for creating a meaningful experience, in order to give recommendations on the implementation of this matter in the educational project Liwwadders in 2018.*

Recommendations for Historisch Centrum Leeuwarden

The research results show that the human touch, the recognisability and the completeness of the story contribute to two factors. Firstly, it simplifies memorisation of the information that is presented. Secondly, it ensures that the imagination of a child is triggered. This own interpretation is an important factor to consider when creating the feeling of authenticity. The research results also show that the human touch arouses curiosity, this will ensure active participation and therefore intrinsic motivation. A way to implement all the above is to hire quality actors or living history groups. Good actors also have the ability to grab the attention of the audience better. This will extend the attention span of the children. Also, the more professional an actor or living history performer is, the higher the possibility that the presentation of information is historically correct, which contributes to the creation of authenticity and is highly important from an educational perspective. The recommendation is formulated as follows:

- For the educational project *Liwwadders* in 2018 it is recommended to hire actors or living history performers that are, based on historical correctness, able to connect with the historical character.

Considering the budget of Historisch Centrum Leeuwarden, there might be a possibility that this recommendation is not feasible. If that is the case, it is recommended to divert to actors in training, the two educational employees of the HCL or 'museumdocenten'. The last group are on-call employees of the HCL with didactic and pedagogic skills. They should however, be screened on whether they are able to add the theatrical aspect, referred to as own interpretation or the ability to connect with the character. Nevertheless, making concessions in terms of quality influences the result. Creating meaningful experiences is a profession. Kuiper and Smit (2014) refer to this as *Imagineering*. Next to that, on-call employees also have to be paid and are only temporarily involved in the project. The latter time-consuming. Also, the two educational employees are already in charge of the entire organisation of the project. It might be wise not to create any hindrance for them, as this might interfere the operational management of the project.

A long-term solution would be to adapt personnel recruitment and selection to this matter. This would mean that in the future, whenever a new educational employee or 'museumdocent' is hired, this person needs to have affinity with creating meaningful experiences and possibly even with living

history. Another solution would be to incorporate it in the internal training policy. Once trainings in terms of creating meaningful experiences are offered to the current staff, one could think of storytelling, an environment is created in which the talents of employees can be fully utilised. Not only is this more satisfying for the employees, it also saves costs in comparison to hiring new staff.

Another important aspect that derives from the research results is the cooperation with the schools and teachers. According to all respondents it is advisable to enforce this collaboration. The HCL is already implementing this to some extent. When designing educational projects for *Kunstmenu*, see explanation in box 1 in the introduction, a team of experts is gathered. This 'werkgroep' consists of primary school teachers and *Kunstmenu* coaches. They are asked for input on how the project should be designed. A very valuable cooperation. However, they are not asked about the contents of the project, for example which historical period should be touched upon. The research results show that it is important to connect to what the target group already knows as it raises curiosity, it actively involves the audience and therefore ensures a better connection to the target group and creates intrinsically motivated participants. This eventually contributes to the creation of a meaningful experience. The HCL already looks at the learning goals of the SLO but a better connection is advisable. The recommendation is formulated as follows:

- In the preparation of the educational project *Liwwadders*, maintain the existing cooperation with teachers and *Kunstmenu* coaches, but add a group of teachers that once functions as sounding board in order to connect the contents of the project to the curriculum of the children.

One of the respondents added the side note that getting a group of teachers together might be hard to accomplish due to a lack of time. However, gathering a teacher from preferably half of the participating schools only once, should be feasible and enough to check whether the content of the project is connected to the frame of reference of the children.

Imagineering is described as a profession by Kuiper and Smit (2014, p.10). They also state (2014, p. 134) for example that 'the Imagineer's mission is to create meaningful concepts with the goal of emerging groups of (positively) motivated followers... Imagineers try to create an emotional connection between individuals and the concept or through the concept which leads these individuals to involve other relevant people from their social network.' It may be expected that Imagineering, with the goal of creating meaningful experiences, is something that requires a change in strategy. For the HCL, it comes down to the fact that these practices have not yet been executed by the organisation but that they require a specific set of skills.

Even though this research focusses on the educational projects of the HCL, the concept of Imagineering can also be applied to all aspects of the HCL's front office. One could think of the exhibitions or the city walks. The mission of the HCL is to make as many people as possible familiar with Leeuwarden's history and heritage. In order to attract this public, the organisation should adapt to their wishes. In the meaning economy of today, this wish is consuming a meaningful experience.

The question is whether this matches with the current method of working at the HCL. At this point, the organisation is not aware of the strategic changes that could be made when implementing the creation of meaningful experiences to the HCL's front office. In order to discover this, the following recommendation is given and will be explained by means of a five-step approach:

- In order to discover the implications to strategic management when applying meaningful experiences to the HCL's front office, it is advisable to identify whether strategic change is really needed, identify the competitive position of the HCL, identify the change context, potential blockages to change and the change leadership style.

Step 1: Identify if change is needed

According to Johnson, Scholes and Whittington (2011, p.50), 'Key drivers for change are the environmental factors likely to have a high impact on the success or failure of strategy.' These environmental influences can be identified by means of a PESTEL analysis. This framework states six main types of influences: political, economic, social, technological, environmental and legal. This thesis shows that the economy of meaning is already past being a macro trend. It might be an all-embracing societal paradigm. Once the organisation knows how the creation of meaningful experiences is connected to environmental factors, one can determine whether it is advisable to change strategy or not.

Step 2: Identify competitive position

Even though the HCL is not a commercial institution the organisation still has to compete with all other organisations within the leisure industry, including the commercial ones. It is therefore advisable to know where you stand in comparison to the competitors. An analysis that determines an organisation's competitive advantage is the VRIN-model (Johnson et al, 2011, p.89). Sustainable competitive advantage is according to this model created by the elements in figure 5.

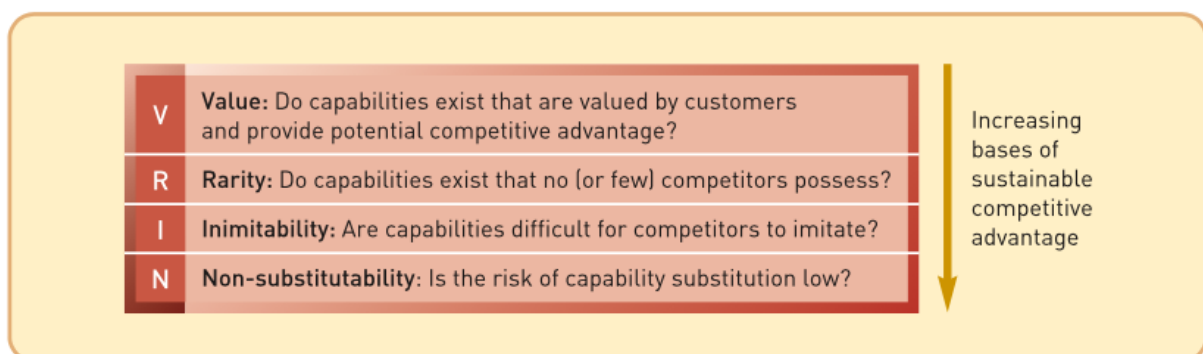

Figure 5. VRIN (Johnson et al, 2011, p.94)

Having determined the competitive position, the HCL can see whether it is necessary to pursue strategic change.

Step 3: Change – identify the context

The next step is to design the change that is ahead. According to Johnson et al (2011, p.491) it is important to 'diagnose wider aspects of organisational context summarised in the Change Kaleidoscope. These include the *resources and skills that need to be preserved*, the degree of *homogeneity or diversity* in the organisation, the *capability, capacity and readiness* for change and

the *power* to make change happen.’ To identify the context, it is advised that the HCL answers the questions presented in figure 6 in order to develop a strategic change programme.

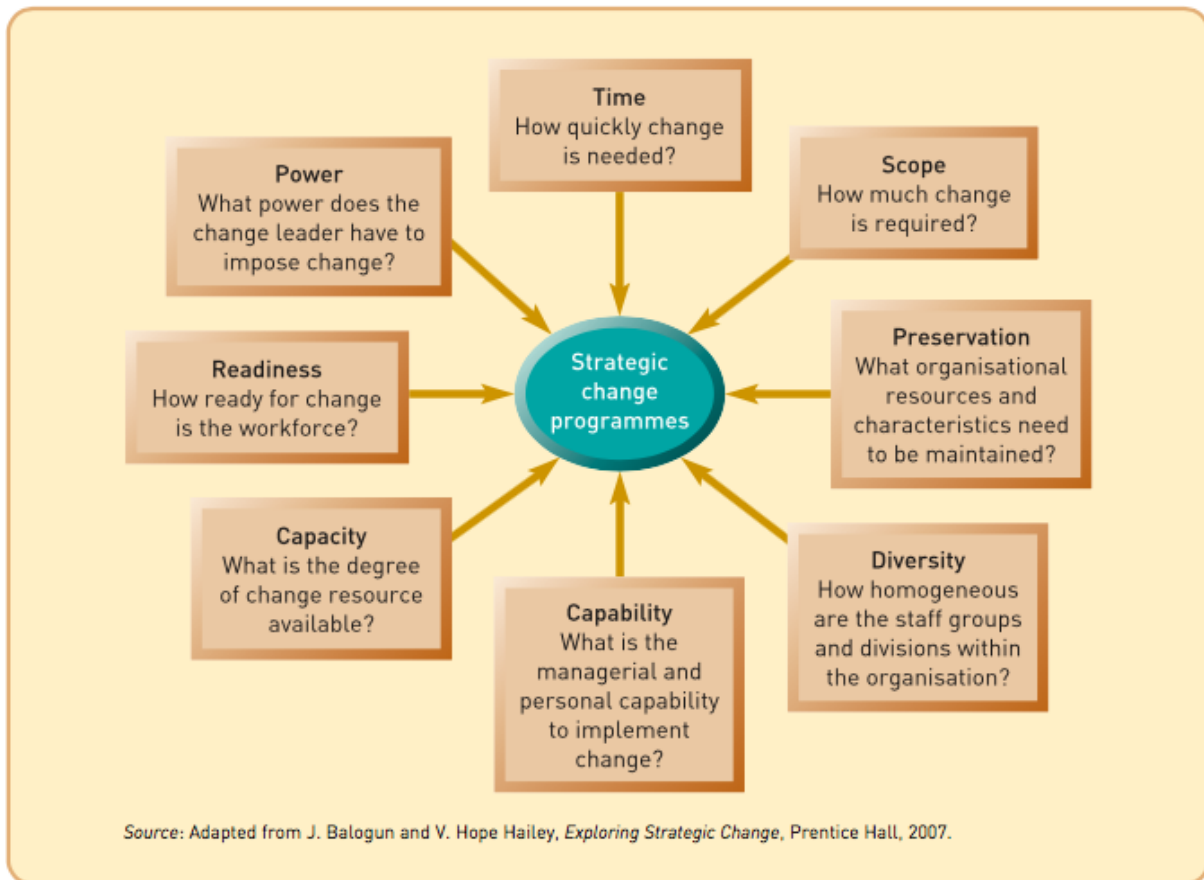

Figure 6. Change Kaleidoscope (Johnson et al, 2011, p.467)

Step 4: Change – identify potential blockages

Next, ‘A forcefield analysis provides an initial view of change problems that need to be tackled by identifying forces for and against change.’ (Johnson et al, 2011, p.469) At the HCL, potential blockages could be, among other factors, culture-wise. For example, the HCL currently employs only a few people below the age of 30 and several employees are already working at the HCL for many years. There is no regular flow of staff recruitment and departure, also called in- and outflow. This creates a culture that diminishes innovation. Analysing such blockages creates awareness and shows how to remove these resisting factors.

Step 5: Change – leading strategic change

In order to successfully tackle the strategic change programme, strategic leadership is a necessity. According to Johnson et al (2011, p.473) ‘There is no one best style of strategic leadership. Moreover, there is evidence that successful strategic leaders are able to adjust their style of leadership to the context they face. This has become known as ‘situational leadership’. For the HCL, where some employees do not see the need for innovation, it is advisable use a leadership style that actively involves the staff. By doing that, one creates understanding and ownership which will support the change in a rooted organisation.

Recommendations for future research

Creating meaningful experiences is a choice an organisation has to make and which requires, as described in the third recommendation for the HCL, possibly a change in strategy. Before implementing the recommendation for further research, the organisation should decide on whether the creation of meaningful experiences is worth investing in or not.

In this research, the creation of meaningful experiences has been attached to living history and has been placed in an educational context. However, Historisch Centrum Leeuwarden also attracts tourists and other visitors and is thinking about organising larger living history events for tourists. Living history is only one tool, there might be many others. Therefore, the recommendation for further research is:

- In 2019, do a research that explores the other tools that are available for the creation of meaningful experiences for tourists.

The reason to execute the research in 2019, is that 2017 and 2018 are intensive years for the organisation. With limited manpower, an expectedly large public has to be served because of Leeuwarden Fryslân 2018. Therefore, after the year in which Leeuwarden is European Capital of Culture there will be more time and possibly money, available for further research. Next to that, the educational project *Liwwadders* will be finished and evaluated in 2019. Therefore, apart from the provisional evaluations, the effects of this research will only be entirely noticeable in two years. These evaluations can function as a starting point for further research.

9. Discussion

This chapter discusses the usability of the research and the limitations of the research. This research can be used by Historisch Centrum Leeuwarden to add the concept of meaningful experiences to their educational projects that involve living history. However, the research can also be used for the creation of meaningful experiences in general or for other museums. The basics of those theories do not change, the implication however, does.

It has been noticed that there is an error in the formulation of research question 2.4. It was meant to analyse what the needs are of 10 to 12-year-olds. However, the research question implies that the needs and the expectations of the target group should be researched. Looking at the theories about meaningful experience, needs are more relevant than expectations too. The expectations have, for example, not been mentioned in Thijssen's (2009) twelve characteristics or by other sources that were mentioned in the literature reviews. However, Kuiper and Smit (2014), state in the SUCCESS formula with the factor Emotional that one should respond to the needs and expectations of a person. This is the only time that the word expectation has been mentioned in the context of meaningful experiences in the sources that have been studied by the researcher. This error in validity has been noticed only in the phase of processing data of the semi-structured in-depth interviews. Because of this, it has not been possible to reverse this error. Nevertheless, exceeding of the expectations of the target group has been mentioned by the respondents of the interviews. As a result, one could assume that the expectations of the target group are an aspect of creating meaningful experiences. Partly due to the fact that it has also been mentioned in the SUCCESS formula. Notwithstanding, the answer to research question 2.4 is not entirely valid.

The validity of one interview question can also be questioned. The two respondents that are experts in teaching 10 to 12-year-olds, were asked: *What is, according to you, the ideal history lesson?* However, the living history experts were asked: *What makes living history suitable for history lessons?* It would have been more valid to ask both types of respondents the same question. This is strengthened by the fact that both teachers already had experience with living history and were thus able to identify whether living history is suitable or not. However, the results of the answers of both respondents (teachers) are still usable. Both respondents described an ideal history lesson with characteristics of a meaningful experience and described aspects of living history.

Bibliography

Anderson, J. (1992). *Living History: Simulating everyday life in living museums*. Malabar, Florida: Krieger Publishing Company.

Boswijk, A. & Peelen, E. (2008). *Een nieuwe kijk op de Experience Economy: betekenisvolle belevenissen*. Amsterdam: Pearson Education Benelux

Bussemaker, J. (2013, June 10). *Cultuur beweegt. De betekenis van cultuur in een veranderende samenleving*. [Letter of government]. Retrieved from:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/06/11/cultuur-beweegt-de-betekenis-van-cultuur-in-een-veranderende-samenleving>

Bussemaker, J. (2013, March 28). *Eerste reactie op advies Raad voor Cultuur 'Ontgrenzen en Verbinden: naar een nieuw museaal bestel'* [Letter of government]. Retrieved from:

<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2013/03/28/kamerbrief-over-advies-raad-voor-cultuur-ontgrenzen-en-verbinden-naar-een-nieuw-museaal-bestel>

Chhabra, D., Healy, R. & Sills, E. (2003). *Staged authenticity and heritage tourism*. Annals of Tourism Research, Vol. 30, No. 3, p. 702–719: Elsevier Science Ltd.

Cultural Heritage Agency (2015) *Caring for Heritage: The Cultural Heritage Agency connects policy, knowledge and practice*. Retrieved from:

https://cultureelerfgoed.nl/sites/default/files/publications/rijkdienst_voor_het_cultureel_erfgoed_2015_corporate_brochure_engels.pdf

Historisch Centrum Leeuwarden (2014). *Historisch Centrum Leeuwarden (HCL) op weg naar 2018*.

Author Unknown.

Hooijmaaijers, T., Stokhof, T. & Verhulst, F. (2016). *Ontwikkelingspsychologie voor Leerkrachten Basisonderwijs*. Assen: Drukkerij van Gorcum.

Johnson G., Scholes K. and Whittington, R., (2011), *Exploring Strategy* (9th ed.) Harlow: Pearson Education Limited.

Kuiper, G. & Smit, B. (2014). *Imagineering; Innovation in the Experience Economy*. Wallingford: CABI Publishing

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2015). *Visie op cultuureducatie in het Funderend Onderwijs*. Utrecht: Drukkerij Libertas

Landelijk Kennisinstituut Cultuureducatie en Amateurkunst (2017). *Wat is erfgoededucatie?*

Retrieved from: <http://www.lkca.nl/erfgoededucatie/wat-is-erfgoededucatie>

Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (April, 2006). *Kerndoelen Primair Onderwijs*. Den Haag, DeltaHage. Retrieved from: <http://www.slo.nl/primair/kerndoelen/Kerndoelenboekje.pdf/>

- Oetelaar, F. van den, (2012). *Whitepaper 21st Century Skills in het onderwijs*. Retrieved from: <http://www.21stcenturyskills.nl/whitepaper>
- Onderwijsraad (2012). *Cultuureducatie: leren, creëren, inspireren!* Den Haag: DeltaHage
- Oomen et al. (2009). *Cultuureducatie in het primair en voortgezet onderwijs; Monitor 2008-2009*. Utrecht: USP bv
- Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (2008). *Authenticiteit, wat consumenten écht willen*. Den Haag: Academic Service
- Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (2012). *De Belevenis Economie, 2de herziene editie*. Den Haag: SDU Uitgevers
- Pine, B.J. & Gilmore, J.H. (1998). Welcome to the Experience Economy. Harvard Business Review. Retrieved from: https://www.researchgate.net/profile/B-Pine-ii/publication/235360991_The_Experience_Economy_Work_Is_Theatre_and_Every_Business_A_Stage/links/55ba4d5908aed621de0accdb/The-Experience-Economy-Work-Is-Theatre-and-Every-Business-A-Stage.pdf
- Schouten, F.J & Herbert, D.T. (1995). *Heritage, Tourism & Society*. London: Mansell.
- Strouken, I. & van der Zeijden, A. (2000). *Volkscultuurtoerisme: een dubbele verrijking*. Utrecht.
- Tilden, F. (1977). *Interpreting Our Heritage*. Chapel Hill: University of North Carolina Press
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage Tourism*. Harlow, Essex: Pearson Education Limited.
- Vander Stichele, A. (2010). *Living History, Een gecontesteerde erfgoedpraktijk*.
- Verhoeven, N. (2008). *Doing research: The hows and whys of applied research*. Amsterdam: Boom Academic.

Appendices

Appendix 1. Results evaluation Wie is Die Meu

<http://app.surveygizmo.com/reportsview/?key=103494-4956784-daf6ee74b5a50549d4a5e7b2a6c5dfe3>

Appendix 2. Interview-questions

Topic operationalisation	Interview questions type 1: living history experts	Interview questions type 2: target group experts
Authenticity	According to the literature authenticity doesn't mean a total re-creation of the past. How do you see that? Is there room for own interpretation? How do you ensure an authentic performance? How do you ensure a historically correct image? Do you notice extra appreciation if your performance is historically correct? Authenticity is according to the literature a feeling that can only be created when something corresponds to our image of the truth. How do you ensure a link with this image? Do you consider the usage of authentic materials important? How do you ensure that for example your costume is authentic?	An experience is only meaningful when a performance is authentic. Do you think that a living history actor needs to give an authentic performance? According to the literature authenticity doesn't mean a total re-creation of the past. How do you see that? Is there room for own interpretation? Do you think that it is important to execute a living history performance historically correct? Do children also value historical correctness? Do you think that it is important for the children to show historically correct costumes and other materials?
Motivated participants	How do you ensure an audience that is motivated? What do you do to grab the attention of the audience? What do you do to keep the attention? Have you ever had an audience that was not interested at all or did not participate? How come? What do you do in such situations?	The literature shows that children are more motivated when they have a sense of being in control. Do you notice that too? What is, according to you, the relationship between motivation and challenge? Do you think challenge is important for the children? Do you think that a living history actor should be clear in the goal of their

	The literature shows that children are more motivated when they have a sense of being in control. Do you notice that too? Having a clear goal also seems to motivate. Do you tell the goal of your performance? Why? Do you notice difference in motivation? What is, according to you, the relationship between motivation and challenge? Do you challenge your audience? Looking at the target group, how do you get 10 to 12-year-olds to participate actively?	performance? Do you always tell the goal before your group starts with a task? What is the effect on their motivation? How do you get 10 to 12-year-olds to participate actively?
Quality of heritage interpretation	What is according to you the importance of the involvement of senses? Should all senses be activated during a living history performance? Do you use themes or storylines? If yes, how do you visualise that? New information should always be related to what the child knows, their frame of reference. How do you ensure that your story is in line with their frame of reference?	What is according to you the importance of the involvement of senses? Should all senses be activated during a living history performance? What is according to you the importance of a theme or storyline? Does a living history performance need a theme or storyline? New information should always be related to what the child knows, their frame of reference. What should a living history actor do in order to link the new information they provide to the frame of reference of the child?
Target group	How do you ensure that your story fits to the target group? Is preparation needed? When you get a group from a primary school, how do you ensure that your story complements their curriculum? Children in fifth and sixth grade (groep 7/8) have an attention span of approximately 20 to 30 minutes. Do you have experience with that? Is that true? It seems that 10 to 12-year-old children attach great value to the group. How do you notice this during	The literature shows that 10 to 12-year-old children have an attention span of approximately 20 to 30 minutes. How do you experience that? When you go out for a day, and you do activities with your group, how do you experience the attention span at that moment? Is it important that living history actors take this short attention span into account? What should the living history actors do to grab and keep the attention of the children?

	your performances?	It seems that 10 to 12-year-old children attach great value to the group. How do you notice this in your group? Do you think a living history actor should take this need into account? Because of the value of the group, it seems that a common goal is highly appreciated by this target group. Do you think that too? Is it important to consider this during a living history performance?
Living history as a tool	What makes living history suitable for history lessons?	What is, according to you, the ideal history lesson?

Appendix 3. Coded transcripts

Interview 1: Anne-Joleyn Kolk, docent basisonderwijs.

Gehouden op: 28 april 2017 om 15:15 uur.

Marijke: Ik zei dus al dat ik het in vier verschillende kopjes heb verdeeld: authenticiteit, motivatie, de kwaliteit van het presenteren van informatie en specifiek over de doelgroep. Ik begin dus met authenticiteit en het is altijd in relatie tot of living history of jouw ervaringen in de klas. Mijn eerste vraag gaat dus over authenticiteit. Volgens de literatuur is het belangrijk voor een betekenisvolle beleving dat een performance authentiek is. Denk jij dat de living history acteurs per se een authentieke performance neer moeten zetten?

Anne-Joleyn: Ik denk wel dat dat van belang is om zo zeg maar het voor de kinderen zo visueel mogelijk te maken. Dat zij echt zich kunnen inleven in de persoon zelf. Want geschiedenis is voor kinderen vaak een beetje stoffig en allemaal een beetje hetzelfde gewaad-idee. Ik denk juist dat die authenticiteit daarin van groot belang is om ja het zo duidelijk en goed mogelijk neer te zetten voor de kinderen ja.

Marijke: Wat is het dan in de authenticiteit wat het duidelijk maakt?

Anne-Joleyn: Nou wat ik net zei, geschiedenis is vaak een heel ruim begrip voor kinderen. En daardoor wordt het juist, ja misschien wel tastbaarder en dus uiteindelijk betekenisvoller dat het gewoon alles ook een eigen betekenis heeft en houdt en ook heeft gehad. En dat kinderen dat ook vanuit die tijd gewoon heel gaan begrijpen dat het van belang is dat iedereen toen ook zijn eigen identiteit had zeg maar. Voor nu is geschiedenis is voor kinderen; hmm. Er is een aantal onderwerpen wat heel belangrijk is, he de tweede wereldoorlog eerste wereldoorlog. Daar hebben ze een beeld bij, oh een geweer en Hitler dat is ook een bekend persoon. Er is zoveel meer maar dat is voor kinderen heel ruim. Ik denk juist dat dat het belangrijk maakt.

Marijke: *Wat ik ook dan weer lees over authenticiteit in de literatuur is dat het niet precies hoeft te zijn zoals in de geschiedenisboeken. Dus dat het te maken heeft met je eigen waarheid dat authenticiteit meer een gevoel is.*

Anne-Joleyn: Ja dat is denk ik net als met het lezen van een boek wat later verfilmd wordt, dat het dan je eigen beeld eigenlijk door een ander wordt ingevuld en waardoor het misschien wel veel minder leuk en interessant is. Ja alleen als ik kijk naar onze doelgroep naar groep 7/8 dat kinderen het is heel goed dat ze ergens een eigen beeld van krijgen. Maar omdat je ook ze iets mee wil geven vanuit de geschiedenis en ook misschien wel een bepaalde les, een bepaalde levensles zeg maar. Dat het dan juist belangrijk is dat je ze wel in de goede richting zet op dat gebied. Dus je hoeft het niet klakkeloos zeg maar over te nemen van een plaatje maar wel dat een kind een beeld heeft van hoe het toen was. Denk dat dat wel heel goed is juist het visualiseren maakt het betekenisvol voor de kinderen.

Marijke: *Dus denk je dat het belangrijk is om zo'n living history spektakel historisch correct uit te voeren?*

Anne-Joleyn: Eh ja maar wat je wel ook al aangeeft dat het wel goed is dat het niet te klakkeloos wordt overgenomen dat er nog wel ruimte blijft voor de eigen beeldvorming van het kind zelf.

Marijke: *Ja, denk je dat kinderen die historische correctheid ook waarderen?*

Anne-Joleyn: Ja ik denk dat het ze een soort van duidelijkheid geeft want hè als je bijvoorbeeld een toneelstuk of iets hebt dan leven kinderen gewoon mee. Het is gewoon voor een acteur bijvoorbeeld dan wel een belangrijk dat die ook in z'n rol blijft en dat die wel gewoon zijn dingen doet maar wel dat je hoe kan ik dat zeggen, dat het personage zeg maar helder is en dat het gewoon staat zoals het is omdat het een kind wel houvast biedt maar ja die vrijheid van fantasie moet er natuurlijk altijd blijven. En in hoeverre kunnen wij het ook kinderen klakkeloos aanbieden, wat weten wij als volwassenen ook meer dan filmpjes van vroeger en plaatjes en dat is natuurlijk ook nog een ding. Dus je moet het dan ook als je het doet moet je het natuurlijk wel goed doen. Maar ik denk juist wel die ruimte voor fantasie ja die moet je altijd bewaren voor kinderen.

Marijke: *Een beetje ridders en prinsessen kastelen.*

Anne-Joleyn: Ja maar ik denk wel dat het goed is dat een kind een realistisch beeld krijgt van die tijd en dat het niet zo allemaal zo is zoals ze denken maar dat die ruimte er wel blijft en je dat die wel bewaakt maar dat het wel wat realistischer wordt helemaal op de leeftijd in groep 7 en 8. Ja absoluut.

Marijke: *Want in groep 7 en 8 is dat anders?*

Anne-Joleyn: Nou als je kijkt in wat voor wereld we nu leven dan vind ik het wel van belang dat kinderen weten dat vroeger, op een hele andere manier, maar dit soort dingen wel speelden. Dus dat het niet allemaal vroeger oh en prinsessen en een mooie roze jurk dat het juist vroeger al enigszins is ontstaan ook gewoon qua geloofsovertuigingen he met die kruistochten dat is allemaal al een keer gebeurd. Het is juist heel goed om deze kinderen, die zijn gewoon op een leeftijd dat ze dat steeds meer beseffen in wat voor wereld we leven en dat ze ook niet denken dat dat nu alleen van deze tijd is maar dat dat vroeger ook al gewoon zo was. Ze gaan straks ook de grote boze wereld in en zij

maken ook deel uit van de maatschappij en ze gaan straks ook hun steentje bijdragen. Dus ik denk juist op deze leeftijd dat je daar wel voor klaar moet maken.

Marijke: Mooi.

Historisch correct hoeft niet alleen het verhaal te zijn maar dat heb je natuurlijk ook in kostuums en in andere attributen die ze dan gebruiken tijdens een performance. Denk je dat dat even belangrijk is als het verhaal of dat het meer of minder belangrijk is?

Anne-Joleyn: Ik denk het niet als doel moet worden gebruikt als je dat inzet maar dat het als middel gebruikt moet worden gebruikt om het verhaal te kunnen ondersteunen. Ja dat je het verhaal dat dat de rode lijn echt blijft of staat het attribuut centraal is dat het onderwerp waar je vanuit vertelt. Of is het inderdaad als middel om het verhaal te verduidelijken ik denk dat dat mooier is. Want anders beperk je denk ik ook je verhaal. Dus ja als het als middel kan worden ingezet is het denk ik heel helpend om het verhaal te verhelderen.

Marijke: Ja. En zo'n kostuum moet dat dan ook eh. Vinden kinderen het ook belangrijk dat dat gewoon echt is hebben ze dat door of iets echt of niet echt is?

Anne-Joleyn: Nee dan zou je het moeten vertellen denk ik. Ik denk dat het wel nog interessanter zou maken als je echt zegt nou dit heeft echt bijvoorbeeld Prins Johan Willem Friso vroeger gedragen ik zeg maar wat of het ruikt nog naar zijn zweet. Als je het op die manier echt betekenisvol wil maken maar als je gewoon in die tijd verkleed bent en je wil gewoon aantonen dat jij Johan Willen Friso bent, ik roep naar iemand hoor, dan maakt het niet uit of het echt is of dat het nep is als het maar wel in de stijl past. Als je daar maar niet in een spijkerbroek staat. Dan zeggen kinderen dat kan niet.

Marijke: Dus je zegt eigenlijk als het plaatje over het algemeen maar een beetje klopt.

Anne-Joleyn: Ja.

Marijke: Dat er geen storende dingen in zitten dat het dan voldoende historisch correct is.

Anne-Joleyn: Absoluut.

Marijke: Het hoeft niet op het knoepje na goed te zijn?

Anne-Joleyn: Nee, dat is natuurlijk heel interessant maar dan zou je dat nog erbij moeten vertellen en dan denk ik ja draait het dan om dat kostuum of draait het gewoon om het personage ne zijn levensverhaal. Daar zit wel een verschil tussen.

Marijke: Nou duidelijk! Dan gaan we verder met motivatie. Uit de literatuur blijkt dat mensen en ook kinderen gemotiveerder zijn als ze zelf wat de touwtjes in handen hebben. Merk je dat jouw kinderen in de klas ook graag de touwtjes in handen hebben.

Anne-Joleyn: Ja en nee. Beide want kinderen vinden het ook heel fijn als ze iets gestructureerds krijgen aangeboden. En dat je gewoon wel altijd uitspreekt wat het doel is en wat je van ze verwacht. Althans dat merk ik in de groepen die ik gehad heb. Maar kinderen vinden het wel fijn dat er naar hen geluisterd wordt en dat ervan uit daar dingen worden opgepakt. Of dat ze mee mogen denken en dat het op die manier vanuit hen komt. Want ik heb ook kinderen, he dat hangt natuurlijk ook van het niveau van het kind af, als je zegt nou jongen we gaan nu dit en dit doen. Of dat je zegt maak

maar een tijdlijn van 1900 tot 2000 ik roep maar wat, dat je dan ziet bijvoorbeeld dat vaak de havo/vwo-kinderen dan heel gestructureerd denken van mooi dan gaan we per 10 jaar vertellen wat er gebeurd is en dat sommige kinderen die misschien naar basisoniveau gaan echt erin om komen. En die dan zeggen: ja wat moet ik dan precies doen. Dus dat hangt ervan af. Maar als ik ze bijvoorbeeld vraag van hoe zou je dat oppakken of wat denk jij ervan, hoe zouden we dat kunnen doen? Als je ze mee laat denken ja dat vinden ze heel fijn. Maar wel binnen een bepaald, ik merk dat binnen een bepaald kader, dat ze dat wel of de meesten in ieder geval dat fijn vinden. Want heel veel kinderen, ik heb er dan 34 in de klas, ik weet nu al dat dan 10 daarvan echt zouden gaan zwemmen als ik ze helemaal loslaat.

Marijke: Maar merk je wel dat het invloed heeft op hoe gemotiveerd ze zijn? Dat je ze mee laat denken?

Anne-Joleyn: Ja want dan wordt het wel meer eigen. En dat is wel heel goed. Dat ze wat meer eigenaarschap krijgen over het stukje wat ze gaan leren en dat ze zich ook juist bewust worden dat de manier waarop ze het gaan leren of dat wat ze graag willen gaan leren dat dat ook vanuit hen komt. En dan kan je als leerkracht natuurlijk ook weer eens herroepen op hun verantwoording en zeggen van he dit komt vanuit jullie dat je als leerkracht meer als coach fungeert. Dat is ook wel in die zin fijner want dan komen ze jou om hulp vragen. Ja ik denk absoluut dat dat hun motivatie bevordert.

Marijke: Dus je zegt eigenlijk plaats ze niet in een hokje maar geef ze iets waar ze mee kunnen werken, maar wat dan wel gestructureerd aangeboden wordt.

Anne-Joleyn: Ja maar dan niet eens echt per se voor alle kinderen hoor maar de kinderen waarvan jij weet als leraar die het nodig hebben en gewoon inderdaad dat je ze mee laat denken en dat ze zelf eigenaar worden van hun leren en dat ze zich ook beseffen wat ze leren. En dat jij je gewoon meer op de achtergrond houdt zo van nou waar heb je me nodig en ga maar los. En juist dat ze het op hun eigen manier kunnen doen is gewoon super. Want stel ik vraag van nou jongens welk onderwerp vanuit de geschiedenis zouden jullie nog heel graag willen los van de methode ofzo. Waar willen we nog mee aan de slag. Ja en dan zijn ze het daarin eens dat het een bepaald onderwerp wordt, ja dan is het natuurlijk hun stukje wat ze graag willen leren ja iets mooiers kun je denk ik niet krijgen als leerkracht. Ja absoluut dat dat meer motiveert.

Marijke: Je had het net al over het doel vaststellen voordat ze iets gaan doen. Doe je dat altijd voor elke les?

Anne-Joleyn: Nou rekenen en taal enzo dat wel maar dat staat ook vast. Geschiedenis werken wij dan met een methode en daar staat ook wel een doel in; je leert nu dat in 1989 de Berlijnse muur is gevallen ik zeg maar wat dat zijn de doelen dan denk ik ja is dat een doel. Dat is mooi als we daar komen dat de kinderen dat natuurlijk straks weten maar ik vind het met een vak als geschiedenis belangrijker dat ze zich kunnen inleven en dat ze zich kunnen beseffen en begrijpen wat er gebeurd is en dat juist ook vanuit de geschiedenis een soort levensles moet zijn en dat je het spiegelt met deze tijd. Waar komt het vandaan en hoe kan het dat het zo is gelopen. We hebben laatst een project over de tweede wereldoorlog gehad. Nou fantastisch. We gaan nog naar Westerbork, dan wordt het betekenisvol voor de kinderen. Dan kunnen ze zich inleven dan beseffen ze dat wat er gebeurd is dat dat nooit meer mag gebeuren. Ik denk die boodschap dat is gewoon het allerbelangrijkste. En dat

ieder persoon vanuit de boeken een betekenis heeft gehad voor het leven wat we nu hebben. Ik denk dat dat uiteindelijk het grootste doel is. Dus ik stel niet elke les van geschiedenis mijn doel vast. Nee want er komen soms ook hele mooie vragen naar boven en dan zoeken we dat even op want ik weet natuurlijk ook niet alles. Juist door met elkaar in gesprek te gaan komen juist de mooiste dingen dus eigenlijk leer je nog veel meer dan alleen los van dat boek. Dat vind ik het mooie aan geschiedenis, met elkaar in gesprek gaan.

Marijke: *Ja. Je hebt natuurlijk de doelen van je lesmethode maar ik kan me voorstellen dat je ook je eigen lesdoelen hebt.*

Anne-Joleyn: Ja nou je hebt zeg maar de doelen voor school staat op tule.slo.nl daar staan alle kerndoelen en weet ik veel. Maar een vak als geschiedenis is ook een vak waarin je je kinderen heel goed kunt laten samenwerken of dat ze zelf op zoek moeten gaan naar informatie. Om te kijken of informatie echt of nep is, dat soort dingen. Op die manier verbind ik de 21^e-eeuwse vaardigheden er heel erg aan. Op die manier bind ik er dan een doel aan vast. Laat me zien dat je goed kunt samenwerken of dat je juist zelfstandig bent of juist een stukje creativiteit. Want je kunt natuurlijk heel mooi verhalend ontwerpen ook met geschiedenis doen. Of een doel als toch met spelling of zoiets. Dat ze iets moeten laten zien wat we geleerd hebben dat ze dat weer kunnen toepassen. Dus het is niet alleen maar een doel vanuit het boek van geschiedenis. Nee.

Marijke: *Merk je als je vooraf een doel hebt gesteld dat het dan meer motiveert?*

Anne-Joleyn: Ik merk wel dat de kinderen het fijn vinden dat ze beseffen wat ze leren. Maar ik vind het stellen van een doel dat geeft duidelijkheid en structuur en daar ben ik absoluut voor alleen het beperkt misschien hier en daar ook. Want juist als je zegt dit is het doel en een kind denkt mooi ik begrijp het en ik snap het en dan kan het boek dicht. Dan denk ik dat beperkt ook wel het verder willen leren. En anderzijds mooi ik weet dat nu en je biedt iets aan dan vind ik het ook heel mooi dat kinderen zeggen van juf hoe zit het dan met... Dat ze echt naar de waarom gaan kijken en van waar komt dat nou vandaan en hoe zit het dan precies. Ja dat vind ik mooi. En ik denk dat een doel stellen wel belangrijk is want voor kinderen is het gewoon wel fijn dat ze weten wat je van ze verwacht en dat ze weten wat ze gaan doen. Helemaal voor de kinderen die snel gaan zwemmen en die zich ook niet beseffen dat ze continu eigenlijk aan het leren zijn. Maar om alles nou in die hokjes en kaders te en alles maar vooraf voor te kauwen. Ik vraag ook achteraf weleens van jongens wat hebben jullie er nu uitgehaald wat heb je nu geleerd. Dat probeer ik meer dan continu, soms vergeet je het ook.

Marijke: *Wat is volgens jou de relatie tussen uitdaging en motivatie?*

Anne-Joleyn: Ehm motivatie, ja je hebt natuurlijk intrinsieke motivatie dat is denk ik het belangrijke dat het echt vanuit het kind zelf komt dus ik denk dat je motivatie meer binnen vanuit het kind zelf moet zoeken. Dus dat je ook moet kijken als leerkracht hoe kan ik die intrinsieke motivatie aanzetten bij een kind zeg maar. En van buitenaf motivatie is denk ik gewoon toch af en toe dat schouderklopje van je doet het goed en dat je als leerkracht luistert naar een kind en daarop inspeelt. En uitdaging is denk ik dat je gewoon in de zone van de naaste ontwikkeling gaat zitten. Dus dat je gewoon een kind op een hoger niveau aanbiedt en op die manier uitdaagt om te kijken of ie het aankan ja of nee. En dat je gewoon onbewust of juist bewust ze iets aanbiedt waarvan je eigenlijk al weet van dit ligt iets boven jouw niveau. En dat je het dan toch doet en dan achteraf zegt van kijk eens wat je gedaan hebt dit is eigenlijk voor de eersteklassers of zoiets. Of juist bewust dat je zegt van nou ik daag je nu uit

om dit uit te zoeken of dit op te zoeken en als dat lukt dat het ze dan uiteindelijk motiveert om daarop verder te borduren.

Marijke: *Dus je merkt dan nadat je ze hebt uitgedaagd de motivatie of ook tijdens al?*

Anne-Joleyn: Nou als het goed gaat dan merk je dat ze zelf gemotiveerder worden. Lukt het niet dan is het natuurlijk mijn motivatie, de externe motivatie nodig, dan moet ik zeggen van kom op je kunt het he dat is dat schouderklopje. Als het goed gaat dan merk je ook dat die intrinsieke motivatie van de kinderen ook gaat spelen. Oh wat gaat het goed en dit kan ik en dat ze daardoor dat jij ze uitdaging biedt en als dat goed gaat dat ze meer gemotiveerd raken. Dus daar is absoluut een relatie. Maar ik denk dat juist de leerkracht de uitdaging moet bieden en dat intrinsieke motivatie wel in het kind aanwezig moet zijn en dat jij dat af en toe extern moet, ja moet je het kind natuurlijk ook weer motiveren om de uitdaging te kunnen behalen.

Marijke: *Dus stel je laat de kinderen door de stad bij de personages, living history personages, langs gaan. Wat kan dan die uitdaging voor hun zijn? Want bij Wie is Die Meuw was bijvoorbeeld heel erg het spelelement aanwezig. Maar dat hoeft niet per se een uitdaging te zijn?*

Anne-Joleyn: Kinderen zijn inderdaad wel heel competitief ingesteld, helemaal jongens op dat gebied. Ik denk dat je de uitdaging door ze zelf te laten nadenken en continu de kinderen scherp houden. Interactie. Dat is absoluut uitdaging. Want ja als ze alleen maar moeten luisteren daar raak je ook niet gemotiveerd van. Dus op die manier ja je kunt ze uitdagen door wel een spelelement maar ook door ze uit te dagen door pittige vragen te stellen of dat ze zich indenken dat ze wel actief zijn of dat ze zelf ook in een rol stappen van die tijd. Dat ze zich echt beseffen hoe het is geweest. Dat je het op die manier betekenisvol maakt.

Marijke: *Dan daag je ze onbewust uit zeg je dan. Want je zei dat je het bewust en onbewust kan doen.*

Anne-Joleyn: Ja klopt en voor sommige kinderen is als je het bewust doet dan is het ook wel heel spannend. Dan leg je ook een bepaalde druk bij ze neer. Maar dat moet een leerkracht aanvoelen in hoeverre daag je welk kind waarin uit. Ook op dat gebied want je hebt ook kinderen die heel verlegen zijn en bijvoorbeeld helemaal niet, bij vreemden, het antwoord durven te geven. Ook in groep 7/8 heb je die kinderen nog. Dus ja hoe daag je die dan uit. Nou die zou je bijvoorbeeld als je een samenwerkingsgebeuren hebt, die schrijft bijvoorbeeld. Deel maar rollen uit, jij bent hiervoor verantwoordelijk, jij bent daarvoor verantwoordelijk en uiteindelijk wil ik dat je dit inlevert of dat je zegt nou uiteindelijk moeten jullie een woord hebben, ja ik denk dat spelelement zeker positief is. En ook competitie. En ik denk dat het heel leuk is als ze zelf ook mogen ervaren hoe het is om zo'n kostuum aan te hebben of hoe het is om zo iemand te zijn. Ja interactie, moeilijke vragen stellen. Zodat ze nog meer zich bewust worden van wat er gespeeld heeft.

Marijke: *Maar het gevaar is natuurlijk wel, als je zo'n acteur dan de taak geeft van nou daag ze goed uit dat er dan misschien ook kinderen tussen zitten die niet het mee kunnen pakken. Want je zegt er zit wel veel niveauverschil in.*

Anne-Joleyn: Ja, maar kun je als je een stadswandeling doet, je moet ook realistisch blijven, in anderhalf uur een klas van, in mijn geval 34, kun je dan bewust iedereen uitdagen? Nee. Ik denk dat als de leerkracht mee is dat je dan wel als leerkracht zegt he Pietje of Jantje jij kent je pappenheimers

wel, dat je als leerkracht daarin in de voorbereiding, waar we het net ook al even over hadden gehad, ook wat bewuster al van bent dat ze bijvoorbeeld van de leerkracht verwachten van deel je groep in die categorie in. Of zorg ervoor dat er in elke groep een balans is van iemand die constant zijn mond open heeft of iemand die het lastig vindt om mee te komen. Ik denk dat een leerkracht daar een belangrijke rol in kan spelen. Die kent de kinderen het beste. Dat kun je niet van een acteur verwachten die anderhalf uur een groep kinderen ziet. Nee dus daar moet je ook realistisch in zijn als acteur zijnde.

Marijke: *Hoe krijg je ze dan echt actief mee? Want nou ja geschiedenis is soms wat stoffig. Hoe krijg je ze nou echt zover om actief mee te doen?*

Anne-Joleyn: Nou wat ik echt van Wie is die Meu toen heb gemerkt is dat ze het echt fantastisch vonden dat er dingen gebeurden waar ze op moesten letten. Dus ze moesten zo alert blijven want er klopte iets niet of ze zeiden onwaarheden waardoor de kinderen heel scherp bleven. Dus dat vond ik een hele goede zet toen. En ik vond het heel goed dat je inderdaad dat ze kunnen zien en ervaren hoe het is geweest dus dat het interessant blijft voor de kinderen en dat het niet continu een monoloog is met een plaatje en dat ze echt denken op een gegeven moment van nou nu weten we het wel. Maar dat ze inderdaad actief zelf ook moeten meedoen en die interactie. En ik denk dat humor ook een rol speelt dat kinderen nou ja dat het niet allemaal te zwaar wordt. Dat het voor de kinderen ook begrijpelijk blijft en dat het gewoon ja op die manier leuk blijft ook om te luisteren en te kijken. Dus interactie, humor en ook iets actiefs dat ze zelf iets moeten doen. Een liedje zingen of een performance of een dans van vroeger. He en die als je echt een stadswandeling hebt dat je op verschillende locaties bent. Laat ze maar letten ook op dingen die misschien niet kloppen of wat is je opgevallen of zoek de diamant of ik roep maar wat. Zoek iets waardoor ze continu alert moeten blijven.

Marijke: *Dus die alertheid is daarin wel belangrijk?*

Anne-Joleyn: Ja. Dat de kinderen wel dus een doel hebben voordat ze zo'n stadswandeling ingaan. Ik denk dat er vooraf dan ook wel los van het verhaal dat je dat uitspeelt maar dat ze ook achteraf nou ja geeft ze maar een opdracht mee en niet een saaie quiz ofzo. Maar daag ze op die manier maar uit door ergens op te letten nou dat vond ik toen met Wie is die Meu heel sterk. Daardoor bleven ze ook heel alert.

Marijke: *Dus dan zeg je ook dat je dat doel van tevoren wel duidelijk moet maken?*

Anne-Joleyn: Ja niet per se het doel van wat gaan we nu leren maar wel het doel van dit wordt wel van je verwacht. Of dit gaan we doen en je moet wel opletten want het kan zijn dat... Dat ze wel gaan opletten wat er gebeurt. Je moet kinderen eindelijk geen ruimte geven om ondertussen te lopen klieren en te klooien dus je moet ze constant alert houden juist als je ze die vrijheid geeft dan kakken ze in.

Marijke: *Dat hangt een beetje samen met de kwaliteit van informatie overdacht. Het is wel belangrijk nou ja hoe je je informatie presenteert. Wat is volgens jou het belang van zingtuigen prikkelen?*

Anne-Joleyn: Ja heel belangrijk. Ik denk dat het daarmee begint. En ook juist omdat die beleving dan heel groot wordt en het daardoor meteen betekenisvoller wordt voor de kinderen. We hebben aan het begin van dit schooljaar een toneelstuk gehad. En dat duurde iets te lang en dan hadden we

daarna nog een stadswandeling met een vrouw, die deed heel erg haar best, maar die had allemaal van die fotoplaten; 'nou en hier heeft die gewoond'. Dat de kinderen op een gegeven moment zeiden van 'juf wanneer gaan we terug?' Die spanningsboog ging gewoon helemaal zo. En ik begreep dat heel goed omdat het gewoon... Ja we sjokten wat achter een vrouw aan die wat vertelde maar het was totaal niet spannend en helemaal niet betekenisvol meer voor die kinderen en dat toneelstuk was gewoon genoeg geweest.

Marijke: Maar wat miste je dan op dat moment?

Anne-Joleyn: Nou juist de interactie de uitdaging voor de kinderen, waar we het net over hebben gehad, nou ja het prikkelen van de zintuigen. Weet je je moet het gewoon zo zien ze kijken een toneelstuk en dat is fantastisch maar de kinderen zitten stil. Dus kijken en kijken, je hebt alleen de oren en ogen die geprikkeld worden. Laat kinderen maar ondervinden voelen ruiken juist. Ja dan wordt die beleving nog zoveel groter. Dus ook niet alleen het bekijken maar nou laat ze maar iets voelen of iets maken op die manier actief doen. Het prikkelen van zintuigen is ook gewoon supergoed voor je hersens. Want dat werk allemaal samen en je merkt gewoon dat kinderen daardoor ook meer gemotiveerd raken en gestimuleerd. En kinderen zijn heel nieuwsgierig dus het is ook goed dat ze dat kunnen voelen en luisteren en kijken doen ze de hele dag al. Ook bij mij maar ook bij hun ouders. Juist dat ondervinden en dat kunnen doen kunnen aanraken. Ja heel belangrijk.

Marijke: Dus eigenlijk zeg je dat het belangrijk is om al die zintuigen gewoon te prikkelen tijdens zo'n living history tour.

Anne-Joleyn: Ja absoluut.

Marijke: Heb je ook een zintuig waarvan je denkt dat is echt het belangrijkste?

Anne-Joleyn: Nee ik denk dat het in balans moet zijn. Maar wel het is wel een vergeten zintuig het voelen binnen de geschiedenis en sowieso binnen het onderwijs vind ik dat het een vergeten kindje is. En het proeven misschien. Maar goed het moet wel ook binnen het thema passen. Dat dat gewoon echt ja wel een vergeten kindje is. Kijk ze luisteren de hele dag al en ze kijken de hele dag. Dus dat is eerder vermoeiend dan dat ze beseffen dat ze er wat aan hebben. En juist het aanraken dat maakt het zo puur.

Marijke: Wat is dan in één zin de meerwaarde volgens jou?

Anne-Joleyn: Dat de beleving en de betekenis voor de kinderen gewoon groter wordt.

Marijke: Nou ja een ander middel waarmee je informatie goed kan presenteren is een thema/verhaallijn. Wat is volgens jou het belang van een thema/verhaallijn binnen een living history gebeuren.

Anne-Joleyn: Dat het verhaal wel klopt. In die zin dat je het is ergens begonnen en dat je ook echt wel naar het einde toewerkt en dat je niet ergens halverwege instapt. 'Ja nou maar vroeger en zo is het een beetje geëindigd.' Dat het wel een duidelijke verhaallijn wordt. Dat je het hele verhaal vertelt. Want dat merk je bijvoorbeeld heel erg binnen de tweede wereldoorlog dat dat soms heel lastig is want er is zoveel gebeurd maar wat is nu de rode draad zeg maar. Dat het dan te veel wordt voor de kinderen en onoverzichtelijk. Dus het moet in die zin ook wel overzichtelijk blijven en er

moeten gewoon een aantal personages of gebeurtenissen zijn die binnen die verhaallijn de meest belangrijke rol hebben gespeeld. En dat je daar een duidelijk beeld van kan geven zodat de kinderen ook het verloop duidelijk begrijpen.

Marijke: *Oké dus je zegt dat er wel een soort structuur een thema in die living history wandeling moet zitten.*

Anne-Joleyn: Ja want als je van hot naar her gaat. Kinderen hebben heel vaak gewoon de behoefte om bij het begin te beginnen en dat je het dan opbouwt. Niet van je begint bij ¼ van de verhaallijn en dan ga je weer terug nee dan wordt het onoverzichtelijk en omdat juist de geschiedenis vaak al wat onoverzichtelijk is omdat het zoveel gebeurd is wat je wilt vertellen. Dat je het gewoon daarin duidelijk moet neerzetten en ik denk ook niet te langdradig en te oubollig. Gewoon kort maar krachtig, duidelijk. Als jij zegt Marijke Meu dat ze dan in 10 woorden kunnen samenvatten wat zij heeft betekend en heeft gedaan en ja die achtergrootvader van die er eigenlijk niks mee te maken heeft laat die maar gewoon uit het verhaal.

Marijke: *Dus je zegt eigenlijk ook begin gewoon bij het eerste jaartal zeg maar wat je wil behandelen en ga dan zo verder naar nu.*

Anne-Joleyn: Ja en pak een aantal mijlpalen eruit en ga dan naar het nu zodat het verhaal zich wel afrondt. Of je zegt van dat je een open einde laat en dat de kinderen op school zelf uit moeten zoeken hoe het eindigt. Dat zou natuurlijk ook nog kunnen. Maar goed het is natuurlijk welke vorm je eraan geeft maar dat voor de kinderen het verhaal wel rond is en dat het continu interessant blijft. Dat je kijkt wat heeft er allemaal mee te maken en dat je niet random er dingen bij gaat pakken omdat je dat ook nog even wil vertellen. Dat heeft helemaal geen nut dan dwalen kinderen alleen maar af. Als het je doel is om de verhaallijn duidelijk te vertellen.

Marijke: *Kinderen hebben het dus wel nodig om zo'n thema erin te hebben? Of zou je het ook helemaal zonder thema kunnen doen.*

Anne-Joleyn: Nou ik denk dat het ook wel heel erg leuk en ook verduidelijkt dat als je een stadswandeling doet dat de kinderen weten in welke tijd het zich heeft afgespeeld zodat ze juist ook meer kunnen denken he ja dat was in die tijd toen kon dat dus inderdaad nog niet. Want ik denk dat kinderen het heel lastig vinden om zich te verplaatsen in een tijd waar ze geen weet van hebben. Dus ik denk dat het gewoon wel goed is dat je een thema geeft aan een onderwerp. Ja dat klinkt even dubbelop.

Marijke: *Maar geeft het dan een soort van houvast? Context?*

Anne-Joleyn: Ja en juist die context maakt dat kinderen het ook wel of niet interessant vinden.

Marijke: *Ja en context, ik lees heel veel dat je nieuwe informatie altijd moet koppelen aan dat wat het kind al weet. Wat moeten die acteurs of misschien wel het Historisch Centrum dan volgens jou doen om die nieuwe informatie die wordt verstrekt te koppelen aan dan de voorkennis van het kind.*

Anne-Joleyn: Ja vind ik een hele goede vraag. Ook heel lastig. Want elke klas en elke groep heeft een andere voorkennis. Dus hoe kun je daar rekening mee houden? Maar ik denk dat je vanuit de

leerdoelen die je overal kunt lezen wel enigszins uit kunt gaan van bepaalde onderwerpen waar kinderen al weet van hebben. Maar misschien is het ook wel heel mooi dat je het koppelt naar de context van waar de kinderen nu in zitten. He dat ze zich daardoor ook beter kunnen inleven. Ja ik denk dat het voor het Historisch Centrum heel lastig is om daar rekening mee te kunnen houden. Want in hoeverre in hoeverre weet je wat een kind weet. Ja of je moet het in de voorbereiding met de leerkracht al zeggen van he wat hebben jullie al over dit onderwerp gehad waar kunnen wij op inspelen. Dus dan zou de samenwerking met de scholen veel meer moeten versterken. Maar dat kost ook weer tijd voor de leerkrachten. Dan moet je dat ook gewoon weer heel goed kunnen neerzetten. Want ik denk dat het voor een Historisch Centrum Leeuwarden de verhaallijn en de concrete punten binnen een thema dat je die goed neer moet zetten en dat je daar een plaatje voor de kinderen aan kunt geven. En dat de diepgang moet komen in de klas verder. Dat jullie zeg maar het neerzetten en dat de kinderen dan denken wow dit was een interessant verhaal maar hoe zit het dan helemaal precies? Want ik denk dat je binnen een stadswandeling te veel verdieping zoekt dat de kinderen dan ook afdwalen. Dus ik denk dat jullie gewoon misschien wel het plaatje zijn of ons boek dan en dat wij op school verder gaan uitzoeken hoe het dan verder nog meer wie met wie z'n opa was en weet je wel dat je daar de verdiepingsslag in vindt. Dus ik denk dat jullie gewoon er eigenlijk vanuit moeten gaan dat de kinderen gewoon nog leken zijn op dat gebied. Ja want anders denk ik dat je ook gewoon juist belangrijke elementen daar de plank mee mislaat. Dat jullie eigenlijk de basis leggen en dat je in de klas de verdiepingsslag zoekt. Ja ik denk dat dat het allermooist zou zijn.

Marijke: *En zo'n acteur wat kan die daaraan doen? Om ervoor te zorgen dat die informatie wel binnenkomt. Want als je informatie geeft waar ze niks mee kunnen dan blokkeren ze en dan...*

Anne-Joleyn: Ja dan denken de kinderen ook van nou het zal wel. Ja juist door die interactie. Stel ze maar eens... stel zo'n acteur doet z'n woordje he of z'n monoloog, dat ze de kinderen vragen stellen van met wat voor reden zou ik dat gedaan hebben. Dat het op die manier beklijft bij de kinderen. Wat er destijds gebeurd is of de reden dat hij iets heeft ondernomen of waarom hij iets gedaan heeft. Ja ik denk of dat je de kinderen op hun manier laat herhalen. Van jongens wat heb ik nou gedaan wat zou dat voor invloed hebben gehad op... Dat je op die manier verder vraagt. Dat je toch wel de interactie echt zoekt met de kinderen. Of in een spelvorm ofzo dat ze een paar stellingen geeft en dat de kinderen dan ja/nee kunnen antwoorden of sta/zit weet ik veel.

Marijke: *Oké. We hebben het natuurlijk de hele tijd al over de doelgroep maar he ik heb daar een aantal punten uit gehaald. Bijvoorbeeld he concentratie. Volgens de literatuur kunnen kinderen van die leeftijd ongeveer 20 tot 30 minuten echt goed geconcentreerd bezig zijn.*

Anne-Joleyn: Ja leeftijd plus 5 minuten.

Marijke: *Ja, is dat ook jouw ervaring in de klas?*

Anne-Joleyn: Ja heel erg. Wij zeggen dan altijd leeftijd plus 5 minuten en dan hangt het ook nog van het kind af hoe lang hij zich ergens mee kan concentreren en ik merk gewoon als kinderen achter hun tafeltje zitten en zelfstandig moeten werken en zij mogen mij niks vragen dat ze dat soms heel erg lastig vinden. Stel ze moeten iets zelfstandig doen waarmee ze ook hun zintuigen prikkelen bijvoorbeeld dat ze, wij noemen dat dan een smart game, moeten doen. Dat ze en moeten denken

en voelen en nou ja dat ze het ervaren of met K'NEX ofzo dat dan de spanningsboog wel langer is. Omdat ze dan gewoon actiever zijn. Ja dus het hangt er ook vanaf welke vorm je hebt. Dus stel je doet een stadswandeling dan zijn ze natuurlijk veel meer in beweging dan zitten ze niet achter hun tafeltje dus ik denk dat je dan een andere spanningsboog hebt. Maar stel ze moeten 20 minuten luisteren naar een monoloog dat nee. Dat zou ik je niet adviseren zeg maar. Het moet eigenlijk gewoon kort en krachtig dat ze zeggen wow en dat ze dan weer verder en dat het even kan vallen. En dat ze dan weer klaar zijn voor het volgende.

Marijke: *Dus je gaat een dagje weg met je klas en je onderneemt iets dan ervaar je die concentratieboog die spanningsboog anders.*

Anne-Joleyn: Ja en ook omdat ze in een vrije situatie zeg maar zitten dus je als klas dan op pad bent ze zien allemaal dingen om zich heen. Sommige kinderen komen niet wekelijks in de stad dus dat vinden ze dan ook al heel interessant. Nou en op de fiets dat zijn ook allemaal dingen die erbij komen kijken en ik geef altijd van tevoren aan van je bent te gast en we zijn uitgenodigd dus het is heel bijzonder dat we hier mogen zijn. Ja ze gedragen zich wel op een andere manier. Maar op een gegeven moment ja dan heb je gewoon je pappenheimers die ook gewoon gaan klieren en klooiën maar dat is logisch want het zijn kinderen. Dus dat is ook goed dat je die momenten er wel in laat. Dus dat je niet continu verwacht van de kinderen dat ze de volle aandacht hebben. Dus zo'n stadswandeling is heel goed als je kunt verwachten en dat ligt natuurlijk ook een stukje bij de leerkracht dat de kinderen op het moment dat er een monoloog is of als er wat actiefs gebeurt dat ze dan wel weer de focus hebben.

Marijke: *Is het dan belangrijk voor die acteurs de mensen die het leiden om rekening te houden met de korte concentratieboog?*

Anne-Joleyn: Ja. En hoe kun je daarom ook gewoon kort maar krachtig neerzetten dat de kinderen eigenlijk een beetje verbluft zijn. En je moet voorkomen dat het saai wordt zeg maar. En ik denk dat een spanningsboog in een stadswandeling eigenlijk telkens momenten zijn van eigenlijk maar 5 minuten. Ook op deze leeftijd. Omdat ze al veel moeten lopen en er gebeurt zoveel dan. Ja.

Marijke: *En wat moet je dan doen om het niet saai te maken?*

Anne-Joleyn: Ja het interactief houden. Uitdagend of dat ze echt dingen zien en gaan beleven wat ze van tevoren eigenlijk niet hadden verwacht. Dat het nog vetter is of dat het nog nou ja gaver is. En ja een liedje hartstikke leuk. Maar dat is wel een leuke afwisseling. Maar dat je ook je wel beseft dat bijvoorbeeld toen he met dat toneelstuk toen zaten de kinderen stil en toen weer een lied dat ik zelf als leerkracht gewoon pfff. Zo betekenisloos op zo'n moment. Dat je denkt waarom ga je nu dit zingen dan komt het helemaal niet over zoals het over moet komen.

Marijke: *Dus dan vliegen ze ook zo weg met hun gedachten.*

Anne-Joleyn: Ja absoluut. Het is wel goed die afwisseling maar een goede afwisseling van activiteiten.

Marijke: *Dus om de aandacht vast te houden wat zoek je dan? Kort een paar woorden die in je hoofd komen.*

Anne-Joleyn: Kinderen zijn echt van het doen. Laat de kinderen maar doen. Gewoon het afwisselend aanbieden van een kort stukje van een verhaal. Dus de ene keer moeten ze wat opschrijven, de andere keer moeten ze luisteren, de andere keer moeten ze iets voelen of ervaren en de andere keer stel je ze gewoon kritische vragen. Dat ze iedere keer op een iets andere manier actief zijn en dat niet te veel van hetzelfde is.

Marijke: Afwisseling?

Anne-Joleyn: Dat ze niet continu vijf minuten luisteren ja echt afwisseling. Afwisseling. Dat houdt ze scherp.

Marijke: Oké, mooie conclusie.

Het schijnt ook dat kinderen tussen 10 en 12 jaar grote waarde hechten aan de groep. Wat merk je daarvan in je klas?

Anne-Joleyn: Je bedoelt zeg maar op pedagogisch gebied?

Marijke: Ja merkt je dat ook in de klas dat ze waarde hechten aan de groep?

Anne-Joleyn: Ja heel erg. Kijk als je een kind vrijblijvend een groepje laat vormen dan kiezen ze altijd eerst hun beste vriendje of vriendin. En daar hangt zo'n clubje dan aan vast. In de meeste groepen merk je, je hebt niet in elke groep een groepssamenhang. Ik heb nu bijvoorbeeld dat ze echt voor elkaar door het vuur zouden gaan weet je wel. Dus ik denk dat het per groep verschilt maar uiteindelijk is de kern dat het groepsbelang uiteindelijk voorop staat. Als leerkracht is dat ook het eerste waar je aan werkt als je bijvoorbeeld met een nieuwe aan de slag gaat. Dat is het belangrijkste dat is de basis ook van je lesgeven. Als er binnen een groep op pedagogisch gebied gewoon klopt dat ze dingen van elkaar kunnen accepteren als ze het dan kun je met een groep gaan samenwerken dan kun je ze zelfstandig laten dan kunnen ze het bete in elkaar naar boven halen. Dan kun je kinderen aan elkaar koppelen die elkaar kunnen helpen en dan accepteren ze ook elkaars mening en kritiek op elkaar of feedback van elkaar. Ja dus ik denk dat dat heel belangrijk is. Ja ook in dit aspect.

Marijke: Wat moet je dan doen in zo'n living history performance/spektakel dat je ook voldoet aan dat verlangen zeg maar?

Anne-Joleyn: Nou maak de kinderen maar verantwoordelijk zeg maar. Als je ze echt uitdaagt als je alleen maar iets moet luisteren. Kinderen willen graag wel iets met een reden luisteren. Die willen wel, hebben we het net al over gehad, een bepaalde verwachting weten het hoeft niet helemaal klakkeloos voorgezegd te worden. Leg het dan maar bij de groep neer, maak maar een aantal verantwoordelijk voor de groep of daag ze maar uit als groep he jullie moeten met z'n allen dat je ook gewoon het groepsbelang daar op die manier een rol laat spelen. Dat ze als groep uiteindelijk iets moeten inleveren of uitvoeren dat iedereen dus betrokken moet blijven bij de wandeling omdat je als groep straks misschien wel iets moet doen.

Marijke: Ja want ik heb ook gelezen dat door het sterkte groepsgevoel er wel waardering is voor een gemeenschappelijk doel. Denk je dat het ook belangrijk is om daar rekening mee te houden?

Anne-Joleyn: Ja heel erg. Maar ja je komt ook groepen tegen die totaal niet, dat het groepsbelang er totaal niet is. Dat je alleen groepjes binnen een groep hebt ja dat is wel heftig. Dus stel je hebt een pittige groep daar moet je ook rekening mee kunnen houden maar kinderen vechten wel harder voor elkaar als ze meer van elkaar kunnen waarderen. Als dat groepsbelang in een hoog vaandel staat.

Marijke: Maar dat is dus wel afhankelijk van de groep die je voor je hebt?

Anne-Joleyn: Ja dat kun je niet per groep, is dat niet allemaal hetzelfde. Absoluut niet, nee.

Marijke: En hoe moet je dat dan, kun je daar op dat moment op inspelen of moet je dat dan gewoon maar zo laten?

Anne-Joleyn: Ja dat is aan de leerkracht. In bijvoorbeeld anderhalf uur. Stel ik had vorig jaar ook, nou dat is die gunden elkaar echt niks. Die gunden elkaar gewoon niet het licht in de ogen dat was gewoon heel heftig dus ik denk dat het dan heel belangrijk is dat een leerkracht stel je hebt echt zo'n groep dat die daar wel mee om kan gaan en jullie daar dan op voorbereid of de acteur in dat geval. Ja dan kun je wel iets in groepsbelang doen maar ja nee ik weet niet of het dan dat eruit komt wat jullie dan als bedoeling hebben waarvoor dat groepsbelang belangrijk is. Daar hebben jullie dan een achterliggende gedachte bij dat ze meer gemotiveerd raken ik noem maar wat of betrokken vanuit daar nog meer zouden willen doen, als je met zo'n groep hebt dat je dan misschien wel averechts dan krijgt wat je hoopt. Dus ik weet niet of dat bij jullie ligt of bij het HCL.

Marijke: Nee oké. Maar dus in zo'n gemeenschappelijk programma voor al die klassen, want je praat dan echt over alle basisscholen in de gemeente Leeuwarden waarvan je als organisatie ken je geen enkel kind, zeg je dan ook van het is belangrijk om rekening te houden met zo'n gemeenschappelijk doel of zeg je van nou gooi dat voor de zekerheid over boord omdat het ook fout kan gaan.

Anne-Joleyn: Nee want ik denk het feit dat het ook fout kan gaan dat is twee van de tien zeg maar. Misschien nog wel minder. Dus ik vind niet dat jullie daar in die zin rekening mee moeten houden. Ik denk juist dat het heel positief is als jullie wel rekening houden met groepsbelang maar dat jullie je dan wel beseffen of het HCL dan, dat je binnen anderhalf uur met een groep wel ook realistisch moet zijn in hoeverre kunnen wij er wat mee en in hoeverre kunnen wij er wat aan doen.

Marijke: Dus het is wel van belang maar het is geen sleutel tot succes?

Anne-Joleyn: Niet per se nee.

Marijke: Oké. Maar het kan dus ook positief uitpakken is wat je zegt.

Anne-Joleyn: Absoluut. Ik denk dat je er wel vanuit mag gaan maar ik denk wel dat je in je achterhoofd moet houden dat het ook anders kan. En dat je dan wel zo flexibel moet zijn om daarmee om te kunnen gaan ook als acteur. Ja.

Marijke: Oké. Nou ik heb nog maar een afsluitende vraag dan zijn we alweer klaar. Wat is volgens jou de ideale geschiedenisles?

Anne-Joleyn: Ik heb een heel mooi iets in mijn hoofd. Ik denk als je, we hebben het net al over de zintuigen gehad, als je alle zintuigen van de kinderen binnen een les kunt prikkelen dus dat de kinderen mogen doen, mogen luisteren, mogen ervaren, mogen proeven, mogen voelen en dat de

kinderen zo worden mee getrokken alsof ze echt in die tijd zijn. Dus ik denk dat als ik dat als leerkracht alleen moet doen dat mij dat heel veel tijd gaat kosten zeg maar dat dat voor mij, alles is haalbaar natuurlijk, maar dat het wel heel heftig wordt. Maar gewoon het op locatie zijn daar waar het zich heeft afgespeeld en dat ze een duidelijk plaatje krijgen van de personage en dat ze misschien de liedjes van die tijd mogen horen of kunnen... ja maar ook de spullen van vroeger wel mogen ook mogen aanraken. Dat het niet allemaal is van jongens voorzichtig want dan zijn ze er al helemaal klaar mee. Maak ze ook maar verantwoordelijk ja gewoon door alle zintuigen van de kinderen te prikkelen. Absoluut. Van handen en voeten tot je tong bij wijze van.

Marijke: *Nou mooi. Dat was hem. Dankjewel!*

Anne-Joleyn: Jij bedankt. Graag gedaan, leuk.

Interview 2: Bertus Molenbuur, docent basisonderwijs.

Gehouden op: 3 mei om 13:30 uur

Marijke: Ik ben dus een beetje aan het kijken wat zijn nou de kenmerken van een betekenisvolle belevenis. En hoe laat ik dat terugkomen in zo'n stadswandeling. Ik heb de vragen die ik stel zo opgedeeld in vier verschillende categorieën. Authenticiteit is belangrijk, de motivatie van de kinderen, natuurlijk over de doelgroep zelf en over de kwaliteit van het presenteren van de informatie. Dus ik begin met de eerste vragen over authenticiteit.

Bertus: Met authenticiteit bedoel je de oorspronkelijkheid?

Marijke: Ja de mate waarin het echt is, historisch correct kun je het in ons geval noemen. Volgens de literatuur is belevenis pas betekenisvol als een performance authentiek is. Denk je dat een living history acteur per se een authentieke performance neer moet zetten voor de kinderen.

Bertus: Het gaat over de living history figuur, iemand die het vertelt?

Marijke: Ja de acteur die het speelt.

Bertus: Ja ik denk het wel. Ik heb ook wel mensen meegemaakt die gingen fantaseren daardoor wordt het voor kinderen lastig om te beseffen wat is echt en wat is niet echt. Want kinderen van 9, 10, 11 jaar, groep 7/8 kunnen ze iets beter onderscheiden wat is echt en wat is niet echt wat is een grapje van deze acteur maar ik denk dat die behoorlijk zich moet houden aan de werkelijkheid en niet te veel moet gaan fantaseren.

Marijke: Ja want als je het over authenticiteit hebt dan wordt er vaak gezegd dat het een gevoel is dat het niet per se hoeft te zijn zoals in de geschiedenisboeken.

Bertus: Nee.

Marijke: Dat iets authentiek is als het past bij jouw beeld van de werkelijkheid. Moet er dan ruimte zijn voor eigen interpretatie, want het gaat natuurlijk wel over de kinderen iets leren en meegeven.

Bertus: Ik bedoel er eigenlijk mee dat het historisch correct moet zijn als je iets verteld over een vrouw die in de Pijlsteeg heeft gewoond hier om de hoek ergens en je verteld over die vrouw in de 15^e eeuw bijvoorbeeld. Dan moeten die verhalen wel kloppen met het beeld van toen denk ik. Ze moet niet een verhaal gaan vertellen wat in de 18^e eeuw heeft gespeeld of in de 12^e eeuw. Maar wat je zegt ze kan wel een soort emotie geven aan iets, 'oh ik heb m'n kind verloren' weet je wel dat kan wel fictie zijn maar het moet wel doorleeft zijn en passen in die tijd waarin zij dan uit komt. Denk ik, voor mijn gevoel.

Marijke: Vinden kinderen dan die historische correctheid ook belangrijk?

Bertus: Minder denk ik. Zal ze een worst zijn als ze maar een mooi verhaal voorgeschoteld krijgen. Maar als je met geschiedenis bezig bent ik denk ja als het helemaal ver naast de werkelijkheid naast de correctheid zou staan volgens mij sla je dan zelf de plank mis. Je kunt wel fantaseren maar het moet wel, zoals ik al zei, het moet kloppen het moet een echt verhaal zijn. Maar volgens mij als je zelf research doet en je leest je in in een bepaalde periode dan weet je zelf wel ik kan dit vertellen ik kan dat vertellen maar ja het moet gewoon kloppen met de tijd. Als je iets gaat vertellen over een meisje

wat naar school gaat maar ze kon in die tijd helemaal niet naar school gaan bijvoorbeeld dat zou de kinderen een worst zijn want die weten niet of ze wel of niet naar school kon misschien maar ja. Dus ik denk wel dat het historisch correct moet zijn maar je hebt wel een grote vrijheid om dat in te kleden. Ik zit aan historische boeken te denken. Al die schrijvers doen research, het klopt met de tijd waarin ze iets beschrijven maar die hoofdpersonen hebben nooit geleefd en dat is allemaal fictie. Terwijl je wel een duidelijk beeld geeft van een bepaalde tijd. Het moet wel psychologisch kloppen. Het moet psychologisch ook verantwoord zijn dus het moet kloppen met de werkelijkheid of met de werkelijkheid ja het moet logisch zijn dat zoiets gebeurd kan zijn.

Marijke: En hoe bedoel je dan psychologisch?

Bertus: Nou het moet kloppen met hoe mensen voelen hoe mensen denken. Een kind moet niet denken nou dat kan niet zo kan een vader nooit reageren ook toen niet en nu niet. Een vader zou voor z'n kind opkomen of een moeder heeft liefde voor haar kind. Dat is nu niet anders dan toen weet je wel dat moet kloppen psychologisch. Dat bedoel ik. Daar heb je heel veel vrijheid in denk ik.

Marijke: Ja nu hebben we het over de correctheid van het verhaal. Maar er zit natuurlijk ook nog een stukje attributen en kostuums aan vast. Denk je dat dat even belangrijk is of minder?

Bertus: Voor mijn gevoel moet dat wel ongeveer kloppen. Ik was vanmorgen toevallig ergens anders, bij Tresoor, dat ging over de Romeinen. Dat meisje had een tunica aan mooie kleding, maar dan heeft ze haar eigen laarzen daaronder aan. Dan denk ik ja trek dan sandalen aan. Voor mij moet dat beeld ook wel een beetje kloppen. Ik denk als ik klein zou zijn dat ik dan ook zou denken nou ze is mooi verkleed maar kinderen hebben ook wel in de gaten dat het een verkleedpartij is. Ze snappen echt wel dat het geen Romeinse vrouw is. Ik denk doe iets beter je best erop.

Marijke: Ja dat krijg je natuurlijk wel als ze ouder worden en in groep 7/8 komen dan begrijpen ze dat heel goed dat het gewoon echt nep is zeg maar.

Bertus: Ja dat hebben ze goed in de gaten hoor.

Marijke: Maar zien ze dan ook heel goed als er bijvoorbeeld iets niet klopt aan een kostuum of is dat dan weer te lastig?

Bertus: Ik denk dat dat ja, ze zien wel dat een deel wel of niet klopt, maar ze zullen niet aan alle details zien of iets klopt. Ik vraag me af of ik dat zo in de gaten zou hebben als ik ik noem maar wat een 18^e eeuw figuur hier zou hebben iemand uit 1775 tijd van Maria Louise en die heeft iets aan wat ook voorkwam in de 16^e eeuw dan zou ik dat niet precies weten. Ik roep zo maar wat. Misschien heeft ze een bepaalde muts op maar weet ik veel of dat 17^e-eeuws is of 18^e-eeuws is. Ik weet niet of kinderen dat in de gaten hebben, ik zou het ook niet in de gaten hebben. Wel de grote lijnen maar niet alles denk ik.

Marijke: Dus eigenlijk als je het authenticiteit deel een beetje samenvat dan komt het erop neer dat de strekking van het verhaal en bijvoorbeeld met kostuums dat het voor het oog allemaal moet kloppen dus dat die historische correctheid wel belangrijk is omdat de kinderen dat al heel goed begrijpen. Maar dat er ook wel enigszins ruimte mag blijven voor een soort van eigen interpretatie.

Bertus: Dat lijkt me wel, zeker wat het verhaal betreft. Als de grote lijn maar klopt.

Marijke: Nou motivatie. Het is natuurlijk wel belangrijk dat een kind meedoet voor het opslaan van de informatie die ze krijgen. Hoe krijg je de kinderen nou echt zo ver om actief mee te doen in zo'n living history spektakel?

Bertus: Volgens mij moet je ze er wel goed op voorbereiden dat ze weten wat ze kunnen verwachten niet zo plompverloren dat is ook leuk natuurlijk maar een klein beetje voorbereiding dat helpt een stuk bij de motivatie volgens mij.

Marijke: Het stellen van een doel wordt in de literatuur vaak beschreven als belangrijk vertel je altijd vooraf het doel als kinderen iets gaan doen?

Bertus: Niet altijd. Vergeet het ook weleens.

Marijke: En als je dat wel doet wat is dan de invloed daarvan op de motivatie?

Bertus: Ze weten vaak wel, vanochtend zeiden ze bijvoorbeeld we hebben veel geleerd maar wat ze geleerd hebben dat ga ik dan morgen even navragen want het was tijd. Maar zullen zeggen dat ze over vroeger hebben geleerd over de tijd van de Romeinen in dit geval. En dat je het kunt plaatsen in welke tijd het is en dat kinderen het later kunnen koppelen van o ja ik heb dat toen geleerd en dat was die periode het was die tijd ongeveer 2000 jaar geleden. Dat je het wel goed opslaat in je hoofd, waar zit het ergens. En ja kinderen werken hier heel veel met eigen leerdoelen. Met rekenen is er ook, wat is het doel van de dag, bij spelling hebben we het ook dan benoem je het elke keer. En bij geschiedenis heb je weleens de neiging om het te vergeten. Wat is het doel van deze les?

Marijke: En over het algemeen, maakt niet uit welke les het dan is, merk je verschil als je een doel stelt of niet of kinderen dan gemotiveerder zijn of niet?

Bertus: Ik weet niet of ze gemotiveerder zijn maar ze weten vaak beter waar ze mee bezig zijn, dit is de bedoeling van deze les hier wordt aan gewerkt.

Marijke: Oké. Wat is volgens jou de relatie tussen motivatie en uitdaging?

Bertus: Dat is een lastige om te omschrijven. Het is wel een mooie. Want kinderen worden graag uitgedaagd die vinden het leuk om iets nieuws te leren of wat pittig is wat een niveautje hoger is. En dat werkt motiverend natuurlijk. Want als je ook iets leuk brengt, ik denk nu dan aan geschiedenis, je brengt het met een mooi verhaal of een voorwerp iets uit de werkelijkheid van vroeger of iets wat je kunt zien in de binnenstad dat werkt weer uitdagend om goed om je heen te kijken. Ik heb weleens een les gegeven hier vlakbij zo van met die klokjes hier rond de Anthony-school. Dat is de voormalige Anthony-school hiertegenover. En kinderen worden dan extra gemotiveerd maar ook extra uitgedaagd om eens goed op te letten, waar zijn al die klokjes dan? Dus het heeft met elkaar te maken natuurlijk die motivatie en uitdaging. Ik denk dat daar duidelijk een verband is. Want dat vroeg je toch?

Marijke: Ja, wat de relatie tussen de twee is. Dus je merkt wel dan als je ze meer uitdaging geeft dat ze dan ook gemotiveerder zijn?

Bertus: Ja, vooral als het concreter wordt, dan worden ze extra gemotiveerd en ook extra uitgedaagd. Uit een boekje is altijd saaier en minder leuk dan een verhaal dat is al interessanter. Als je erop uit gaat is het al interessanter dat is altijd al.

Marijke: *Ja dus concreet maken bedoel je dan als in...*

Bertus: Dan een lesje uit een boekje. We werken hier helemaal niet met boeken. We hebben geen boeken.

Marijke: *Nee geen boeken? Geen methodes zoals op andere scholen?*

Bertus: Nee geen geschiedenisboeken.

Marijke: *Hoe werkt het dan?*

Bertus: Gewoon leerdoelen uit de SLO. Kijken welke periode je doet, begin hier in de omgeving in de stad, wat is er allemaal te vinden en wat is er te zien? En intussen werken we ook met projecten, dan werken we soms met papier hoor maar we doen er ook andere dingen bij zoals maak maar eens een terpje met klei, of ga maar... nou dat werkt veel beter volgens mij dan dat je in een boekje leert van nou dat is een terpje en dat terpje was een vluchtheuveltje voor mensen enzovoort bla bla bla.

Marijke: *Ja oké. Dus ze zijn actiever bezig?*

Bertus: Ja we proberen ze actief bezig te laten.

Marijke: *Oké en merk je daar groot verschil in, in motivatie?*

Bertus: Nou het hangt wel van het onderwerp af en wat je aanbiedt. We werken uit verschillende hoeken. En dat je er dan verschillende dingen bij hebt bijvoorbeeld een liedje van vroeger we werken dan met die verschillende intelligenties, het liedje van vroeger, handenarbeid, een verhaal over vroeger. Nou ze vinden het niet allemaal leuk om een verhaal over vroeger te horen maar sommige kinderen vinden dat wel weer leuk. Je probeert ze op verschillende vlakken, stuk of 7/8 vlakken uit de werken. Zodat ze toch ergens hun motivatie wordt geprikkeld.

Marijke: *Mooi. Nou in de literatuur heb ik ook gelezen dat mensen gemotiveerder zijn als ze zelf te touwtjes wat in handen mogen hebben.*

Bertus: Dat ze eigen regie hebben?

Marijke: *Ja. Merk je dat kinderen in jouw klas ook eigen regie willen?*

Bertus: Ze vinden het wel prettig maar bij geschiedenis is dat een beetje lastiger om dan een voorbeeld te bedenken.

Marijke: *Mag ook een ander voorbeeld zijn.*

Bertus: Ze vinden het heel erg fijn om zelf, we werken veel met presentaties ook, dan vinden ze het heel erg fijn om ze zijn gek om PowerPointpresentaties te maken. Ze vliegen naar de computers toe want ze willen dat zelf in de hand houden en het hoeft niet eens altijd gericht te zijn op dat onderwerp maar ze vinden het al heel erg leuk om met die PowerPoint goed bezig te zijn. En dan

hebben ze zelf regie in handen want dan mogen ze zelf de plaatjes kiezen en zelf de overgangen bedenken en zelf de geluidjes erbij enzovoort.

Marijke: *Oké. Ik had het net over het stellen van een doel. Ik had nog niet gevraagd of je ook denkt dat die acteurs dat dan ook een doel moeten stellen voordat ze ergens aan beginnen.*

Bertus: Ik denk dat die acteurs dat wel doen. We hebben ook weleens mensen hier uitgenodigd om iets te vertellen, een acteur. En dan vraag je, kun je iets vertellen over de Romeinse tijd of kun je iets vertellen over de Middeleeuwen? Of kun je iets vertellen over de napoleontische tijd. En dan wordt duidelijk gevraagd voor een onderdeel en ik denk ja. We zijn naar een voorstelling geweest van Maria Louise, het lijkt me toch wel dat het heel goed voorbereid is en dat die mensen heel goed weten wat ze moeten vertellen. Vertellen over hoe het leven was in die tijd. Wat er allemaal te zien was en te beleven was in die tijd. Hoe de sociale verhoudingen waren. Ik denk dat die mensen daar heel goed over na hebben gedacht om, ja, om te vertellen wat ze willen vertellen.

Marijke: *En zeggen ze dan ook tegen de groep van nou ik ga nu dit en dit doen? Of dat niet?*

Bertus: Dat weet ik zo niet of ze dat gedaan hebben toen ik dat zag...

Marijke: *Maar denk je dat het belangrijk is om dat te doen?*

Bertus: Ik weet niet of dat hun taak op dat moment is. En dan in relatie tot de motivatie weer? Ik denk dat je in de voorbereiding daar mee bezig bent, op school dan, van we gaan hier mee bezig we gaan daar en daar naartoe en we hebben het over die tijd, die en die persoon. Bij Dekema State heb je ook zoiets. Dan werken ze ook met levende figuren uit de historie. Ik kan me niet herinneren dat die mensen daar hebben verteld, dat en dat is ons doel. Maar die gingen wel vertellen wat ze daar deden vroeger. Dat kan van knecht zijn geweest tot eigenaar van het slotje daar, van de state.

Marijke: *Nou ik had het net ook over de kwaliteit van de presentatie van informatie. Hoe je informatie presenteert is natuurlijk ook belangrijk. Wat is dan volgens jou het belang van het prikkelen van zintuigen? Je had het er net al over dat kinderen hier heel actief bezig zijn, moeten al die zintuigen geprikkeld worden tijdens een living history wandeling?*

Bertus: Ik weet niet of ze allemaal geprikkeld moeten worden. Het is veel prettiger als je een aantal dingen doet. Dat ze iets kunnen proeven, iets kunnen ruiken soms. Iets kunnen aanraken is ook al heel belangrijk. Oude muren aanraken, oude stenen aanraken. Het hoeft niet heel ingewikkeld te zijn het hoeft niet alle toeters en bellen erbij te halen. Het kan ook iets heel simpels zijn. Een poortje zien. Dan ben je met zintuigen bezig dan ben je met zien bezig. Maar als je nou een poort ziet met een bepaalde constructie en ze zien hoe dat gemaakt is ja ik kan me ook voorstellen dat... Maar bedoel je nu alle intelligenties, alle zintuigen dat je die gebruikt.

Marijke: *Ja het hoeft niet tegelijkertijd maar dat het allemaal terugkomt.*

Bertus: Ja dat het allemaal een beetje aan bod komt. Nou het is soms heel goed om je te realiseren dat kinderen soms heel anders denken en soms heel anders zijn en dat de ene meer gericht is op verhalen en vertellen. Ik ben zelf meer gericht op beelden. Ik sla zelf heel veel op door beelden en mijn partner slaat heel veel op via woorden. Ja daar zijn verschillen in. Ik vind het soms moeilijk om een verhaallijn te volgen als het te ingewikkeld wordt en lang duurt. Dat is bij kinderen natuurlijk ook

zo. Als je alleen maar verhalen zou vertellen, ik denk dat je ook dingen moet laten zien of laten voelen. Maar het hoeft zeker niet tegelijkertijd. En je hoeft ook niet bij elk onderwerp alles uit de kast te halen om het maar gedaan te hebben.

Marijke: Maar er zit dus verschil tussen wat kinderen prefereren? Hoe merk je dat in de klas bijvoorbeeld?

Bertus: Bij bepaalde kinderen moet je gewoon niet te lang vertellen. Dat is ook nog een verschil de spanningsboog is bij het ene kind heel anders dan bij de andere. Zou het bij levende figuren, jij noemt het dan het Engelse maar ik noem het maar levende figuren. Het is ook zo je moet dingen vertellen maar het is ook leuk als er een grapje wordt gemaakt als er humor bij is. Ja je moet kinderen op verschillende manieren aanspreken. Als je alleen maar een saai verhaal zou vertellen ook al ben je dan verkleed. En je zou dat heel droogjes doen dan is het nog niet interessant. Je moet het wel he het verhaal moet interessant zijn. En je moet ook je speelt natuurlijk. Je moet ook overdrijven en met de kinderen spelen enzo.

Marijke: Het mag wel theatraal.

Bertus: Dat mag wel theatraal ja. Juist theatraal denk ik.

Marijke: En een verhaallijn had je het net over. Wat is dan het belang van zo'n thema of verhaallijn? Moet dat aanwezig zijn?

Bertus: Als je iemand tegenkomt in de stad en die vertelt een verhaal? Wat bedoel je?

Marijke: Dan heb ik het over het hele gebeuren, we weten nog niet precies wat het is maar he van begin tot eind dat daar een verhaallijn in zit. Is dat belangrijk?

Bertus: Lijkt me wel.

Marijke: En hoe merk je dat?

Bertus: Volgens mij haak je op een gegeven moment af. Als er niet een duidelijk rond geheel is. Dan wordt het hapsnap voor mijn gevoel. Als je allemaal losse stukjes zou krijgen of dat er geen verband tussen is wat je wil vertellen.

Marijke: Wat is daar dan het gevolg van, als je het niet koppelt aan een thema?

Bertus: Volgens mij dat het niet beklijft. Als het te kort is en te veel dit en dat en losse stukjes volgens mij ben je dan dezelfde middag al vergeten wat je 's ochtends gehoord hebt. Als het met elkaar te maken heeft. Het is een afgerond geheel. En ze vragen thuis bij het eten wat heb je vandaag gedaan, of wat heb je gehoord of gezien vanmorgen volgens mij kun je het goed onthouden en navertellen als je weet van nou we hebben dat gedaan en het had met elkaar te maken en als er geen verband tussen losse stukjes, ja iets over vroeger wordt het dan. Maar dan weet je niet hoe en wat.

Marijke: Nieuwe informatie moet je altijd koppelen aan dat wat je al weet, dat is voor volwassenen niet anders dan voor kinderen. Wat moeten de acteurs, of misschien ook wel het HCL, dan volgens jou doen om die nieuwe informatie die zij op dat moment verstrekken dat het dan gekoppeld wordt aan de voorkennis van het kind?

Bertus: Ik zit weer aan die voorbereiding te denken. Je moet als je aan iets mee gaat doen op school weten we gaan dat en dat doen dan kun je iets vertellen van dan weet je in de klas op school weet je al wat heb je ergens aan gedaan. Soms heb je heel weinig aan iets gedaan, soms heb je heel veel aan iets gedaan en soms weten kinderen heel veel over een bepaald onderwerp terwijl je dat helemaal niet wist. Kinderen weten soms dingen dat je denkt 'oh huh, weten ze dat?'. Dat had ik vanmorgen echt zo. Ze kwamen en beetje onvoorbereid bij deze les vanochtend. En toen dacht ik jeetje wat weten ze al veel. Ik denk nou dat hebben ze dus allemaal opgepikt en op televisie, he wat ze in klokhuis gezien hebben, en ze hebben iets opgepikt bij Asterix en Obelix. En ze hebben iets opgepikt in een leuk boek of in een museum toen ze met hun ouders weg waren. Maar ze hebben het niet van mij meegekregen, en toch wisten ze heel erg veel. Dus ik denk dat je op school al die voorkennis kan activeren en dan kun je zeggen nu gaan we daar naartoe en nou...

Marijke: Dus je zegt eigenlijk dat is niet de taak van het HCL?

Bertus: Nee niet per se. Volgens mij is de tijd daarvoor de kort ook als je een stadswandeling gaat doen en je gaat je richten op bijvoorbeeld de Gouden Eeuw in Leeuwarden. Nou dan is het handig dat je al even wat dingen hebt verteld in de klas dat ze even weten waar ze dingen moeten plaatsen en dan kun je tijdens die wandeling zeggen van nou, dan hoeft je dat op school niet te behandelen, we gaan nu die en die gebouwen bekijken en dat heeft te maken met de Gouden Eeuw.

Marijke: Dus je zegt eigenlijk dat de voorkennis al op school moet ontstaan?

Bertus: Voor een deel wel ja.

Marijke: We hadden het net ook al heel kort even over de concentratieboog. Volgens de literatuur kunnen kinderen tussen de 10 en de 12 jaar, dus in groep 7/8 zich niet langer dan 20 a 30 minuten concentreren. Klopt dat? Is dat jouw ervaring ook?

Bertus: Ja, denk het wel ja.

Marijke: En als je een dagje weggaat met de klas, iets onderneemt, is het dan anders? Merk je verschil in de concentratieboog dan?

Bertus: Nou ze kunnen soms goed geconcentreerd zijn omdat iets heel anders aangeboden wordt in een nieuwe omgeving. Maar ook dan is 20 minuten is vaak al het maximum. En als je dat in stukjes gaat doen, dus als je weer een andere activiteit gaat doen, dan kun je wel weer opnieuw 20 minuten concenreren. En daarna kun je wel weer, even een pauze en dan weer opnieuw. Maar je kunt nooit een uur achter elkaar hetzelfde doen. Dan wordt het heel moeilijk. Dan maak je het volgens mij jezelf ook heel moeilijk. Als je zegt nou we doen het centrale begin ergens en we gaan dan uit elkaar en we gaan in groepjes en we gaan bijvoorbeeld daar iets doen en je doet ook nog verschillende dingen dan kunnen ze volgens mij wel de concentratie opbrengen om dan weer daar 20 minuten of een half uur geconcentreerd bezig te zijn.

Marijke: Oké dus je zegt in de klas en als je weggaat met je klas dan is het eigenlijk ongeveer hetzelfde die spanningsboog?

Bertus: Ja.

Marijke: Oké, dus is het dan iets waar je echt rekening mee moet houden?

Bertus: Met de spanningsboog wel ja. Want als je ergens bent en je zit ergens een kwartier 20 minuten he ik noem maar wat je zit in de Waalse Kerk en je hebt dat verhaal dan kun je je wel 20 minuten concentreren en luisteren ook. Maar op een gegeven moment zal het wegzakken en na een halfuur zullen kinderen afhaken. En ik denk dat je dan even iets anders of moet verplaatsen of iets anders moet gaan doen of een andere activiteit aanbieden. Of je gaat naar een andere locatie naar een andere plek of dan zeg je van nou we gaan weer iets doen dan kunnen ze het wel opbrengen om opnieuw 20 minuten te luisteren. Vooral als er iets anders is iets nieuws. Ze luisteren eerst 20 minuten naar jou, dan 20 minuten naar mij, dan een half uur naar een ander dan werkt dat wel. Maar op een gegeven moment moet je dingen doen, moeten ze iets te doen hebben.

Marijke: *Oké. Ja want stel je hebt 20 minuten wat moet je dan doen of zo'n acteur living history figuur, wat moet je dan doen om de aandacht vast te houden?*

Bertus: Ik denk dat er variatie moet zijn, in handelingen in wat er gebeurt. Kijk als je naar een toneelstuk gaat dan kunnen ze ook wel een uur luisteren dan kunnen ze een uur geconcentreerd zijn maar dan gebeuren er wel verschillende dingen. Dan zijn er verschillende handelingen ja dan gebeurt er wat anders als het een uur lang hetzelfde is en is er eigenlijk maar één actie en een plek van handeling. Dan denken wij ook na 3 kwartier van nou, gaat er nog wat gebeuren wat is de bedoeling nou. Dat gaan wij ons ook afvragen. En wij hebben geleerd om langer te luisteren en stil te zitten. Kinderen hebben meer bewegingsruimte dus die moeten op een gegeven moment na 20 minuten een half uur moeten echt iets even iets gaan doen.

Marijke: *Het schijnt ook dat kinderen tussen de 10 en de 12 jaar grote waarde hechten aan de groep. Heb je dat ook gemerkt toen je les gaf, dat je dat in de klas terugziet?*

Bertus: Ik zit even na te denken. Het is altijd belangrijk de groep is belangrijk als je 10 11 12 bent is de groep heel belangrijk. Je vraag is of ik dat terugzie als ik zelf les geef?

Marijke: *Ja en wat je dan doet om aan dat verlangen te voldoen? Geef je meer groepsopdrachten?*

Bertus: Nee ik geef niet meer groepsopdrachten, ik geef altijd groepsopdrachten. Je houdt er rekening mee. Elke groep waar je lesgeeft hou je rekening met de leeftijd maar de groepsdruk wordt wel groter als je bovenin zit in groep 7/8. En je houdt ook rekening met de groep in je taalgebruik en in je humor en in je grapjes. Maar ik geloof niet dat ik ooit bewust bezig ben met dat die groepsdruk zo belangrijk is. Nee. Die is wel belangrijk maar op welke manier je er dan rekening mee houdt... heb ik zo geen antwoord op.

Marijke: *Dus dat gaat onbewust zeg maar.*

Bertus: Ja je weet soms iets en dan wil je niet dat iets overheerst ja ik noem nu maar nu zijn mobieltjes heel belangrijk maar dat vind je zelf storend in de les dus zeg je nou geen mobieltjes in de les. Terwijl dat het allerbelangrijkste voor de kinderen is bijvoorbeeld. Dus ik zou zeggen bij zo'n wandeling ook, doe je mobieltjes maar even aan de kant en zet ze nu maar even uit anders zijn ze daar mee bezig dus ik zou ze daar wel in begrenzen. Dus op die manier hou je er wel rekening mee. Ik zit me even voor te stellen van hou ik er rekening mee ja op die manier zou ik er wel rekening mee houden.

Marijke: *Oké. Ja ze zijn dus natuurlijk wel in die groep continu ook als ze meedoen aan datgene wat wij gaan organiseren. Dus ja je moet er denk ik wel, je biedt iets aan aan de groep en niet aan een individu dus daar zit wel een verschil in denk ik dan.*

Bertus: Jawel maar ik denk niet dat de groepsdruk dan zo belangrijk is. Als een kind of twee kinderen geschiedenis helemaal niet interessant is, ik noem maar wat ik zit even te bedenken, en die gaan helemaal achteruit en helemaal zo van gapen en dit is helemaal niks. Dat ze dat non-verbaal heel duidelijk zouden maken. Het mooiste zou zijn als die acteurs het gewoon zo goed doen dat ze toch mee gaan doen. Of dat die acteur misschien gaan prikkelen die jongeren die het niet interessant vinden dan toch gaan prikkelen. Juist dan misschien gaan uitdagen om ze er wel bij te betrekken zit ik zo te bedenken. Volgens mij moet je er dan even mee gaan spelen denk ik dan. Net zoals je in de klas zou gaan spelen met grapjes of met humor dat je ze toch erbij betreft. Soms kun je ook iets van vroeger heel leuk maken door een gek of een heel bijzonder voorval te vertellen. Dat ze denken huh gebeurde dat zo, dat het toch interessant wordt. Of iets over geweld van vroeger, dat is natuurlijk ook interessant en dan horen ze hele andere dingen dan ik noem maar wat jaartallen. Getallen op zich zegt ze niks maar als je er bijzondere dingen aan koppelt dan kan ik me voorstellen dat het dan wel interessant is.

Marijke: *Dus als je kijkt naar een groep dan heb je ook, er zit zoveel verschil ook in niveau denk ik dan, hoe zou je dat aan moeten pakken het niveauverschil?*

Bertus: Met betrekking tot living history?

Marijke: *Ja met het project wat het HCL gaat doen.*

Bertus: Ja ik zou zeggen bied een gewoon programma aan. Sommige kinderen kunnen meer aan en andere kinderen snappen misschien niet alles of bevatten niet alles. Volgens mij moet je daar niet te veel rekening mee houden. Volgens mij moet je gewoon aanbieden wat je wilt aanbieden. En ja gewoon een basisschoolklas hier in de binnenstad, kinderen die hier zitten bevatten dat eigenlijk wel volgens mij. Want jullie passen je ook aan op de leeftijdsgroep op 7/8. En volgens mij komt dat helemaal goed en hoeft je je niet zorgen te maken dat je daar heel erg in moet differentiëren. Zorg voor verschillende activiteiten. Dan differentieer je daar wel in.

Marijke: *Dan is er voor iedereen wel wat wils.*

Bertus: Ja en als ze het niet allemaal snappen. Als ze iets in moeten vullen, ik noem maar wat, en ze zouden het niet allemaal kunnen invullen. Dat is ook niet erg, daar wordt ook niet de nadruk op gelegd op zo'n moment. Als ze maar bezig zijn met vroeger en met geschiedenis en dat ze vatten dat er in andere tijden andere mensen leefden in andere omstandigheden.

Marijke: *Ja want als iets te moeilijk is dan haak je ook af. Als wij iets verschrikkelijk moeilijks moeten doen en het lukt maar niet dan houd je er op een gegeven moment ook mee op.*

Bertus: Volgens mij kun je daar wel een gemiddelde van nemen. Dat je denkt van nou dat kunnen kinderen van groep 7/8 wel aan.

Marijke: *Oké. Nou je had het over groepsdruk, maar het hoeft niet per se druk te zijn, meer een groepsgevoel denk ik dan. Het schijnt dan ook dat ze een gemeenschappelijk doel heel erg waarderen.*

Of dat ze samen ergens mee bezig zijn. Of als ze een spel doen dat ze samen iets gaan bereiken in plaats van alleen. Merk je dat in de praktijk ook? Want dat is natuurlijk iets wat je in de literatuur leest.

Bertus: Ja dat klopt wel ze vinden het prettig om iets in 2 of 3-tallen te onderzoeken iets uit te vinden iets te maken iets te presenteren.

Marijke: En dan ook een eigen rol daarin?

Bertus: Niet elk kind heeft dat, de meeste kinderen hebben het wel. Er zijn ook kinderen die het prettiger vinden om alleen te werken maar heel veel kinderen vinden het heel fijn om samen met iemand anders een goeie vriend of goede vriendin iets te zoeken dan is het contact onderling en de samenwerking heel belangrijk voor die kinderen, voor heel veel kinderen.

Marijke: Dus en als je het dan over dat gemeenschappelijke doel hebt is het dan ook belangrijk voor het HCL om daar iets mee te doen tijdens die wandeling. Dat je ook duidelijk een gemeenschappelijk doel geeft?

Bertus: Ja volgens mij gebeurt dat bij heel veel activiteiten die jullie doen wel. Volgens mij doen jullie dat ook. Soms ga je iets uitzoeken of je doet een quiz en je zoekt iets uit. Onderzoekstocht, speurtocht ofzo. En dat is heel vaak niet individueel maar doe het in tweetallen of in een groepje van 4. En dan ben je er al mee bezig.

Marijke: Dit zijn dan kleinere groepjes maar als je er vanuit gaat dat je de hele groep hebt tijdens zo'n wandeling, is het dan hetzelfde? Dat je in plaats van 2 of 3-tallen misschien een groep van 25 a 30 leerlingen hebt?

Bertus: Ja maar dat is wel lastiger volgens mij. Je kunt het wel van tevoren benoemen wat je doel is van die tocht van die opdracht maar je gaat het toch nooit met 30, met z'n allen doen volgens mij. Dat doe je toch in groepjes. Of dat je elkaar aanvult om een groot probleem op te lossen of een groot vraagstuk op te lossen.

Marijke: Is het dan een meerwaarde om te zeggen van nou bij een activiteit dat je ze in kleinere groepjes opdeelt.

Bertus: Ja ik zou zelf de voorkeur geven aan kleinere groepen.

Marijke: Want dan?

Bertus: Ik denk dat kinderen gemotiveerder zijn. Ik kan me haast niet eens voorstellen hoe je dat in een grote groep in een groep van 25 of 28 zou kunnen doen. Als je het verdeelt in kleinere groepen is het voor die kinderen prettiger en als je het in grotere groepen doet dan is het ook vaak zo dat bepaalde kinderen altijd haantje de voorste zijn, dus dan sneeuwen bepaalde kinderen onder. Dat is ook niet prettig. En als je in kleinere groepen bent heb je toch meer mogelijkheid meer ruimte om zelf actief te zijn. Als je in een grote groep zit dan is het makkelijker om achterover te gaan hangen en niet actief te zijn.

Marijke: *Ja dat is waar. Nou ik heb een mooie overkoepelende afsluitende vraag. Wat is volgens jou nou de ideale geschiedenisles? Als je hem zelf helemaal zou samenstellen. Niet nadenkend over wat wel of niet mogelijk is.*

Bertus: Erop uit! Zeg ik altijd. Iets doen, iets laten zien dat is het mooiste. Laat ze ervaren hoe een stratenplan is met speurtocht. Laat ze ervaren wat een grote steen is, laat ze het opmeten. Ja dat doen we niet altijd maar ik probeer het wel gewoon even dichtbij in de stad om de hoek hoe ziet die Waag eruit. Je laat een plaatje zien je hebt een verhaal over de Waag maar loop er dan naartoe. Laat die Waag zien. Een tekenwedstrijd van het gemeenteraadshuis. Loop er naartoe eromheen en laat ze ervaren ruimtelijk ervaren wat het is. Dus volgens mij blijft het dan het allerbest hangen. Vroeger deden we dat veel minder maar wat is blijven hangen in mijn hoofd zijn de keren toen we erop uit gingen. Dat we ergens naartoe gingen dat heb ik onthouden. Dus de ideale geschiedenisles is altijd iets koppelen aan iets waar je naartoe kunt.

Marijke: *Iets tastbaars?*

Bertus: Ja. En dat hoeft niet altijd living history te zijn met een acteur dat kan ook gewoon ergens dichtbij. De Joodse school noem ik nu maar even als voorbeeld. Die kinderen zitten zelf in de Joodse school van groep 7/8. En als je dan rond de herdenking over verzet en over vrijheid hebt en als je over de tweede wereldoorlog praat en je laat dan zien van ja die kinderen die hingen de jassen aan die gietijzeren haakjes die hangen er nog steeds voor een deel, die zijn ook voor een deel vervangen. Maar dat kun je dan laten zien, kun je ze laten ervaren. En dan denken die kinderen ja dit is gewoon 75 of 80 jaar geleden maar ze hingen hun jasjes en tasjes gewoon op aan hetzelfde haakje ja. Dat is het allermooiste om iets te zien. Dat is ook het mooiste van onszelf volgens mij. Als ik op bezoek ga naar een stad vorige week in de vakantie dan vind ik het harstikke mooi om rond te lopen in de stad om te ervaren hoe zo'n stad eruitziet.

Marijke: *Dat is wel een voorrecht dat je hier mooi in de binnenstad zit.*

Bertus: Ja dat is echt fantastisch, ideaal.

Marijke: *Heb ik nog iets gemist? Wil je nog iets belangrijks kwijt?*

Bertus: Nee, nou ik wist niet zo goed of je nou over living history met die acteurs zou gaan vragen want daar heb ik helemaal niet zoveel, daar heb ik wel ervaringen mee, maar dat zijn misschien maar 10 ervaringen in de laatste 20 jaar. Dat gebeurt een keer in de twee jaar ofzo of een keer in het jaar. Maar dat gebeurt niet zoveel. Maar geschiedenis dichtbij ja dat maken we hier wel iedere dag mee.

Marijke: *Ja nou ja het gaat erom hoe je het overbrengt. En het maakt niet uit op welke manier maar dat het past bij de doelgroep en dat is waar mijn onderzoek, dat is het grootste doel.*

Bertus: Ik zit nog even te denken aan dat boek, het meisje met de rode paraplu dat gaat ook over geschiedenis en je begon op een gegeven moment over moet het wel of niet kloppen maar dit klopt allemaal niet. Het boek is vorig jaar verschenen en dat is allemaal volkomen fantasie en dat vinden kinderen ook mooi. Dat zijn allemaal fantasieverhalen gebaseerd op dingen in de stad. Bijvoorbeeld de gevelsteen van de ijsbeer hier op de Nieuwestad.

Marijke: *De witte beer.*

Bertus: Ja. Sinds ik dat verhaal ken. Ik heb het voorgelezen en ik ben er met de kinderen naartoe gelopen, nu zie ik dat ook steeds.

Marijke: *Ja ik was een keer aan het zoeken het toen kwam ik die slogan tegen. Eerste reclameslogan: in den witte beer verkoopt men bont en leer. Nou schitterend als je daar dan langs loopt dan weet je dat weer.*

Bertus: Ja dat onthoud je dan toch. Volgens mij onthoud je het veel beter als je het in de praktijk ziet. Als je weet hoe oud het is ongeveer, voor kinderen is dat moeilijk te plaatsen want langzamerhand komt dat besef. Dat besef komt heel langzaam, herhalen en herhalen. Toch weten ze soms heel redelijk goed. Dat zeg ik was er toen al een telefoon? Dan zijn ze een beetje aan het gokken maar dat hebben ze meestal wel goed. Was er toen al televisie? Nee, nee. Ik noem het 1890, toen die school is gebouwd. Was er toen al fotografie? Nou dan gaan ze twijfelen nee, ja. Steeds maar weer terughalen bij de kinderen de voorkennis.

Marijke: *Nog brandende vragen, toevoegingen?*

Bertus: Nee, ik ben benieuwd wat je ermee gaat doen! Ik hoop dat je slaagt.

Marijke: *Bedankt!*

Interview 3: Jan-Dirk van Ravesteijn, eigenaar van Ravesteijn theater en events.

Gehouden op: 19 mei om 9:00 uur

Marijke: Mijn scriptie gaat over betekenisvolle belevenissen.

Jan-Dirk: Oké mooie titel.

Marijke: Ik kwam bij het HCL en toen vond ik de educatieve projecten eigenlijk wel een van de interessantste dingen. Zoals het nu gaat losstaand van Wie is die Meu, dat heb je ook meegemaakt, dacht ik nou daar kan wel een slag verbetering in. En dan vooral hoe de kinderen het beleven want nou ja geschiedenis is vaak een van de dingen waarvan ze gaan zuchten en steunen. Terwijl ik denk dat is hartstikke leuk. En het is de manier hoe je het overbrengt waar het HCL nog een verbeteringsslag in kan maken. Dus ik heb me gefocust op een project voor volgend jaar.

Jan-Dirk: En dat is?

Marijke: Liwwadders, dat is voor 2018 en dat wordt dus ook een soort van living history tour door de stad een beetje Wie is Die Meu achtig.

Jan-Dirk: Ja dat komt ook uit mijn pen, met Yteke. Ik heb haar er net toevallig gisteren nog over gesproken. Dat idee van living history, ik doe dat zelf al 20 jaar in Leeuwarden. Je komt eigenlijk op een heel goed moment, voor 2018, binnen. En dit werk doe ik al 20 jaar in deze vorm. Ik weet dat het werkt en de interactie die het veroorzaakt. En Wie is Die Meu dat ken je dan, echt gericht op kinderen, maar volwassenen vonden het ook heel erg leuk. Vooral het spelelement, als je weet dat er een fout in zit gaan mensen toch kijken. En dat gaat we dus ook doen voor de andere volwassen beroemde Leeuwarders die er nog veel meer zijn.

Marijke: Nou ik heb dus voor dit project de doelgroep groep 7/8 want zij gaan natuurlijk mee dan

Jan-Dirk: Ja toch weer die kinderen, de bovenbouw.

Marijke: Dus je zei al, mag ik je zeggen trouwens?

Jan-Dirk: Ja hoor.

Marijke: Je zei al dat het heel goed werkt en ik onderzoek dan waar het aan moet voldoen.

Jan-Dirk: Voorwaarden.

Marijke: Ja precies. Waar moet je nou om denken, wil het echt gaan werken. Ik heb wat vragen opgesteld aan de hand van literatuur natuurlijk en daar komen een aantal begrippen in terug, authenticiteit, motivatie van het publiek, specifieke vragen over de doelgroep en de kwaliteit van de informatie die je presenteert en op welke manier je informatie presenteert.

Jan-Dirk: Barst los!

Marijke: Volgens de literatuur hoeft iets niet precies te zijn zoals een geschiedenisboek het beschrijft. Hoe sta jij daartegenover? Is er ruimte voor eigen interpretatie als je een verhaal uit de geschiedenis vertelt?

Jan-Dirk: Nou kijk je kunt als het lang geleden is kun je mensen nooit vragen hoe heb je het ervaren hoe heb je het zelf gevoeld. Ik vind het het belangrijkste dat je het gevoel in gaat. Om een voorbeeld te geven, ik heb vier maanden Alma Tadema gespeeld in het Fries Museum. Alle boeken bestudeerd, schilderijen bestudeerd. Ik ben daar weken, maanden mee bezig om dat voor te bereiden en dan ontmoet je mensen en wat vragen ze je: 'hoe was het eigenlijk met je vrouw en kinderen? Wat deed je eigenlijk met je kinderen? Wat voor spelletjes deed je dan thuis?' En dan gaat je fantasie leven. Redenerend vanuit die persoon omdat je er best al veel van weet. Dus je gaat op zoek naar de diepere laag. En wat je ziet, de vorm, dat kennen mensen wel. De feiten kennen de mensen vaak wel. En alles wat erachter ligt, dat is het menselijk verhaal, dat willen mensen weten. Dus dat menselijke aspect waarin ze zichzelf kunnen herkennen dat is eigenlijk het meest belangrijke. En dat zorgt ervoor voor een soort emotionele verbondenheid. Dan heb je je publiek, steek je zo in je binnenzak. Je moet ervoor zorgen dat als je een verhaal vertelt dat mensen zich daarin kunnen herkennen, of dat er iets is wat hun nieuwsgierigheid opwekt omdat zelf daar iets in zien waar ze zelf iets aan hebben. En in die zin is het zo dat alles wat je vertelt, ik probeer het zoveel mogelijk historisch verantwoord te laten zijn, op basis van feiten die er liggen. En daarnaast probeer ik te kijken, hoe zouden die mensen dat hebben ervaren? Hoe zou dat geweest zijn? Die diepere laag. Weet je als Mata Hari, van zou ze wel of niet schuldig zijn? Die vraag die blijft altijd, dat zal ook nooit verdwijnen. En we willen dat eigenlijk ook, dat je die magie die mythe die illusie, want dat is ook een beetje theater dat willen we heel graag vasthouden. En dat is eigenlijk, je kunt het nooit voor 100% dichttimmeren dat bestaat gewoon niet. Zeker als het langer geleden is. Als je in de Middeleeuwen zit is het hartstikke moeilijk daar om goede literatuur over te vinden, of dagboeken en dergelijke. Maar hoe mensen werkelijk hebben gevoeld, hebben geleefd dat blijft ergens gissen. Maar we weten vaak wel uit verhalen alles wat eromheen zit. En de geschiedkundige, historisch perspectief van dat moment. Kunnen we daar heel goed wel een vorm aan geven. Dus we proberen wel de werkelijkheid te benaderen.

Marijke: Maar dat gevoel dat is toch een klein stukje eigen interpretatie zoals ik het begrijp.

Jan-Dirk: Ja, ja het blijft altijd je eigen interpretatie. Want je kunt de personen niet vragen hoe ze het hebben gevoeld.

Marijke: En je hebt ze natuurlijk ook nooit op beeld gezien.

Jan-Dirk: Nee, nee. En gevoel is waarheid he. Dus jouw gevoel dat is waarheid. Dus het gevoel van die mensen van toen was ook waarheid. Alleen je kan die waarheden kan je niet naar boven halen want je kan ze niet meer aanspreken. Dus je moet proberen om in hun gevoel te duiken. En hopen dat dat dan de goede waarheid is. En dat is eigenlijk de creatieve vrijheid die je hebt, de artistieke vrijheid die je hebt.

Marijke: Maar ik hoor ook wel dat er een heel stuk onderzoek aan vooraf gaat. Voordat je in een rol stapt.

Jan-Dirk: Ja daar zit heel veel werk in. Dat doe je ook omdat je ook niet wil dat je de plank mislaat. Je wilt ook dat het educatief is. Kijk er komen mensen die helemaal blanco zijn, niks van geschiedenis weten, dus die moeten het snappen. En er komen ook mensen die heel veel weten en die moeten het herkennen, en zeggen 'oh wat is het eigenlijk op een leuke manier gedaan'. En het moet voor beide, moet er een uitdaging in zitten. En dat is het alle moeilijkst. Je hebt kinderen die ergens iets hebben gehoord over stadhouders maar dat is zo vaag wat zegt hun dat. En je hebt volwassenen die ermee zijn opgegroeid al en die zien het in een keer concreet voor ogen. Dus dan moet je er een beetje humor in stoppen want volwassenen houden een beetje van relativeren, het mag een beetje gek zijn. Dus je moet heel veel elementen moet je erin stoppen om ervoor te zorgen dat het voor iedereen aantrekkelijk is. Als je tenminste voor een brede doelgroep speelt. Als je voor groepen 7/8 speelt, dan is dat een afgebakende groep. Dan weet je de belevingswereld en dat is heel anders als dat je voor een hele brede groep speelt of voor volwassenen.

Marijke: Dus je zorgt voor een historisch correct beeld. Merk je dan ook verschil in hoe het publiek naar je kijkt?

Jan-Dirk: Hoe bedoel je dat?

Marijke: Nou krijg je extra waardering?

Jan-Dirk: Ja dat is al 20 jaar zo. Toen ik hier 20 jaar geleden mee begon dacht iedereen van nou is het wel leuk en toen begon ik met het organiseren van stadswandelingen in de hoedanigheid van Willem Lodewijk van Nassau als Ús Heit. Dus eigenlijk startte ik hier al met living history en toen bleek in een keer mensen vonden het geweldig. Mensen hadden een heel verkeerd beeld van geschiedenis. Maar je kunt pas laten zien als je het gewoon doet. En het is heel moeilijk om de mensen ervan te overtuigen dat geschiedenis ook leuk kan zijn. Want ze hebben gewoon nare ervaringen op lagere school, voortgezet onderwijs om dat je naar een docent die een l u l is moest luisteren die het niet goed kan vertellen of beeldend kan vertellen. Maar op het moment dat je er heel veel humor in stopt en je weet het goed te vertellen of te presenteren dan hou je de aandacht en dan gaan die mensen gaan naar huis en zeggen 'dat was geweldig'. Want het publiek moet het zelf verder vertellen. Dat moeten wij niet doen want dan geloven mensen het niet. Want natuurlijk willen wij dat verkopen. Maar het gaat erom dat mensen die het hebben gezien zo enthousiast zijn en zeggen 'dit was echt een geweldige manier om de stad te leren kennen.' En dat breidt zich uit. Ik ben hiermee begonnen en dat wordt een olievlek, we krijgen groepen uit heel Europa. En dat is echt heel bijzonder. Puur met dit soort dingen.

Marijke: Het verhaal daar hebben we het nu over gehad, dat dat authentiek en ook historisch correct is. Vind je dan ook het gebruik van authentieke materialen even belangrijk? Zoals kostuums et cetera.

Jan-Dirk: Ja. Ik vind het heel belangrijk maar je zit altijd met een probleem, kostenkwestie. Historische kostuums in authentieke vorm zijn bijna onbetaalbaar. Ik heb jurken van 2000 euro. Speciaal laten maken helemaal van zijde. Ik werk met linnen. Laarzen heb ik zelfs na laten maken die waren 1000 euro. Molensteenkraag, het is onbetaalbaar. Maar je wil het wel benaderen. Dus alles wat je benaderd is sowieso niet perfect. Want dan moet je compromissen sluiten. Vroeger waren er geen naaimachines alles werd met de hand gedaan. Nou dat doen we niet. Je hebt bijvoorbeeld een Oranjevereniging dat zit dan in Drenthe en die doen prachtige dingen. Die maken dingen na, kostuums maken. Maar zelfs die lopen tegen problemen aan van ja als je stof hebt, die zijn heel vaak

bedruk. Maar vroeger was dat gewoon geborduurd werk. Dat is gewoon onbegonnen werk. Ook daarin moet je compromissen sluiten. We proberen het wel te benaderen en er zijn natuurlijk altijd mierenneukers, dat hebben we ook afgelopen jaar gehad, we deden het voor groepen van groep 7/8. Dan moet je het globaal benaderen. Voor kinderen is alles een geweldige ontdekking en is het heel veel indruk. En als je ook nog gaat mierenneuken over perfectie van kostuums, dat moet je niet doen. Dat hoeft niet voor zo'n groep. Maar als je het bijvoorbeeld zou doen voor een groep wat helemaal bezig is met geschiedenis en perfectie. Dan moet het echt helemaal tot in de puntjes. Maar dan zou je het eigenlijk voor een film moeten doen. Het filmpubliek. Dan spreek je over een miljoenenpubliek. Ja dan kan je geen steken laten vallen. En dan heb je kostuums van 2-3000 euro per stuk. Ja dat zit er niet in. Ik heb wel heel veel van dat soort kostuums maar daar zijn wij heel zuinig op. Dus ook daarin moet je een compromis vormen en kijken van voor wie is het. Als het voor een film is en er kijken miljoenen mensen naar dan moet je zeggen ja het moet helemaal perfect. Maar doe je het op een komische manier dan mag er wel een beetje de draak mee worden gestoken dan hoeft het niet allemaal zo perfect te zijn.

Marijke: Ja mooi. Ja mijn tweede onderwerp, aspect, is dan motivatie. We hadden het er net al heel even kort over dat humor ook een belangrijke rol speelt. Hoe zorg je nou voor gemotiveerd publiek?

Jan-Dirk: Dat is een heel lang traject. En dan moet ik eigenlijk naar 30 jaar terug, ja ik weet toen was jij er nog niet. Maar toen je 30 jaar geleden hier in Leeuwarden kwam was het een slaapstad. De gemiddelde leeftijd was hoog. Weinig studenten in verhouding tot nu, een kwart van de mensen is nu student, dat was vroeger niet zo. Verzekeringsmaatschappijen waren nog niet zo uitgebreid. Er was veel werkloosheid. En mensen waren hier ook nog echt zo van; 'mut dat nou? Ut het nooit wat weest, en ut sil nooit wat wurde.' Dus je zit met een mentaliteitsverandering. Op het moment dat je met zoiets begint moet je dus een markt creëren. Het grote voordeel van Friesland was, het was onontgonnen terrein. Er lag nog heel veel braak. Dus je kon zaaien en oogsten. Maar dat moest je wel eerst zien. Je moet eerst gaan zaaien. En de kost gaat altijd voor de baat. Dus ik heb dat vormgegeven en de motivatie van mensen kwam uiteindelijk uit hunzelf. Omdat de eerste mensen die zijn geweest, die het hebben meegemaakt die hebben dat doorverteld en dat motiveert vervolgens weer andere mensen. Dan krijg je het systeem van 'pay it forward'. En het heeft geen enkele zin als ik zeg 'ja dit is geweldig je moet dit echt doen!' Dat heeft geen enkele zin hoe hard je het ook roept. Dat krijg je in Friesland niet voor elkaar. Friezen zijn enthousiast maar die vertellen dat aan anderen maar nooit aan degene die het gepresenteerd heeft. En dat is een groot voordeel want mensen komen terug. En dat hebben we hier 20 jaar al beleefd. En de motivatie zit in dat het gewoon bijzonder leuk is. Het is een visuele indruk, het is een humoristische indruk het is lachen om geschiedenis terwijl je ook nog iets van leert. Het is humor en historie. Leerzaam, lachwekkend. Dus die combinatie, dat is de motivatie. Want mensen willen heel graag lachen. Dat is het eerste punt. En dat je er iets van leert... kijk als je het omdraait en je gaat iets doen om iets te leren. Dan zetten mensen hun hakken in het zand. Daar worden mensen doodmoe van, nee dat willen we niet. We willen gewoon lekker lachen. Nou dan gaan we lachen. Maar dan houden wij in ons achterhoofd, je leert er ook wat van. En dat zeggen ze pas aan het eind.

Marijke: Ja dat leren hoeft natuurlijk niet bewust te zijn. Dat hoeft je niet te benoemen want dan haken mensen ook vaak al af.

Jan-Dirk: We krijgen groepen die zeggen 'als ik eerder had geweten dat ik een stadswandeling had dan had ik het nooit geboekt.' Maar dan zeggen ze later 'ik vind het zo geweldig dat ik dit het meegemaakt'. Omdat ze dan in een keer een heel ander beeld ervan hebben. De stad verrast. Leeuwarden is heel erg verrassend.

Marijke: Zeker. Ja.

Jan-Dirk: Dat hoor je van toeristen ook die hier komen, 'ik had het niet verwacht.' En dat is ook zo met de wandelingen zoals wij dat vormgeven. Je probeert mensen ook te verrassen.

Marijke: Ja dat is mooi. Als je de verwachting kan overtreffen. Heb je ook ooit publiek gehad wat totaal ongeïnteresseerd was?

Jan-Dirk: Ja weleens een keer maar het komt bijna niet voor. Het eerste wat me te binnen schiet is een groep heel moeilijk opvoedbare kinderen. En dat hebben we twee keer gedaan en dat bleek toch een succes aan het eind. Die jongens deden heel stoer, lachen om he, maar tegelijkertijd waren ze wel hier nieuwsgierig. Want er loopt iemand met een, ik had een harnas aangetrokken en een zwaard. En dat vinden die jongens allemaal te gek. En dan hoor ze laten terug en loop je over straat en dan groeten ze je; 'he!'. En dan zijn ze uit het groepsproces van hun klas en dan zie je ze terug en in een keer zijn ze enthousiast. En dan krijg je terug dat ze heel trots zijn dat ze je kennen. En dan weet je van je hebt het goed gedaan. Want je weet zelf ook wel als je jong bent is het niet stoer om daaraan mee te doen. Maar als je dan later terugziet denk je van ja dat heb ik wel gedaan. Dat heb ik wel meegemaakt. En dan komt er toch een stukje trots naar boven. En dat vind ik heel erg leuk dat dat dan gebeurt. Moeilijke groepen, nee dat hebben we niet echt. Maar dat heeft er ook mee te maken dat we met acteurs werken die heel goed de aandacht erbij weten te houden. Want de kwaliteit van het verhaal, en dat overbrengen zit in de kwaliteit van de spelers en de manier waarop ze het presenteren. Dat heeft niks met het publiek te maken. Je kunt het publiek nooit de schuld geven dat ze het niet leuk hebben gehad. Dat ligt altijd bij de speler zelf.

Marijke: Oké. In de literatuur lees ik dat mensen soms ook gemotiveerder zijn als ze zelf de touwtjes in handen mogen hebben. Merk je dat?

Jan-Dirk: Ja. Kijk het is voor mensen heel spannend he. Vooral als het interactief theater is. Sommige mensen zijn daar een beetje huiverig voor. En je moet mensen altijd het gevoel geven dat het goed komt. En dat het goed komt is veiligheid inbouwen. Als je de Pyramide van Maslow hebt dan is het heel simpel. Veiligheid is heel erg belangrijk. En veiligheid kan je al creëren door mensen aan te kijken en gewoon half in je rol en half als jezelf een gesprek te voeren. 'Heeft u een goede reis gehad? Waar komt u vandaan? Och wat leuk.' En als je daar iets van weet dan kun je een gesprek aangaan. En dan ontspannen mensen. Dan is er een vertrouwen. Je moet in die eerste 10 minuten is het belangrijk dat je veiligheid inbouwt. Dat geldt in alles. In die zin hebben mensen gevoelsmatig dan een beetje zelf de touwtjes in handen. Ze kunnen namelijk zelf aangeven of ze daarin mee willen gaan, in dat gesprek. En vaak is dat ook zo. Mensen voelen zich gewaardeerd. En als je mensen echt waardeert en je laat dat merken, dan hebben ze deels zelf de regie voor hun gevoel. Zo werkt dat dan. Je kunt ze niet 100% de touwtjes in handen geven want wij zijn natuurlijk wel degenen die de regie voeren en weten hoe het stuk gaat en wat de rode draad is. En hoe het script is want het is echt volgens script. Maar uiteindelijk hebben mensen het gevoel dat ze betrokken zijn geweest en dat er heel veel interactie is geweest.

Marijke: En als je het hebt over het doel. Van tevoren een doel weten schijnt ook motiverende te werken.

Jan-Dirk: Ja.

Marijke: Vertel je dan van tevoren weleens een doel van je ...

Jan-Dirk: Het publiek geeft het doel aan. Dat is het commerciële aspect. Als wij bijvoorbeeld een groep krijgen die een personeelsfeestje hebben die willen maar een ding. Die willen gewoon een gezellige dag met elkaar, dat is het doel. Gewoon lekker lachen. En het doel dat wij, ons doel is ook om mensen iets tel eren, dat is ons doel maar dat hoeven we niet te vertellen. We kunnen wel tegen mensen zeggen het is heel erg lachwekkend maar als mensen zeggen 'ja we komen echt voor een stadswandeling is het niet te grappig?' krijg je ook. Nou ik zeg het is heel educatief en het is ook wel cabaretesk maar die mengvorm maakt het juist heel interessant. En dan presenteert je het weer op die manier. Je kijkt gewoon per situatie, per groep van wat men wil en hoe men dat wil. En je kunt je communicatie aanpassen. Spelers kunnen de communicatie aanpassen als ze die wandeling doen of zo'n theateravontuur. Je kan het heel serieus doen maar je kan het ook echt met heel veel humor brengen. Dat hangt van de publieksgroep af. Dus publieksgericht spelen is dat.

Marijke: Wat is volgens jou de relatie tussen motivatie en uitdaging?

Jan-Dirk: De relatie tussen motivatie en uitdaging. En heb je het dan over mezelf of over het publiek?

Marijke: Het publiek, ja.

Jan-Dirk: Nou publiek is wel altijd gemotiveerd om eropuit te gaan om dingen te leren. Of beleven. Beleving. Beleving is heel belangrijk op dit moment. Het moet totaalbeleving zijn. Ruiken, proeven, zien, lachen, voelen alles. En ja uitdaging zit vooral in de spanning vooraf. 'Oh, zou ik dat leuk vinden, het lijkt me wel heel spannend maar ik doe het toch.' Kijk als het te spannend is gaan ze niet. Kijk naar een achtbaan in de Efteling. Je denkt 'oh zou ik dat durven, dat ding gaat wel 10 keer op de kop, ik weet het niet.' Je gaat heel lang nadenken oh durf ik dat en je gaat je verbeelden van als ik op de kop hang hoe ziet het er dan uit weet je wel. Bij ons is het ook een beetje zo. Er zijn mensen die zijn schijtbenauwd die vinden het heel eng, acteurs die zo dichtbij komen en dat dan spelen. Maar tegelijkertijd is het ook wel spannend en willen ze die uitdaging ook wel aangaan. Het is de kunst, ook over veiligheid, dat je van tevoren laat merken het is veilig, maar het is wel heel erg leuk. En daar zit de uitdaging in, en mensen gaan zelf die uitdaging aan. Het is eigenlijk ook een beetje het verleggen van een grens. Want zo vaak komt het niet voor dat er stukken zijn in deze vorm. Waarbij je zo dicht op een acteur zit en die je ook nog zelf vragen kan stellen. Dus daar zit de uitdaging. En mensen vinden dat heel erg spannend. Mensen vinden het spannend om buiten hun kaders te treden want dan verliezen ze een beetje hun eigen vanzelfsprekendheid hun veiligheid en dat vinden ze heel spannend.

Marijke: Is dat bij kinderen dan extra het geval?

Jan-Dirk: Nee. Kinderen zijn... weet je ouders, volwassenen verliezen het kind-zijn op een gegeven moment. Omdat ze heel erg bewust zijn van hun eigen ik. Ze zijn bezig van wat vinden andere mensen van mij. Dat ontstaat in de groei naar de seksualiteit. Op het moment dat je 11, 12 bent en je wordt je bewust van je seksuele ontwikkeling dan ga je ook denken wat vinden andere mensen van

mij. En dat blijft je hele leven lang, dat is ingeprent. En sommige mensen hebben er minder last van maar met name volwassenen zijn toch altijd bezig met prestatie daar zit heel veel prestatie aan vast, status ontstaat daardoor. En er zijn mensen, wat vinden andere mensen van mij? Dat is een enorm struikelblok. Kinderen hebben dat helemaal niet. Kinderen zijn ongebreideld. Het is een eerlijk publiek. Als ze het niks vinden merk je het meteen. Als ze het leuk vinden merk je het ook meteen. En als speler kan je daar direct op anticiperen door het contact vast te houden. Kinderen zijn daardoor geweldig publiek. Ook moeilijk, maar wel heel eerlijk. Volwassenen zullen niet altijd meteen zeggen wat ze echt vinden en echt denken. Is ook niet echt altijd eerlijk. Dan hoor je dat vaak achteraf weer terug. Snap je? Dus daar zit dat verschil wat in. Dus het heeft ook met eerlijkheid te maken en het feit dat volwassenen hun kind-zijn hebben losgelaten. En dat probeer je aan te boren als speler, je mag spelen.

Marijke: *Ja als ik nu kijk naar projecten bij het HCL dan hoeven kinderen vaak niet echt actief mee te doen, en als dat wel van ze gevraagd wordt dan zijn ze wat huiverig van nou 'we gaan echt niet mee doen.'*

Jan-Dirk: Dat hangt ook wel van de leeftijd af.

Marijke: *Ja want dan zit je in kinderen groep 7/8. Die worden al wel wat eigenwijzer. Hoe krijg je die kinderen dan actief mee?*

Jan-Dirk: Nou dat is heel simpel, in de belevingswereld van het kind gaan zitten. Wat vinden jongetjes leuk? Avontuur, rennen, uitdaging, concurrentie, vechten, historisch, sabels, zwaarden. Dat soort dingen. Gewoon in het gevoel gaan zitten van dat kind. Wat vinden ze leuk? Waar zit voor hun die uitdaging in. En niet denken redeneren uit jezelf van willen wij dat de kinderen iets leren. Daar moet een compromis in zitten. En dat is wel heel moeilijk als je dat voor elkaar krijgt dan heb je die kinderen zo mee. Dan is het helemaal niet zo ingewikkeld. Maar je moet wel in die belevingswereld gaan zitten.

Marijke: *En hoe kom je erachter wat hun belevingswereld is?*

Jan-Dirk: Ga ernaartoe. Ga in de klas zitten en luister wat ze te zeggen hebben. Hoe ze met elkaar communiceren. Want weet je, de communicatie tussen kinderen verandert jaarlijks he. Woordenschat, ze hebben een eigen taal op school, bepaalde termen, bepaalde trends. Kinderen zijn heel trendgevoelig met muziek en dergelijke. Dan is de DAB in een keer, al die jongetjes. Nee maar dat is wel iets van doe daar dan iets mee als ze dat leuk vinden. En ook al vind je het zelf gek daar gaat het niet om, het gaat om hun. Je wil hun ten dienste zijn en hun erin betrekken dus dan moet je een stap naar hun doen.

Marijke: *Dus voor een deel zit daar wel voorbereiding in. Dat gaat niet allemaal spontaan?*

Jan-Dirk: Nee dat gaat nooit... en dat lijkt wel zo. De kunst is om het makkelijk te laten lijken. Maar er zit een heel traject aan vooraf. Dat was bij wie is die meu ook zo, dat was helemaal uitgekristalliseerd van tevoren. De teksten die we hebben geschreven, de monologen hebben we heel vaak weer gelezen van moet daar iets in veranderd? En zelfs de tweede keer toen we het hebben gedaan hebben we nog dingen gewijzigd. Yteke heeft vooral gekeken vanuit het educatieve aspect. Ik heb gekeken vanuit het theatrale aspect wat is de spanningsboog en hoe hou je het vast? Dus we hebben

heel veel disciplines bij elkaar gelegd. En dat zorgt ervoor dat het gewoon ontzettend goed is. Dus het is gewoon een heel origineel, mensen, scholen waren gewoon echt heel erg enthousiast.

Marijke: Ja, als je die reacties leest. Zeker. Ik had een paar weken terug een interview met een docent uit groep 8 die daar ook aan had mee gedaan. Nou die zei ook echt 'geweldig'. En die benoemde vooral dat competitieve aspect.

Jan-Dirk: Ja maar dat is die groep van 7/8 he die moeten uitdaging hebben. En je zorgt ervoor dat ze opletten door te zeggen er klopt iets niet. Dan zeggen ze 'hou je stil hou je stil, let op let op!' ze gaan elkaar corrigeren en dat geeft ook een hele goede groepscohesie. Dus het heeft heel veel diepere lagen. Maar daar moet je wel van tevoren heel goed over nadenken. En sommige dingen wisten we van tevoren niet maar zien we wel duidelijk gebeuren. En toen dachten we achteraf 'oh wat geweldig hadden we niet voorzien maar wel super.'

Marijke: Pas je je dan ook aan op hun lesprogramma? Op wat ze op school allemaal al leren?

Jan-Dirk: Ja. Ze hebben natuurlijk heel veel lesprogramma's want ze worden er mee doodgegooid. En ze moeten natuurlijk een keuze maken van wat ze wel of niet doen. Maar je probeert scholen wel te stimuleren om te zeggen van dit is wel heel erg leuk mo aan mee te doen. Kijk dat eerste jaar van Wie is die Meu ging als een lopend vuurtje dat scholen zeggen oh wat geweldig dit willen wij ook. Dat is een goed teken. En ik weet zeker dat die kinderen dit hun leven lang meedragen. Dit is iets wat ze niet vergeten, dit is geschiedenis die altijd blijft. Dat was ook een reactie van een docent, 'dit vergeten ze nooit weer.' Ze zullen niet alle details onthouden maar ze zullen wel zeggen van 'hé dit is van Marijke Meu.' En dan heb je iets goed gedaan. Kinderen kunnen onmogelijk alles onthouden. Dan heb je iets bewerkstelligd. Kijk maar naar je eigen lagere school historie. Vaak zijn er een paar dingen die je heel erg nog goed weet.

Marijke: Ja, tweede wereldoorlog omdat dat het enige is wat je dan nog uit school kwam. Dan ging je ergens naartoe.

Jan-Dirk: Ja bijvoorbeeld dat soort dingen.

Marijke: Ja. En wat maakt het dan dat ze dit wel onthouden en wat ze op school leren dan iets minder?

Jan-Dirk: Je haalt ze uit hun vertrouwde omgeving. Dat is één. Een ander vertelt het, ander dan de docent dus een ander persoon. Dat speelt ook heel erg mee. Het is spannender. Ze denken 'ik ken jou niet dus ik moet wel even opletten om te testen wie je bent.' Dat speelt ook heel erg mee. Dus de omgeving de persoon. De manier waarop het verteld wordt. Niet om de docent af te vallen, maar niet alle docenten zijn hele goede sprekers en vertellers. En daar zijn kinderen wel heel gevoelig voor. Dus het heeft met heel veel factoren te maken of het blijft of niet.

Marijke: Ik hoorde net heel even spanningsboog. Maar kinderen in groep 7/8 hebben ongeveer een concentratieboog van 20 a 30 minuten. Heb je daar ook ervaring mee?

Jan-Dirk: Ja. Als wij een voorstelling spelen. Het moeilijkste is van een voorstelling is de spanningsboog. De monologen hadden een spanningsboog van ongeveer 3 a 4 minuten. Daarna zat

de spanningsboog in hun eigen concentratie van teruggaan wat hebben we gehoord en dat was dan ook weer een paar minuten. Langer hoeft je het ook niet te maken. Maar een kind is eigenlijk nog een harde schijf die nog heel erg leeg is waar nog heel veel op moet. En die kinderen hebben 12 uur slaap per dag nodig. Dat is niet voor niks. Die hebben heel veel prikkels te verwerken want alles wat ze zien is nieuw. Dat kun je je bijna niet voorstellen. Maar baby's hebben dat nog sterker. Zoveel prikkels, dat is vermoeiend voor die kinderen. Het is ook logisch dat ze niet anderhalf uur de kop erbij kunnen houden. Dat is voor hun echt te veel. Dus je moet het ook doseren. Je kan heel veel willen vertellen, heel veel jaartallen enzo van dat moet je echt onthouden! Dat heeft geen enkele zin. Dus daar moet je keuzes in maken. Niet alles tegelijk willen vertellen. En dat andere deel, de details ach dat komt later weleens een keer als ze wat ouder zijn. Als ze denken van 'hé dat vond ik toen leuk ik wil even weten hoe dat zat.' Je wakkert een vuurtje aan, dat is wat je doet. Je wakkert iets aan in de hoop dat ze daar later iets mee gaan doen.

Marijke: Ja, mooi. We hadden het net ook al heel even over zintuigen. Ruiken, voelen, proeven. Wat is dan volgens jou het belang van het prikkelen van die zintuigen?

Jan-Dirk: Dat is de totaalbeleving. Voor 2018 zijn we bezig met een groep verstandelijk beperkten mensen die ook deels doof en deels blind zijn. Daar willen ze ook iets mee doen met Talant. Ook beleving naar 2018 toe dan merk je, dan moet je focussen waar zitten hun prikkels dan. Nou dat is bijvoorbeeld in tast, trillingen, gevoel. En wat voor hun interessant is. Want ze zijn daar heel erg op gefocust dat is een ding waarmee ze nog kunnen communiceren. Dus dan verleg je je grenzen daarin en ga je kijken hoe geven we ons stuk nou vorm? In een andere discipline in een andere sfeer. Dus je bent continu bezig van is het interessant om naar te kijken? Als je een acteur regisseert moet het ook overtuigend zijn, hoe beweegt een acteur ziet een acteur er leuk uit. Dat zijn allemaal visuele aspecten. En daarnaast is het zo, het communicatieve deel moet worden versterkt door het visuele deel. Dus het moet elkaar versterken, het moet functioneel zijn. Dus dan zie je een acteur spelen moet het verhaal ook kloppen. Dat wat je ziet. En daarnaast is het zo dat je nog het contact wat je hebt dat kan zelfs een lijfelijk contact zijn wat je hebt met mensen. Dat zijn ook allemaal prikkels. En op die manier probeer je zoveel mogelijk, muziek is bijvoorbeeld ook. Daar zijn mensen heel gevoelig voor, mooie muziek. Dus je kijkt steeds van hoe kunnen we zo veel mogelijk dingen erin stoppen, maar niet vanuit de redenatie van we moeten er zoveel mogelijk prikkels in stoppen maar het moet vanuit de functionaliteit. Het moet functioneel zijn. Dus het moet ten dienste staan van het verhaal en niet andersom. Dus het verhaal is het belangrijkste en daar komt een ding uit voort. Daar komt iets uit voort. Dat is de basis. Als je redeneert vanuit een plaatje en daar moeten we nog een verhaal bij verzinnen. Dat werkt niet dat is omgekeerd.

Marijke: Ja mijn volgende vraag was eigenlijk hoe belangrijk is een thema of een verhaallijn. Maar dat is dus de basis?

Jan-Dirk: Ja je begint het met het verhaal. Het begint met het verhaal en de opbouw daarvan en de probleemstelling en uiteindelijk een stukje oplossing. En dat is de spanningsboog, het is heel Amerikaans. Je ontmoet een personage, daar maak je kennis mee. Die legt dan een probleem neer. Dat probleem dat escaleert en uiteindelijk lost dat zich op en dan is iedereen weer opgelucht door een liefde door een kus weet ik veel wat. Dat kan van alles zijn. En ze leefden nog lang en gelukkig. Dat willen mensen graag en dat zit in het systeem, dat is een stukje avontuur waar je in belandt.

Marijke: *Ik had hier een uur voor uitgetrokken maar je geeft zulke complete antwoorden.*

Jan-Dirk: Maar dat komt weet je voor mij ik weet wat dit is dit is al 20 jaar mijn werk en voor jou, ik vind het heel leuk voor jou dat jij dit traject in gaat. Dat gevoel en hoe het werkt dat is fingerspitzengefühl dat leer je door ermee bezig te zijn. Dit is voor jou ook een traject dat je denkt 'oh dit snap ik en ik ga hierop afstuderen.' Dat is gewoon puur door aan te horen van hoe werkt dit. Dan ga je het snappen. En het is niet ingewikkeld en ja ik kan daar gewoon heel duidelijk in zijn dat is gewoon ervaring.

Marijke: *Ja. Ik heb twee keer een kostuum aan gehad tot nu toe en je merkt dat dat zo'n verschil maakt. Of je iets vertelt zonder kostuum of met kostuum. Ja vooral met kinderen heb ik gemerkt, hè met Help Pake en Beppe de Vakantie Door hadden we dat, dan ik was niet zo erin gestapt dat ik helemaal in mijn personage zat maar doe alleen maar een kostuum aan en je heb tal meer aandacht dan anders.*

Jan-Dirk: Vooral die leeftijd 7/8 jaar die gaan nog helemaal mee in die illusie. Dat is op dat moment de werkelijkheid en dat accepteren ze volledig. En die groepen 7/8 kun je daar wat minder in bedonderen. Ergens willen ze het wel heel graag. En daar kun je gebruik van maken. Dat vinden ze magisch het is alsof ze live in een film zitten. En ze zitten natuurlijk in een wereld met heel veel Facebook en social media maar dat is heel erg op afstand. En het intermenselijk contact dat blijft altijd. Dat is ook een kracht en daar kun je gewoon heel veel mee spelen, kun je gebruik van maken. En wat je niet moet vergeten is dat je kan wel zeggen van wij creëren dit en er is publiek dat luistert ernaar. Maar in feite is het zo het is een wisselwerking en je creëert het met elkaar dat is wat je doet. Er moet een bereidheid zijn tot. Een bereidheid tot lachen en een bereidheid tot genieten. Er is een bereidheid van beide partijen wij stappen hier met elkaar in ook al speel ik het en luisteren jullie. Maar we zijn bereid om dit met elkaar te beleven en die bereidheid heb je nodig om tot een succes te komen.

Marijke: *Nou ik heb nog een mooie afsluitende vraag. Wat maakt living history volgens jou nou als een goede geschiedenisles?*

Jan-Dirk: Ik denk dat je het sowieso moet aankleden met het gevoel van deze tijd. Dat mensen. Weetje verhalen zijn van alle tijden. Maar mensen zeggen ook van vroeger was het echt niet zo anders qua gevoel als nu en dat is de herkenbaarheid. Het moet herkenbaar zijn voor mensen. En living history als we bijvoorbeeld Anna en Ús Heit spelen, een theaterstuk. Dan hoor je mensen ook achteraf altijd zeggen van ja een relatie man vrouw is eigenlijk nooit echt veranderd hoe mensen met elkaar communiceren. En dat vinden ze heel leuk om te zien hoe dat al die eeuwen toch ongeveer hetzelfde is gebleven. Er moet herkenbaarheid in zitten. En living history is een vorm dat kan een vorm zijn in Mata Hari, Saskia van Uylenburgh, het zijn allemaal vormen. Maar de verhalen dat zorgt ervoor dat het anders is. En die verhalen, elk verhaal staat op zichzelf. Elk verhaal elk gevoel is uniek en dat geef je weer. Eigenlijk is die vorm niet eens zo belangrijk. Het gaat meer om het verhaal erachter en wat mensen triggert wat ervoor zorgt dat ze er aandacht voor hebben. En dat maakt living history gewoon ontzettend leuk. Maar als dicht bij het hart van mensen komt als het mensen raakt dat is wel heel belangrijk. Kijk als we nu zeggen, kijk als je het bijvoorbeeld hebt over kindersterfte hè. Nassau's zie zoveel kinderen hebben gehad en dat de ene naar de andere overleed. Dat is een hele harde tijd. En als je dat vertelt aan mensen en mensen hebben zelf kinderen dan denken ze oh wat vreselijk. Maar dat komt uit hun eigen beleving omdat mensen die zelf kinderen

hebben kunnen aanvoelen wat dat is geweest. Dat is ook beleving. Dan breng je het ook weer dichtbij en dat is wat je doet. Het zijn natuurlijk afschuwelijke dingen. We proberen het altijd wat positief te houden maar er zijn natuurlijk ook dingen die je gewoon ja heel zwaar waren en daar hadden mensen maar mee te dealen vroeger. Dat is pittig hoor. Ziektes. Opereren, ja doe maar zonder verdoving. Ja je kan het je bijna niet voorstellen. Maar als je dat zo weet te brengen dat mensen nu denken van 'oh ja' en dat kunnen reflecteren aan hun eigen situatie ja dan heb je ze. Dan kunnen ze hun eigen gevoel daar ook in leggen een stukje eigen illusie erin kwijt.

Marijke: *Ja dat is wel een heel groot verschil. Want vroeger, prehistorie vond ik echt, nou daar kon ik niks mee. Maar kom je dan in de tweede wereldoorlog. Dan is het wat echter op een een of andere manier.*

Jan-Dirk: Ja en de beelden zijn er nog.

Marijke: *En ook al kun je je daar alsnog niet helemaal in inleven je kan het toch iets beter begrijpen ofzo. En als je dan een vitrine ziet met steentjes dan komt het niet binnen.*

Jan-Dirk: En daarom bijvoorbeeld Anne Frank spreekt ook juist heel erg tot de verbeelding omdat het een meisje is van 11 /12 jaar wat dagboeken schrijft, op een kamertje zit in een beleving van een meisje in de bloei van haar leven dat snappen kinderen. Die gaan dat lezen en dan komt het heel dichtbij. En dan ga je denken 'hoe zou dat voor mij zijn geweest als ik in zo'n situatie zat.' Dat heb je dan heel sterk.

Marijke: *Ja mooi. Nou ik heb hele mooie dingen gehoord, bedankt.*

Jan-Dirk: Jij bedankt.

Interview 4: Jens de Vries, lid Frans-Nederlandse reenactment en living history groep (vroege Middeleeuwen/Vikingtijd)

Gehouden op: 31 mei om 11:00 uur

Marijke: Ik heb verschillende onderwerpen die ik met je wil bespreken, zoals ik al zei authenticiteit, historische correctheid en hoe je ervoor zorgt dat je publiek leuk mee doet en gemotiveerd is in het geval van kinderen dan, als je daar ervaring mee hebt.

Jens: Ja en je zal echt versteld staan dat de ouderen ook heel erg geïnteresseerd zijn.

Marijke: Ja ouderen vinden het vaak juist nog leuker.

Jens: Afgelopen week net een vierdaags evenement gehad in Twente. Het was wel een evenement wat niet echt standaard was voor ons doen als het ware. Het was een theaterstuk over Robin Hood en een kennis van mij die doet dan historisch pijl en boog schieten. En ze zouden eerst samen met een smid gaan maar die smid die kon door ziekte niet mee gaan en toen vroeg hij mij. Toen zijn we daar heen gegaan maar we waren eigenlijk de enige groep die daar stonden met living history, reenactment uit de vroege middeleeuwen. Er was één smid nog bij verder maar dat was het wel. En wat je voornamelijk op dat soort evenementen, en ook in het algemeen wel merkt, dat het vooral in Nederland, ik kom ook wel in het buitenland, in Nederland zijn mensen het niet echt gewend. 'He wat is dit?' Dan moet je daarop inspelen en het is vrij simpel al heel snel te doen. Met een heel snel 'hallo' is het al van 'oh we mogen er wel bij komen'. Vaak zit je daar en we zijn met iets bezig en mensen die vinden het wel interessant. Dan zie je ze al staan op een nog veilige afstand als het ware. Maar ze weten niet echt precies waar je nou mee bezig bent, wat je doet. We hadden daar afgelopen week, heel veel mensen komen dan echt naar je toe. Want er was van alles te doen, heel veel activiteiten voor kinderen enzo. Maar ja wij geven niet echt actief workshops. Wij zitten daar gewoon en doen ons ding. Dus als mensen dan vragen, 'ja wat zijn jullie aan het doen?' Dan was het antwoord ook gewoon, met een beetje een knipoog 'ja, wij leven hier.' En daarbij dan uitleggen van wat je precies aan het doen bent.

Marijke: Ja mooi, want je zei je zit in een groep die zich bezighoudt met de vroege middeleeuwen?

Jens: Ja vroege middeleeuwen en het Viking tijdperk. En het is een Vikinggroep maar in Nederland voornamelijk noemen we het nog vroege middeleeuwen want dat komt wat positiever over. Het beeld van Vikingen is natuurlijk niet bij iedereen even positief.

Marijke: Nee dan zie je toch al snel schreeuwende mensen voor je.

Jens: Ja precies terwijl daar echt nog heel veel omheen zit. Je duikt echt in een wereld van, nou ja dat weet je zelf waarschijnlijk ook wel wat daar allemaal bij komt kijken. Voor ons, want we zijn een internationale groep, we hebben een grote groep in Frankrijk zitten en we zijn in Nederland nu aan het uitgroeien. We hebben nu voor dit seizoen een verdubbeling van het aantal leden gehad. We zijn van 20 leden naar 43 leden gegaan. Maar je merkt vooral in Nederland dat mensen eigenlijk helemaal niks weten wat betreft het Vikingtijdperk over toen Friesland Frisia. En dat hier eigenlijk de culturen van Nederland en toentertijd Denemarken best wel dicht bij elkaar hebben gelegen. We hebben Deense hertogen gehad en als je ook dan vertelt over de vondsten in Wijnaldum dan zie je

mensen denken van 'oh dat is best wel interessant.' En dat is wel heel leuk om dat mensen bij te brengen.

Marijke: *Ja als je ze een beetje kan verrassen met de geschiedenis dat is wel heel mooi.*

Jens: En daarnaast natuurlijk ook gewoon je ambacht laten zien, die hebben we er genoeg. En degene met wie je eerst zou praten, Eric, nou dat is echt die snijdt been en bot en die maakt echt dingen nou als je mensen wil wegblazen dan sturen we ze altijd even bij hem langs. Ja hij heeft zelf ook geschiedenis gestudeerd en archeologie en lesgegeven. Die weet ook heel veel dus dat is echt iemand, hij kan ook heel goed vertellen, daar ben je dan twee uren zoet mee. Dan zie je wel dat mensen wel met een voldaan gevoel weer weggaan, het is wel heel veel, maar ze hebben wel het gevoel dat ze iets gedaan en geleerd hebben.

Marijke: *Je had het over ambachten, wat voor ambachten doe jij dan zoal?*

Jens: Mijn tussen haakjes hoofdambacht is met name met leer werken. Ik maak voornamelijk tassen en buidels. Ik heb laatst een keer voor het eerst een schede voor iemand gemaakt. Maar dat was direct voor een sikkels, wat dus een maanvorm heeft. Dus dat was direct een uitdaging. Verder maak ik nog kleding met name voor mezelf. Ik doe zo nu en dan opdrachtjes met tassen maken en met hout simpel meubilair. Niet gedetailleerd werk met hout.

Marijke: *Oké, leuk. En dat demonstreer je dan ook op zo'n dag?*

Jens: En die schilden die je hier aan de muur ziet hangen heb ik ook gemaakt, het smeedwerk niet.

Marijke: *Nou ja ik had het net al over authenticiteit. Ik heb natuurlijk literatuuronderzoek moeten doen en daar staat dan in beschreven dat het niet altijd precies zo hoeft te zijn als in de geschiedenisboeken. Hoe sta jij daartegenover? Is er dan ruimte voor eigen interpretatie?*

Jens: Ja bij ons binnen de groep, want dat verschilt heel erg per groep is er wel enigszins ruimte voor eigen interpretatie. Met name die interpretatie natuurlijk wel gebaseerd op logisch denken uit wat en hoe uit die tijd. Dus niet zomaar materialen gaan gebruiken, kleuren gaan gebruiken waarvan we zeker weten dat die er gewoon niet waren. Maar bijvoorbeeld met kleding maken, de patronen en cetera als je daar wat van afwijkt is het geen probleem. En er zijn wel een aantal dingen, een goed voorbeeld is dat er toevallig iemand was voor komend weekend die vroeg of zij een jurk mocht maken zonder mouwen. Maar ja eigenlijk is dat helemaal niet bekend. Dus we zeiden van ja of je researcht je weg eruit, je vindt het, of gewoon niet.

Marijke: *Ja oké, dus het moet wel historisch correcte basis hebben zeg je?*

Jens: Ja precies. Maar er zijn ook groepen die zijn compleet historisch correct, 100%, en dan ook alleen maar op bepaalde graven gebaseerd dus bijvoorbeeld het graf van Birka gewoon helemaal compleet nagemaakt. En alleen dat.

Marijke: *En hoe denk je daarover?*

Jens: Ja ik vind het wel knap dat mensen het doen en er tot zo ver in doorgaan. Alleen het nadeel wat ik ervan vind, als iedereen dat zou doen dan zou iedereen exact hetzelfde aan hebben. En dan wordt het wel heel generaal op een gegeven moment. En die vondsten zijn natuurlijk maar het puntje van

de ijsberg wat geweest is. Dat zie ik zelf eigenlijk een beetje als saai. Want we weten hoe creatief ze in die tijd waren. Hoeveel ze deden met de materialen die ze hadden. Dus er moet wel een beetje eigen ingaven bij zitten.

Marijke: *Oké en je had het over research. Hoe zorg je er dan voor dat je historisch correct bezig bent?*

Jens: Ja inderdaad veel op onderzoek uit. Kijken naar inderdaad toch grafvondsten, waar dan patronen van zijn ontstaan, inlezen, boeken, manuscripten, ook zoals bijvoorbeeld het doek van Bayeux, dat soort dingen. Afbeeldingen uit die tijd, schriften, zelfs deels uit saga's van die tijd, omschrijvingen.

Marijke: *En merk je ook extra waardering als je iets dan op een historisch correcte manier uitvoert? Of maakt het voor je publiek eigenlijk weinig verschil?*

Jens: Het ligt wel aan met wie je praat natuurlijk. Maar mensen zijn vaak wel onder de indruk als je zegt dat heb ik helemaal compleet met mijn handen gemaakt. Dan is het wel zo van 'nou poeh poeh.' En dat is wel leuk. En het is voor mezelf ook, ik neem heel veel plezier uit om iets met de handen te doen. Ik doe liever dingen met de handen dan bijvoorbeeld met leer bewerken ook. Je hebt van die tangen om heel gemakkelijk gaten te maken dat gebruik ik, en op het kampement natuurlijk niet, en thuis ook niet. Ik heb gewoon een hamer en een pin en ik sla mijn gaten voor. Vind ik veel leuker, het is meer uitdagender. Met kleding maken ook, ik heb niet eens een naaimachine.

Marijke: *Nee oké. En als je dat dus tegen je publiek zegt dan zijn ze wel meer onder de indruk?*

Jens: Jazeker.

Marijke: *Dus je merkt wel dat het wat met je publiek doet?*

Jens: Ja. En sommige van in het publiek die spelen daar dan ook wel op in. Dan gaan ze nadenken van 'oh ja eigenlijk doen we tegenwoordig niet zoveel meer met de handen.' Terwijl je eigenlijk best wel veel met je handen kan doen.

Marijke: *Ja authenticiteit is ook meer een gevoel he, wat een beetje gebaseerd is op jouw beeld van de waarheid. Dat kan misschien per publiek wel verschillen. Heb je daar ook ervaring mee?*

Jens: Ja en we komen zelf ook wel dingetjes tegen waar we van leren. Dat je denk van 'oh dat was eigenlijk helemaal niet authentiek.' Bijvoorbeeld ik heb hier, dat kun je op de opname natuurlijk niet zien, maar ik heb hier van die lantaarns hangen. Die worden al heel lang door hetzelfde materiaal gemaakt en gebruikt in de reenactment en living history wereld. Maar ze zijn eigenlijk helemaal niet authentiek. Dat hadden ze helemaal niet in die tijd. Er is gewoon ooit iemand die heeft bedacht 'oh ik heb een kaars daar moet wat omheen dat is handig.' Dus dan op die manier. Ja en dan ga je er toch over nadenken van ga ik het nou wel of niet gebruiken op zo'n kamp en ook wat je ook zei van het publiek heeft natuurlijk ook een bepaald idee bij authenticiteit. En daar komt dan ook een stukje lesgeven bij kijken denk ik. Om juist uitleg te geven van hoe het wel of niet zat.

Marijke: *Oké, dus dan kun je dat beeld aanpassen?*

Jens: Ja. We zeggen ook wel wat wij doen is eigenlijk een soort praktische geschiedenisles.

Marijke: *Ja hoe zorg je ervoor dat je de aandacht van je publiek te pakken krijgt?*

Jens: Nou er zijn bepaalde manier je dat op kan doen. Sowieso het opzetten van je kampement al. Je moet ervoor zorgen dat er een opening is als het ware. De bankjes en de tafels en rekjes zo opstellen dat mensen ook bij je kunnen komen. We zien ook weleens kampementen die zetten het echt letterlijk af met touw. Ja dan denk ik van ja dat heeft toch helemaal geen nut wat doe je daar dan? En inderdaad ook mensen aan gaan spreken. Want wij hebben dan ook gewoon wapens hangen en schilden et cetera, helmen. En mensen zie je gewoon al vrij snel kijken en dan is het gewoon aan ons om te zeggen van nou pak maar. Voel maar hoe dat weegt, hoe dat valt in de hand. Voel maar wat zo'n helm weegt op je hoofd of een maliënkolder dan ja dan laten we ze dat dus echt beleven. En dan zelfs soms als ze echt fanatiek zijn een beetje heel lichtjes sparren met ze.

Marijke: Oké. Ja je hebt het over voelen. Is het gebruik van zintuigen ook van belang volgens jou?

Jens: Ja want we hebben altijd vuur erbij en dat is wel een bepaalde geur natuurlijk wat een atmosfeer met zich meedrijft. En we koken ook gewoon op het kampement. Dus dat trekt ook wel mensen aan.

Marijke: Oké, leuk. En kunnen mensen dat dan ook proeven?

Jens: Soms wel ja even een lepeltje. Het ligt er ook aan hoeveel we koken en met hoeveel we zijn.

Marijke: Ja en hoeveel mensen je natuurlijk hebt. Als je honderden mensen langs hebt komen.

Jens: Ja vooral, komend weekend ook dan zijn we met 11 man. Ja en dan wordt er gekookt maar dat is wel ons eten zeg maar daar. Dus het is niet de bedoeling dat dat door de bezoekers op gemaakt wordt.

Marijke: Nee. Maar wat doet het met mensen als ze betrokken worden met hun zintuigen zeg maar?

Jens: Ja dat wekt nog meer interesse op als het ware. Want de interesse is meestal wat verscholen en dan juist worden ze helemaal enthousiast ervan.

Marijke: Dus je merkt dat ze dan actiever meedoen?

Jens: Ja. En ze gaan dan gaan ze ook vragen stellen. Dat is het juist. Je wil inderdaad iets losmaken bij die mensen en als ze vragen gaan stellen dan kun je daar meer op inspelen.

Marijke: Heb je ook weleens totaal ongeïnteresseerd publiek gehad?

Jens: Oh ja vaak genoeg.

Marijke: En doe je daar dan iets mee?

Jens: Nee. Nee. Vorige week ook. 'Ja wat doen jullie hier?' 'Ja we leven hier, als in de vroege Middeleeuwen.' 'Oh oké'. En dan lopen ze weer weg. 'Oké, hoi, volgende.' Want dat is het ook. We zitten daar gewoon ons ding te doen en mensen kunnen aan en op lopen. Dus het is gewoon doen en dat is het.

Marijke: Ja, waar ligt het dan aan? Dat ze niet geïnteresseerd zijn?

Jens: Ja ik denk bij dat van vorige week is het echt van omdat er ook heel veel workshops waren gegeven. Dat doen we in principe niet veel eigenlijk bijna niet. En dan is er niet echt wat workshops te doen en dan is het van 'oh toch niet interessant' ofzo.

Marijke: Oké. Nou het schijnt als je het over motivatie hebt, dat het hebben van een doel en een beetje eigen inbreng dat dat motiverend werkt. Heb jij het weleens over een doel als je mensen iets laat zien of als mensen bij je komen? Spreek je een doel uit?

Jens: Nee ik denk dat dat met name als we het echt over een doel hebben is dat, vrij basis gezegd, om de mensen iets bij te brengen. En omdat wij vrij breed zijn opgesteld is het meestal juist eerst aftasten wat vindt iemand nou echt leuk aan wat wij doen. He want je hebt mensen die vinden het totaal plaatje gewoon echt heel leuk maar er zijn ook mensen die weten er wat meer vanaf en die komen juist met gerichte vragen. En dan is het doel om dus inderdaad die vragen te beantwoorden en mensen nog meer informatie mee te geven. Er zijn ook wel mensen die echt voor een ambacht komen en die zelf daar ook iets mee doen en bijvoorbeeld om tips komen te vragen.

Marijke: Maar je zegt dat dat een beetje onbewust gaat, dat je dat niet hoeft uit te spreken?

Jens: Ja. Ben je weleens op zo'n markt geweest?

Marijke: Jawel. En ik ben één keer in Archeon geweest maar toen was het gesloten. Toen ging ik, dat was voor mijn opleiding omdat ik Heritage Experience deed. Toen ging ik daar naartoe maar toen was het gesloten. We werden toen wel ontvangen door mensen die daar dan normaal gesproken ook zijn. Maar dat was toen niet geopend, vond ik wel jammer, want dan heb je er een heel ander beeld bij. Maar we mochten zelf ook met zwaarden vechten, weet ik het wat. Ja het heeft wel wat want je ziet veel meer, je krijgt er een beeld bij. En dat heb je niet als je het in een boek leest en ook niet als je het in een film ziet, dat is heel anders.

Jens: Ja, echt wel.

Marijke: Als we het nog steeds over de motivatie van het publiek hebben, wat is dan volgens de relatie tussen motivatie en uitdaging?

Jens: Daar moet ik even over nadenken.

Marijke: Daag je je publiek weleens uit?

Jens: Ja dat ligt er nog maar net aan hoe geïnteresseerd het publiek is. Sommige mensen willen gewoon antwoorden op vragen maar sommige mensen, die dan nog een stapje verder zijn en dat zijn vaak ook de mensen die er wat meer mee bezig zijn. Die geef ik weleens wat mee van hè wat ik doe met dat leer bewerken ook dat zijn dan mensen die zeggen van 'ja eigenlijk wil ik dat ook wel doen, maar dit en maar zus en zo.' Dan denk ik van ja dan zeg ik ook ja je moet er gewoon mee beginnen. En dat is dan de uitdaging die je ze meegeeft. Dat vertel ik dan ook, ik ben er ook gewoon ooit een keer mee begonnen. Het eerste tasje wat ik maakte zag er ook niet uit. Maar ja dan moet je er gewoon mee beginnen. Op die manier dus echt een uitdaging om mee te nemen naar huis als het ware.

Marijke: En als je kijkt naar mijn doelgroep, dat zijn dan kinderen eind basisschool, groep 7/8. Hoe krijg je die kinderen dan actief mee?

Jens: Dat is wel een leuke vraag want wij zijn vorig jaar in Archeon een groep Zweden tegen gekomen. En daar hebben we een aantal spelletjes van mee gekregen. Die mochten de hele dag hun ding doen naast waar wij stonden. Die waren de hele dag spelletjes aan het doen uit de vroege middeleeuwen, uit de middeleeuwen. Dus dat hebben we 3 dagen gewoon mogen zien en meedoen. En de meesten zitten gewoon allemaal bij ons in het hoofd. Op die manier kun je dus echt die kinderen wel meetrekken. Het zijn ook leuke spelletjes. Dus je wordt er een beetje smerig van, je kan eventueel vallen en dat kan een beetje pijn doen. Voor kinderen is dat juist heel prikkelend natuurlijk.

Marijke: Ja rennen, vliegen...

Jens: Ja precies. Lachen, gieren, brullen is dat allemaal.

Marijke: Oké dus interactie en actief, lekker actief bezig zijn?

Jens: Ja. Met de wapens en schilden enzo ook. Die gaan ook weleens in de handen van kinderen hoor. We hebben op Archeon ook weleens, dat was echt een heel klein jochie, die hebben we toen een maliënkolder als het ware zo over hem heen vastgehouden en de helm op zijn hoofd. Nou op de foto natuurlijk.

Marijke: Ja, mooi. Ze zeggen weleens dat je nieuwe informatie die je aan een kind geeft dat dat gekoppeld moet worden aan wat dat kind al weet. Hoe ben jij daar bewust mee bezig of wat hun voorkennis is?

Jens: Soms wel, soms niet. Ik heb ook wel meegemaakt dat de kinderen, inderdaad van jouw doelgroep, die komen er zelf ook wel mee. Soms dan is het wel van wat weet je er al wel van en soms dan doen we ook gewoon dus dat is niet echt heel bewust.

Marijke: En hoe zorg je ervoor dat je aansluit bij verschillende doelgroepen, is daar voorbereiding voor nodig?

Jens: Nee, eigenlijk niet. Dat met die spelletjes dat is eigenlijk ook voor alle doelgroepen dat kun je met iedereen doen. Dat zijn dingen die weten wij gewoon uit ons hoofd. En als we denken van oh dat kan nu wel even dan gaan we dat gewoon doen. Dat is niet vast een bepaalde planning of iets dergelijks.

Marijke: En ontvang je ook weleens schoolgroepen?

Jens: Nee wij reizen met name evenementen af. En ik heb bij Firdgum ook wel een paar keer meegedaan. En dat was meer gewoon voor de aankleding en dat deed Saskia, die deed voornamelijk echt het begeleiden.

Marijke: Hoe lang is dan zo'n, is de tijd dat je ze dan bij je hebt?

Jens: Even nadenken hoor, ik heb het een paar keer gedaan daar, dan gingen ze volgens mij eerst het museum in en ik geloof dat ze bij ons, nou het zal niet langer zijn geweest dan 20 minuten. Maar er was ook een, dat was volgens mij ook jonger publiek dan groep 7 en 8.

Marijke: Ja want kinderen in groep 7/8 hebben ongeveer een concentratieboog van 20 tot 30 minuten. Merk je dit ook?

Jens: Ja dat merk je wel. Dat was toen ook, wat ik al zei die waren wat jonger, de laatste 5 minuten beginnen ze zich inderdaad zelfs al staan ze in dat huis, aangekleed met echte Vikingen erin, zelf dan zijn ze nog vooral omdat ze in een groep zijn, onderling al heel snel de aandacht kwijt. Daarom hebben we er toen ook gekozen, want het was in totaal waren er 80 leerlingen en die hebben toen in groepjes van 10 of iets dergelijks of 15 verdeeld. Omdat inderdaad zo klein mogelijk te houden. Maar ja die school had natuurlijk ook een beperkte tijd die moest op een gegeven moment ook weer weg. Dus dan moet je wel gaan kiezen van hoeveel gaan we ontvangen en wat gaan we precies doen en hoe lang gaat dat duren.

Marijke: *Oké want er zit dus wel verschil in of je een grotere groep voor je hebt of een kleiner groepje?*

Jens: Ja en de ruimte die je hebt. Want vooral daar in dat Zodenhuis als je daar binnen zit en wij waren dan echt in het woongedeelte. En zij stonden echt in dat, ja gangpad kun je het niet echt noemen, maar daar is ook gewoon niet veel ruimte voor. Dus als je daar dan 10 tot 15 kinderen op elkaar gestapeld hebt dan gaat het juist de aandacht sneller weg. Of ze kunnen het niet zien of ze staan gewoon te dicht op elkaar dus dan gaan ze met elkaar staan ouwehoeren. Ik denk als je buiten bent op een veld en ze kunnen er in een grote kring omheen staan, dan heeft iedereen de aandacht er natuurlijk beter bij. Dan krijg je het gewoon beter mee.

Marijke: *Ja pas jij je aan aan verschillende doelgroepen?*

Jens: Ja wel een beetje. Natuurlijk de manier van praten. Hoe jonger iemand is, je kan natuurlijk niet met extreme termen gaan komen tegen iemand van bijvoorbeeld 10 die echt denk van waar heeft ie het over. Je moet inderdaad wel wat simpeler gaan vertellen.

Marijke: *Oké, dus je past je aan aan het niveau?*

Jens: Ja zelfs inderdaad bij mensen die er niks vanaf weten maar die bijvoorbeeld mijn eigen leeftijd hebben of ouder zijn. Het is maar net wie je voor je hebt.

Marijke: *Maar dat is gewoon een spontaan proces?*

Jens: Ja dat moet je direct in gaan schatten. Met wie praat ik en wat weet die ervan?

Marijke: *En wat jullie doen, is het dan gewoon ja hoe zeg je dat, ja het is niet een toneelstuk het is meer gewoon iedereen doet zijn eigen ding.*

Jens: Ja er wordt echt geleefd inderdaad.

Marijke: *Hebben jullie een script van tevoren?*

Jens: Iedereen doet z'n ding en samen ook op het kamp letten, eten klaarmaken, het gaat meestal met meerdere personen tegelijk. Ja iedereen heeft zijn ambachten dat zitten ze te doen. Dat is het inderdaad

Marijke: *Oké. Maar geen workshop dat zei je hè?*

Jens: Nee, nee. De enigste die nog wel een workshop geeft is Eric, maar dat is meestal een op een. Dus die heeft meestal ook een mand vol met geweien en botten bij zich. Als iemand echt

geïnteresseerd is dan wil hij nog weleens inderdaad een beensnijd-workshop geven. Maar wat er ook wel vaak gebeurt, want de meeste dames bij ons in de groep die zijn wel vaak bezig met wol, met textiel, met weefbanden, en met naaldbinden. Vooral dat naaldbinden de wat oudere dames vinden dat wel interessant. Want het lijkt wel een beetje op breiden en haken. Nou dan wordt er wel uitgelegd hoe het werkt en dan laten ze het wel zien. Dus het is niet een steevaste workshop. Maar het is niet zo van we vertellen het alleen maar en ga maar verder. Dus als mensen echt interesse tonen. Dan wordt wel laten zien van zo werkt het.

Marijke: *Ja en mogen ze het dan ook zelf proberen?*

Jens: Soms wel. Ja.

Marijke: *Ja want soms heb je natuurlijk ook fragiele spullen bij je wat je liever alleen zelf gebruikt.*

Jens: Ja precies. En met mij is het met name met leer dan zeggen mensen ook wel waarom geef je daar geen workshop in. Dat komt gewoon, leer is heel duur. Dus stel je voor ik zou een workshop geven voor 7 man, dan moet ik voor 7 man ook leer inslaan en dat is best wel duur.

Marijke: *Ja dat kun je zo'n workshop niet gratis aanbieden.*

Jens: Nee precies dat doe je niet op een evenement.

Marijke: *Oké, wat voor evenementen gaan jullie dan zoal naartoe?*

Jens: Ja van alles. Nu dus afgelopen week hebben bij een theatevenement gewoon de aankleding gedaan. Archeon is meer een markt. Je hebt in augustus heb je Imaginarian hier. En dat is een festival met van alles en nog wat, met muziek en ook inderdaad met living history en ook met fantasie onderdelen en er zal ook gevochten worden. Dus ja het is vrij breed.

Marijke: *Ja oké. Doen jullie ook wel dat fantasie stukje?*

Jens: Nee, het is echt historisch ja.

Marijke: *En hebben jullie dan ook een soort thema of verhaallijn?*

Jens: Nee zo vast staat het allemaal niet.

Marijke: *Maar is het dan, want het is vroege middeleeuwen/Vikingtijd, dat is dan gewoon het thema?*

Jens: Ja dat is wat wij doen inderdaad.

Marijke: *Dus er zit niet een soort van lijn in?*

Jens: Nee.

Marijke: *Oké. En doet je altijd ongeveer hetzelfde?*

Jens: Ja, hoe bedoel je precies?

Marijke: *Nou heb je in je hoofd van tevoren nou ik ga dit en dit doen?*

Jens: Nee de enige voorbereiding die ik tref is dat ik materialen meeneem. Zodat ik op zo'n kamp in ieder geval iets te doen heb anders zit ik daar niks te doen. Dus het is maar net als ik denk van ik heb nu zin om met leer bezig te gaan of oh ik moet nog voor iemand dit en dat maken dan neem ik het gewoon mee. Of voor mezelf. Dan neem ik dat gewoon mee. Zo doet iedereen dat eigenlijk een beetje.

Marijke: Hoe zorg je er dan voor dat het een geheel is?

Jens: Dat gaat vanzelf.

Marijke: Nee oké, niet dat je allemaal losse dingetjes hebt.

Jens: Nee want het komt ook, je leeft daar, want je zei eerder iedereen doet zijn eigen ding, maar ondertussen leef je ook met z'n allen op zo'n kamp. Iedereen houdt het kamp in de gaten het moet schoon gehouden worde, vooral met koken is het belangrijk dat het op tijd gebeurt. Dan gaan er 3 mensen die gaan bezig met snijden, voorbereiden et cetera. En mensen gaan zelf de markt even op maar dat moet wel allemaal duidelijk gecommuniceerd worden. Het is niet dat iedereen zomaar wegwaait van het kamp af en een keer weer terugkomt wanneer die er zin in heeft. Je leeft echt als groep. En dat merk je voornamelijk ook met want wij overnachten daar ook altijd, in onze eigen tent. Niet iedereen heeft gewoon één tentje dat is gewoon met z'n allen in één tent bij wijze van spreken. En je scheidt gewoon een band met de mensen waar je weg mee bent. En dat is ook belangrijk in zo'n groep, dat het ook mensen zijn die elkaar liggen. Want je bent gewoon een weekend of langer met elkaar weg. En je zit wel op elkaars lip.

Marijke: En neem je dan ook een personage aan, stap je in een rol?

Jens: Nee eigenlijk niet.

Marijke: Nee dus je neemt niet bijvoorbeeld een andere naam aan en dan ben ik die persoon?

Jens: We hebben wel andere namen als het ware maar ik denk dat dat voornamelijk ook een stukje Nederlandse nuchterheid is dat we die niet gebruiken. Want ik zit ook wel, geregeld wil ik het niet noemen, maar ik zit ook wel in Frankrijk en daar doen we het wel. Ze hebben niet een rol maar ze gebruiken wel andere namen daarvoor. Maar er zijn ook mensen die in hun dagelijks leven bijna met die naam door het leven. Dan andersom. Dus die leer je ook kennen als, die naam.

Marijke: Oké. Dus je stapt niet in een personage, je wordt niet echt een ander persoon zeg je?

Jens: Nee dat komt ook omdat de meerderheid van de mensen die het doet, is in hun dagelijks leven zijn er ook heel veel mee bezig. Dus in die zin is het ook gewoon niet nodig.

Marijke: Nee oké dus je hebt niet echt zo'n scheidingslijn van nou ik ben nu een ander persoon en als ik thuis ben dan ben ik dat weer vergeten.

Jens: Ja precies.

Marijke: Maar vinden mensen het wel interessant omdat een beetje te horen, van wie ben jij eigenlijk?

Jens: Ja juist dat vinden mensen heel interessant. Als je zegt van thuis heb ik ook een hele werkplek. Dan denken ze nou die is er wel enthousiast mee bezig.

Marijke: Maar zien ze dan bewust van dit is gewoon ook iemand net als ik die een hobby heeft of zien ze het als dit is een verhaal en we duiken hierin en ik ben benieuwd wat deze persoon, hè in de vroege middeleeuwen, dan doet op een dag?

Jens: Ik denk dat het een beetje een mix van beide is. Je neemt wel mensen mee naar een bepaalde sfeer, naar een bepaalde tijd. Maar ondertussen behoud je wel inderdaad de lijn van het 'ik ben ook maar een persoon.' En dat is denk ik juist hoe je mensen erbij kunt betrekken. Dat mensen het idee geven dat ze het zelf ook zouden kunnen doen, zouden ze het willen.

Marijke: Wat maakt living history volgens jou nou als een goede geschiedenisles?

Jens: De interactie en de praktische uitbeelding. Hè wat we in het begin ook al zeiden, het is niet lezen en droge stof. Mensen kunnen het echt zien en ervaren. Dus dat wekt veel meer de interesse op.

Marijke: En wat is dat stukje ervaren dan?

Jens: Meedoen met spelletjes. We nodigen mensen ook wel uit om bij ons te komen zitten. Dan hebben we zo hele gesprekken. Dan zitten ze zo 2 uren bij zo'n kampement. Dat vinden mensen ook hartstikke leuk.

Marijke: Oké. Waar gaan zulke gesprekken dan over?

Jens: Van alles. Soms gewoon normale dingen. En soms heel gericht over geschiedenis. Ja het is maar net waar je op stuit eigenlijk.

Marijke: Dan kan je bijvoorbeeld ook vertellen waar zo'n persoon dan in die bepaalde tijd mee bezig is?

Jens: Ja. Soms ook gewoon uitleggen hoe de maatschappij, hoe anders dat was in de vroege middeleeuwen. Dat men veel mee op elkaar aangewezen was op die manier. Dat iedereen daarnaast toch wel een bepaalde taak had om die samenleving draaiende te houden.

Marijke: Vertel je het dan net als wat je nu doet in verleden tijd. Of vertel je dan echt van vanuit jou dan op dat moment tegenwoordige tijd. Ik weet niet hoe je het uit moet leggen. Snap je?

Jens: Vanuit een soort personage bedoel je?

Marijke: Ja dat je zegt van nou bijvoorbeeld 'hoe wij nu leven' of dat je het bij wijze van over de buurman hebt.

Jens: Gemixt eigenlijk. Je geeft een geschiedenis dus uiteraard ga je terug naar het verleden. Maar op dat moment ben jij ook de geschiedenisles. Dus dan kun je ook zeggen van ja 'zo doen wij dat hier nu ook.'

Marijke: Ja jij bent op dat moment, voor hun kom je uit het verleden. Ja. Dus vertel je het dan in tegenwoordige tijd?

Jens: Ja dat kom je beide tegen. 'Wij leven hier nu als...' of 'Wij zijn nu bezig met...' En de andere keer zeg je inderdaad, 'vroeger deed men dat.'

Marijke: *Dus het ene moment zit je een beetje in je rol en het andere moment stap je er weer uit? Ja. Oké. En merk je dan verschil in hoe je publiek daarop reageert?*

Jens: Het is eigenlijk altijd wel gemixt dus het is heel moeilijk om aan te tonen want bij iedereen is het weer anders. En dat maakt het ook heel moeilijk om uit te leggen. Eigenlijk zou je gewoon een keer mee moeten doen dan kun je het echt dan merk je ook meer hoe zoiets werkt. Wij zijn gewoon een open groep we hebben niet per se als hoofddoel alleen maar educatief bezig zijn. Het is de whole package, zeg maar. Het is gewoon het uitbeelden. En daarnaast zijn we natuurlijk allemaal, of allemaal de meesten van ons, zijn ook ambachtslieden met een passie die wij op die manier aan de man brengen. En daar komt inderdaad ook educatief bij kijken. Mensen dingen meegeven maar niet alleen dat. Het is ook het samenzijn van de groep. Je bent gewoon met leuke mensen op weg. En je haalt er zelf natuurlijk ook plezier uit. Je doet het voor jezelf en voor elkaar.

Marijke: *Ja ik kan me voorstellen dat je het in eerste instantie gewoon voor jezelf doet omdat je het heel erg leuk vindt. En het publiek ja dat is leuk om het te demonstreren.*

Jens: En ondertussen weten we allemaal wel heel veel maar het is niet de drijfkracht erachter.

Marijke: *Ik heb zelf nu twee keer een kostuum aan gehad en één keer met kinderen daarbij. En kinderen reageren daar wel heel sterk op. Vooral als ze heel klein zijn. In groep 7/8 kun je ze eigenlijk al niet meer foppen. Ze weten heel goed dat het een verkleedpartij is en ja die willen er nog heel graag in meegaan maar die zijn ook wel heel realistisch. Maar als je nog veel jongere kinderen hebt die gaan er helemaal in op. Die dachten echt dat ik een jonkvrouw was.*

Jens: Mooi is dat. En dat is ook wel leuk met die net iets jongere groep kinderen die hebben nog steeds dat bepaalde beeld van Vikingen. Maar daar kun je juist dan leuke dingen mee doen.

Marijke: *Ja vind je het dan ook belangrijk om dat beeld aan te passen of vind je het niet erg dat ze een beetje in die waan blijven?*

Jens: Nou als ze zo jong zijn wel een beetje. Maar je weet toch wel ik kan het wel aan gaan passen maar. Het is soms zo'n leeftijd daar blijft niet veel van bij. Ze zijn al zo onder de indruk van wat er om hun heen gebeurt. Dat waarschijnlijk meer het beeld ze bij blijft dan dat wat je vertelt.

Marijke: *Nou ik ben door mijn vragen heen. Heb je nog brandende toevoegingen?*

Jens: Nee ik zou zeggen kom vooral langs op Imaginarian, dat is in augustus om de hoek.

Marijke: *Waar is dat dan? Groene Ster ofzo?*

Jens: Nee eentje verder weet je waar dat E10 restaurant zit bij dat kruispunt? Daar is het.

Marijke: *Oké, nou hopelijk ben ik dan afgestudeerd. In ieder geval heel erg bedankt dat ik even langs mocht komen.*

Interview 5: Sebastiaan Pelsmaeker, Archeoloog en eigenaar ARRE Remaining History

Gehouden op: 1 juni om 10:30 uur

Marijke: Ik zit hier vanuit Leisure Management. Ik ben een beetje de kunst/cultuur hoek opgegaan. En toen kwam ik bij een minor terecht over erfgoed en zo ben ik dan weer bij het HCL terecht gekomen. Maar ja het is niet echt een hele gebruikelijke afstudeerrichting. Bij het HCL zeiden ze eigenlijk 'we willen wel meer met living history doen.' En in mijn opleiding heb ik het natuurlijk best veel gehad over the experience economy. En toen dacht ik, ik kan die twee werelden best combineren. En ik heb natuurlijk altijd wel een voorliefde voor geschiedenis gehad anders ga je niet de erfgoed-kant op. Dus zodoende.

Sebastiaan: Ja leuk en dan zit je bij het HCL ook mooi op je plek.

Marijke: Jazeker. En ik heb zelf ook twee keer in kostuum gelopen dus dat was ook best leuk om te doen. En ja je ziet gewoon dat kinderen daar heel erg op reageren. Doe jij dat ook?

Sebastiaan: Zo nu en dan. Meestal in de context van een museum of een school. Ik geef ook wel gastlessen op scholen. En soms komen we daar als moderne archeoloog met onze spullen maar net zo vaak worden we gevraagd om daar als middeleeuwer of Romein te komen, aangekleed en wel. En dan te doen alsof je uit die tijd komt en dan je verhaal te houden. Wel in het Nederlands. Nee als je daar in Latijn staat te brabbelen, dat werkt meestal niet. Maar ja dat betekent dat, ik heb inmiddels thuis wel een kast vol kostuums voor de verschillende historische periodes. Er is altijd wel een reden om dat toch te hebben. Dat komt altijd wel voorbij als je in deze richting werkt.

Marijke: Ja leuk. Ik heb het een beetje in verschillende onderdelen opgebouwd. Authenticiteit is wel een ding, als je het over publiek hebt dan de motivatie van je publiek van je doelgroep, en hoe je je informatie presenteert, wat we net ook al zeiden met als je kijkt naar vitrines in een museum gewoon de manier waarop je iets laat zien. En als je ook ervaring hebt met de doelgroep groep 7/8, want je hebt ook schoolgroepen, dan hebben we het daar ook nog even over. Maar eerst authenticiteit. Ik heb natuurlijk literatuuronderzoek gedaan. Daar stond ook wel in dat het niet altijd precies hoeft te zijn zoals het in de geschiedenisboeken is. Hoe sta jij daartegenover? Als toch wel historicus?

Sebastiaan: Ja als archeoloog kijk je allereerst natuurlijk naar authenticiteit. Het eerste waar je op let is, kunnen we dit verantwoorden, wetenschappelijk. Want dat wordt er ook echt in geslagen tijdens de opleiding. Niet te veel zelf denken vooral kijken naar de feiten. Maar je leert ook al snel in de praktijk nou ja als je het puur wetenschappelijk brengt, helemaal authentiek, helemaal correct, dan ben je een levende vitrine. Mensen vinden het 5 minuten leuk en dan lopen ze door. Dan ga je te ver de diepte in, te veel details. Terwijl mensen vaak al, en zeker voor basisscholieren geen compleet beeld hebben van een tijd. En dan kun je wel beginnen met deze mantelspeld dit en die mantelspeld dat maar ze weten niet eens wat een mantelspeld is. Je moet echt terug naar de basis. En dat maakt dat authenticiteit nou ja zoals we het zelf doen, we zorgen dat het verhaal klopt, maar in grote lijnen. En op het moment dat mensen vragen stellen, en dat geldt meer bij volwassenen dan bij kinderen maar toch, op het moment dat die vragen komen dan moet je ervoor zorgen dat je echt weet waar je het over hebt. Dat je geen misinformatie geeft, geen fabeltjes tot leven roept. Want dat gebeurt al veel te veel, vooral juist in levende geschiedenis. Want ik heb natuurlijk een wetenschappelijke

achtergrond, maar als je het hobbymatig doet dan lees je andere bronnen. Je hebt geen toegang tot grotere bibliotheken met vakliteratuur. Dus dan heb je vaak een vooroordeel, wat meer gebaseerd is op populaire media dan op historische bronnen. Dus zorg altijd, bij elk onderwerp we weten er natuurlijk al veel van maar we lezen ons altijd even in, ook actuele onderzoeken enzo. Maar het verhaal, in eerste instantie moet aanspreken. Eigenlijk speelt entertainment daar een hogere waarde. Alleen qua authenticiteit is het heel belangrijk, gewoon zorgen dat het niet fout is wat je zegt. Je mag dingen invullen, je kan wat interpreteren om een mooi compleet beeld te geven. In dit geval in state, in kostuum. Het moet de sfeer uitdragen van de tijd, of het nou 100% linnen is of 70% linnen en 30% katoen is dan niet heel relevant. Maar dat mensen een plaatje, een beeld in hun hoofd krijgen wat wel ongeveer klopt. En dan dus op het moment dat mensen meer de diepte in willen. Dan zorg je dat ze echt ook de details weten.

Marijke: Oké. Ja hoe zorg je dan voor historisch correct beeld?

Sebastiaan: Dat geldt ja ook weer, door die wetenschappelijke achtergrond heb je gewoon een hele brede kennisbasis. Natuurlijk weet je nooit alles. Of je nou wetenschapper bent, al 20 jaar in het vak, of je begint net. Je kan niet alles weten want het is gewoon al geweest. Maar ik kan wel zorgen, door heel breed in te lezen, vorm je eerst een algemeen beeld. En dan uiteindelijk moet je jezelf gewoon vragen stellen. Van 'ik sta hier in mijn tuniek of ik heb dit en dit stuk gereedschap vast, maar hoe gebruiken ze het hoe maken ze het? En op het moment dat je weet hoe iets is gemaakt weet je ook hoe het eindpunt zal zijn. Dus kleine dingen die je zelf hebt opgelost bij wijze van, we maken kostuums met een naaimachine. En dat is niet erg, maar als je je bedenkt hoe was het toen gemaakt en je oefent een paar stukken met de hand dan zie je ineens ook de waarde van zo'n object of bepaalde vormdetails. Je hebt geen stretchstof dus je moet je patronen aanpassen. Praktische dingen. Door altijd maar vragen aan jezelf te stellen ontdek je de gaten in je eigen kennis. En ga je logischerwijs ook dingen invullen die eigenlijk niet anders kunnen zijn. Dat helpt ontzettend bij het vormen van een correct beeld.

Marijke: Oké ja dus daar zit ook weer een stukje eigen interpretatie in.

Sebastiaan: Ja natuurlijk, altijd. Ik bedoel ik kan je een lijstje geven van de exacte kleuren voor textiel in de middeleeuwen maar ja dat neemt niet weg dat er geen andere kleuren waren. Dat neemt niet weg dat iets door de zon gebleekt kan zijn of juist net geverfd is en toch andere tinten heeft. Er is altijd ruimte voor wat we niet weten.

Marijke: Merk je ook extra waardering als je iets historisch correct doet als je publiek voor je hebt?

Sebastiaan: Ja over het algemeen wel. Eigenlijk op twee manieren. Je hebt aan de ene kant, en dat geldt vooral op evenementen het al geïnteresseerde publiek wat al ervaring heeft in deze richting, meer evenementen heeft bezocht of zich al heeft ingelezen. En die zien het toch wel heel snel als je iets niet correct doet. Die zijn daar ook heel happig op. Want het is gewoon leuk om je eigen kennis te laten. Dat geldt vanuit het publiek maar ook als levende geschiedenis figuur. Bij wijze van, ik sta op een evenement als middeleeuwse smid. Alles correct, maar ik heb een ventilator onder het vuur dat zal iedereen direct, dat is het enige wat ze onthouden. De rest van het verhaal is weg. Dus de waardering is direct omdat mensen geen commentaar hebben. Ook indirect omdat mensen met een beter beeld naar huis gaan. De andere vorm van waardering is juist bij de oppervlakkige bezoeker, de mensen die en dus ook schoolklassen, die zich niet hebben ingelezen. Dat ze het gevoel hebben dat

het echt is wat je laat zien, of wat je verteld. Door de compleetheid, de aandacht voor detail komt het beter over. Hetzelfde effect wat je hebt bij kostuums in een A-kwaliteit film of in een C-kwaliteit film. C-kwaliteit horror, ja het ziet er nep uit. En dat weet je van tevoren. Dus dat neem je niet zo serieus. Maar een A-kwaliteitsserie of film. Ja er is wat slijtage op de kleding, ze dragen veel attributen. En opeens voelt het alsof ze zo uit de tv kunnen wandelen en echt zijn. En dat geldt hier ook gewoon heel sterk ook.

Marijke: *Ja je had het over je eigen beeld. Maar authenticiteit is ook een beetje gelinkt aan jouw beeld van de waarheid.*

Sebastiaan: Absoluut ja.

Marijke: *Want ja soms heb jij een bepaald beeld en dan is het misschien niet helemaal authentiek maar dan voelt het voor jou wel als authentiek.*

Sebastiaan: Klopt.

Marijke: *Maar dat is natuurlijk voor iedereen anders. Sluit je daar ook bewuster bij aan of ben je dan meer bezig met het aanpassen van het beeld?*

Sebastiaan: Wisselt een beetje. Ik probeer zelf geen betweter te zijn. Maar ik probeer mensen wel altijd van de juiste informatie te voorzien. Dus ook andere mensen in levende geschiedenis of bij musea. Zie ik iets waarvan het weet, echt weet dat het niet klopt, dan zal ik dat zeker wel vermelden. Maar ik ga niet de hele dag rondlopen om ieder op dat ene stukje garen en dat andere stukje ijzer te wijzen. Dan gaat gewoon de lol eraf. Aan de andere kant, soms moet je je schikken naar de huidige realiteit. Er zijn dingen uit de geschiedenis die je niet kunt laten zien, omdat ze te choquerend zijn of gewoon politiek beladen. Bij wijze van, je hebt nu de zwarte pieten discussie. Op het moment dat je nu als levende geschiedenisgroep uit de achttiende eeuw rondloopt, en je hebt een reeks zwarte slaven achter je aan, dan valt dat niet goed bij het publiek. Dus het is misschien wel authentiek, maar dat gaat dan toch niet op de eerste plaats. Ja en een ander iets een mooi voorbeeld ervan vind ik, ik werk ook bij het hunebedmuseum in Borger daar hebben ze sinds kort een openluchtmuseum met een aantal historische boerderijen. We zijn gevraagd om de bronstijdboerderij onder andere in te richten. Dus we hebben heel keurig een heel assortiment attributen gemaakt die we archeologisch kunnen verantwoorden die erin passen. Nou alles ingericht, ziet er prachtig uit. En toen kwam de eerste vrijwilliger die levende geschiedenis ging doen daar zitten. En die zei ja waar moet ik op zitten? Op de grond? En dan gaan we kijken en kijken en vragen stellen en zoeken. Conclusie is, er is nog nooit zitmeubilair gevonden uit die tijd. Dus ja waarschijnlijk zat men op de grond maar deze dame is 69. Die kun je niet daar op een kleedje op de grond zetten in een vochtige boerderij en dan publiek te woord laten staan. Dus dan moet je toch maar een bankje laten maken. Ja dat zijn de keren dat je moet toegeven aan wat ik zeg de hedendaagse realiteiten. Misschien konden mensen het toen, maar nu niet. En als ze het al kunnen dan wil je ze het misschien niet aandoen. Dus dan moet je toch afstappen van de authenticiteit. Gewoon omdat het praktisch is. Alleen nog steeds zorgen dat je verhaal klopt. Als mensen vragen 'goh wat een mooi bankje hadden ze dat al?' Dat je kan zeggen 'nee dat hadden ze waarschijnlijk niet.' En dan de goede verantwoording. Ik denk dat je interesse vanuit het publiek altijd moet belonen. Dat geldt natuurlijk voor schoolklassen heel sterk. Ook bij algemeen publiek. Vertel ze niet dat ze het hartstikke fout hebben en dat ze dom zijn. Maar geef ze juist leuke informatie en wees blij dat ze interesse tonen. Dat helpt altijd. Dat helpt ook bij

het vormen van een algemeen correct beeld. Vikingen hebben geen hoorns op hun helm. Dat is inmiddels redelijk geaccepteerd maar je ziet nog steeds in bijvoorbeeld kinderverhalen, strips, tekenfilms hebben ze dat wel. Dus dat is het eerste beeld wat kinderen krijgen. Dus op het moment dat jij toevallig iemand die kinderfilmpjes maakt dat verteld en die onthoudt dat en die verandert dat. Dan betekent dat dat het algemene beeld beetje bij beetje correcter wordt. En dat maakt dat mensen gewoon meer interesse ook krijgen.

Marijke: *En ja hoe zorg je er dan voor als je, mag het ik het optreden noemen? Als je optreedt dat je dan je dan gemotiveerd en geïnteresseerd publiek hebt?*

Sebastiaan: Heel praktisch, zorg dat er humor in je verhaal zit. Je hoeft niet per se slapstick-stijl op het podium te komen. Maar niet alles hoeft droog en serieus te zijn. Er zijn heel veel leuke historische anekdotes. Er zijn leuke historische details. Humor helpt daar heel erg bij. Ander iets is wat ontzettend goed publiek trekt, dat is een beetje spanning. Iemand die daar wil zit te verven dat is leuk en dat is interessant maar moet een heel goed verhaal hebben wil je mensen boeien. Maar sta je daar met een zwaard in je handen of sta je een vuur te maken. Ja dan komen mensen met hordes aan en dat willen ze allemaal meemaken. Dat is ook enorm publiekstrekkend. Dan hou je ze ook geboeid. Dan kun je terwijl je zoiets doet ook informatie verschaffen waardoor het geheel een educatieve waarde heeft.

Marijke: *Oké en nou dan heb je de aandacht van je publiek hoe hou je dat dan vast?*

Sebastiaan: Heel erg reageren op wat het publiek wil. Ik heb natuurlijk zelf een voorkeur voor een bepaalde periode, bepaalde objecten. Mijn werk is voornamelijk ambachtelijk. Dus vertellen over dingen maken over ambacht van vroeger, dat ligt mijzelf het best. Maar als er bijvoorbeeld publiek staat dat daar helemaal geen zin in heeft, dat alleen maar vragen stelt over Vikingkrijger dit en boerenkoning dat. Nou prima, dan moet ik niet gaan zeggen van 'ja Vikingkrijgers hadden ook hele mooie zwaarden en die maak je zo en zo.' Dan moet ik zeggen van 'Ja je hebt helemaal gelijk, Vikingkrijgers...' nou wat vraag dan ook is. Reageer daarop, en ga daar dan ook steeds dieper op in. Tot de mensen zelf van onderwerp veranderen.

Marijke: *Oké. Heb je ook weleens totaal ongeïnteresseerd publiek?*

Sebastiaan: Ja. Dat gebeurt best wel veel. Soms verbaast het je dat mensen naar een evenement komen, helemaal als er een entree wordt betaald. Ja soms betalen mensen 20 euro en dan lopen ze daar rond en na een kwartier zijn ze al humeurig. Omdat het ze gewoon niet aanspreekt, het is niet hun ding, het voelt allemaal nep, ze zijn niet in een goede bui. Dat is heel moeilijk want dat zijn ook mensen die heel snel gaan zeuren, heel bot gezegd. En die halen daardoor de lol voor anderen weg. Die gaan er echt doorheen. Ja die mensen als je die hebt in een groep. En met name, bijvoorbeeld wat jullie in Leeuwarden gaan doen als het een begeleide wandeling is. Dan kan dat het echt voor de hele groep verpesten. Dus wat ik zelf probeer te doen, nou ja soms kun je ze negeren dan kun je focussen op andere geïnteresseerde mensen en kun je daar de nadruk op leggen. En soms moet je ze juist heel actief betrekken. En dan moet je echt leren inschatten wat zou deze mensen wel boeien. **Waarom zijn ze eigenlijk hier gekomen?** In het geval van een begeleide wandeling kan het best zijn dat een leraar daar helemaal geen zin in heeft. Maar hij is daar voor de school, hij is daar voor de kinderen. Dus probeer dat even aan te spreken. Als je op een historisch evenement bent, misschien is die alleen maar gekomen omdat die ridders leuk vindt. Ja en al die boeren en andere lui zijn niet

interessant. Nou praat dan wat over ridders. Gewoon ook weer inspelen op verzoeknummers vanuit het publiek.

Marijke: Oké. Uit de literatuur komt wel dat mensen gemotiveerder zijn als ze zelf de invloed hebben op het geheel en dat ze zelf de touwtjes in handen mogen hebben. Merk je dat in de praktijk ook?

Sebastiaan: Ja absoluut. Als mensen passief toekijken omdat je een show opvoert, een verhaal houdt. Dan is de aandacht spanner misschien in de praktijk 5, misschien 10 minuten. Dat is een beetje afhankelijk van de interesse die het publiek vooraf al heeft. Op het moment dat je ze dingen in handen geeft of dat je ze vraagt wat zouden jullie willen zien of weten dan kun je dat makkelijk verdubbelen. En soms is het zelfs zo dat mensen een uur, anderhalf de tijd nemen om met je te praten. En echt te leren, maar natuurlijk op een leuke manier. Dat is echt een enorm verschil. En dat is ook wat ik net bedoelde als je inspeelt op verzoeken van het publiek dan boei je ze gewoon veel langer dan wanneer je je eigen verhaal vertelt.

Marijke: Oké. En doel weten van tevoren als je ergens aan begint dat schijnt dan ook motiverend te werken. Vertel je van tevoren weleens een doel?

Sebastiaan: Dat hangt erg af van de context. Ik sta op een evenement, soms om dingen te laten zien, soms om spullen te verkopen. Dan is dat niet zo relevant. Mensen komen daarom vermaakt te worden en dan is het wel goed. Maar als ik een school bezoek bij zo'n schoolklas. Dan is een van de eerste dingen die ik zeg 'nou ik ga jullie vandaag iets vertellen daar en daarover.' Om echt duidelijk te maken waar heb je het over, een kader te geven. En ook in die zin een einddoel te stellen, want de kinderen weten dan waar moeten we op letten, er gebeurt iets, dat is soms ook al heel relevant. En naderhand kun je ook vragen om vragen vanuit zo'n klas. En als ze van tevoren weten waar het om ging, dan zijn de vragen on topic. Als je dat niet duidelijk hebt gemaakt dan krijg je heel willekeurige vragen. Dat is altijd leuk maar dat helpt de klas niet vooruit. Nee in een echt educatieve context vertel ik ook altijd het doel van tevoren, de richting die we op gaan.

Marijke: En merk je dan ook dat kinderen gemotiveerder zijn om mee te doen?

Sebastiaan: Ja eigenlijk wel. Het hangt natuurlijk een beetje vanaf wat je onderwerp is. Van sommige onderwerpen worden kinderen meteen enthousiast. Er staat een vreemd iemand voor de klas, dat is altijd een beetje spannend. Maar als die zegt we gaan het hebben over ridders, ja dan is de hele klas blij. Maar ja soms ga je het hebben over iets wat ze niet zo interessant vinden. Dus eigenlijk beginnen ze dan aan jouw verhaal met een idee van een gevoel van verveling. 'Oh daar is weer zo iemand die een saai verhaal komt vertellen.' Maar als je er dan dieper op in gaat op de juiste manier dan is juist de verrassing dat het toch interessant kan zijn genoeg om ze weer te boeien. Dus het kan allebei, afhankelijk van de groep, alleen daar liep ik in het begin vaak tegenaan je moet wel inschatten wat de kinderen wel en niet raakt of wel of niet aanspreekt. Zeker als je met een saai onderwerp komt dan moet je van tevoren een paar grapjes voorbereiden. Zorgen voor een paar spannende objecten. Dus dat zo'n klas bij de les betrokken wordt.

Marijke: Dus dat gaat van tevoren wel, je weet dan ongeveer wel, er zit wel voorbereiding in laat ik het zo zeggen.

Sebastiaan: Ja bij veel lessen werk ik ook met een PowerPoint. Die moet natuurlijk ook gemaakt worden dus dan heb je ook je verhaal. Bij zo'n historisch schoolbezoek heb je zo'n begeleiding niet.

Dus dan moet je van tevoren echt duidelijk maken waar gaan we het over hebben. En de bijpassende, ja ik werk altijd met objecten met replica's, de passende objecten uitzoeken. Zodat je elke paar minuten eigenlijk iets nieuws hebt dat wel aansluit maar dat weer even de aandacht trekt. Dat moet je echt plannen. Als je te lang doorgaat over een onderwerp. Zeker kinderen, die een korte spanningsboog hebben, dan haken ze gewoon af.

Marijke: Ja want ik heb gelezen dat de concentratieboog van een kind in groep 7/8 ongeveer 20 tot 30 minuten is. Merk je dat in de praktijk ook?

Sebastiaan: Ja. Als ik puur vertel aan de hand van een korte PowerPoint, wel veel plaatjes enzo maar toch, maar dat in 20 minuten al vrij veel. Hoe interessant het ook is, kinderen gaan onderling meer contact zoeken. Ze raken afgeleid. Op het moment dat je objecten erbij hebt, dan haal je zeker wel 30 minuten soms wel 40 minuten. Maar dan is het echt klaar. Dan zijn ze in zekere zin moe. Zo nu en dan geef ik ook lezingen voor schoolgroepen, bij musea dan. En meestal duurt zo'n lezing 2 uur. Dat is veel te lang voor die kinderen. Dat betekent dat ik dus elk half uur in principe, het eerste half uur een vragenronde en een kleine pauze. En na een uur een limonaderonde. Gewoon, laat ze even een kwartiertje rondlopen eventueel wat eten wat drinken. Dan beginnen ze wel weer met frisse moed. Dus je kan het wel rekken als je die pauzemomenten er tussendoor doet. Als je dat niet doet dan heb je niks aan ze in de tweede helft zeg maar.

Marijke: Oké dus een beetje afwisselen.

Sebastiaan: En bij voorkeur ook niet de hele tijd stil laten zitten. Dat is natuurlijk bij een levende geschiedenis wandeling geen issue. In een klaslokaal wel. Al is het alleen maar om dingen naar een andere tafel te brengen. Af en toe even bewegen helpt altijd enorm.

Marijke: Ja hoe krijg je ze dan actief mee?

Sebastiaan: Soms gewoon vragen of ze je bijvoorbeeld willen helpen. Wil je dit even uitdelen? Of wil je dat even daarheen brengen? Dat soort dingen. Bij sommige objecten die ik heb, bijvoorbeeld, dan neem ik een harnas mee en dan laat ik het ze allemaal passen. Het kost even een paar minuten maar ze vinden het prachtig. Dus dan zijn ze er inderdaad weer bij. Maar ook dat moet je eigenlijk van tevoren al bedenken. Wat zijn de opties die je hebt? Je hoeft niet alles te benutten, maar dat je wel je plan paraat hebt.

Marijke: Oké dus daar moet je wel even over nadenken van tevoren dus?

Sebastiaan: Ja en als je het vaker doet dan krijg je natuurlijk een soort standaardrepertoire aan trucjes. Dus dat helpt heel erg. Maar elke les moet je toch even kijken wat voor groep hebben we hier en wat voor school. Een Christelijke school zal je op een andere manier moeten vermaken dan een openbare school. Omdat je sommige dingen niet of wel juist mag en moet zeggen. Dus dat zijn ook dingen om van tevoren toch even rekening mee te houden.

Marijke: Oké. En als je het dan nog steeds over de motivatie van je publiek, van je doelgroep hebt. Wat is volgens jou dan de relatie tussen motivatie en uitdaging? Daag je je publiek weleens uit?

Sebastiaan: Jazeker. En dat helpt ook inderdaad enorm voor de motivatie, interactie. Dat telt natuurlijk gewoon mee voor experience. Wel heb ik gemerkt, als je ze te vroeg uitdaagt dan trekken

ze zich terug. Zeker kinderen. Je moet zorgen voor een ontspannen sfeer, een goede introductie dat in zekere zin, hoe minimaal ook, een vertrouwensband opbouwen. Als jij als willekeurige clown voor de klas verschijnt dan willen ze geen vragen beantwoorden. Als je eerst zelf wat vertelt een beetje ontspannen sfeer creëert. Wat contact zoekt, door soms de kinderen aan te kijken of ze wat dingen in hun hand te geven en ze dan dingen gaat vragen. Dan worden ze weer enthousiast en dan hebben ze wat je eerder zelf zei, het idee van eigen inbreng. Dat is echt wat waard.

Marijke: Helder, mooi. Dat stukje motivatie hebben we nu mooi afgerond. Je zei net dat ze dan zo'n harnas even mogen passen even mogen aanraken. Wat is volgens jou dan het belang van zintuigen prikkelen?

Sebastiaan: Eigenlijk ook weer het beeld compleet maken. Als je alleen iets ziet dan blijft er niet veel hangen. Als je alleen iets hoort ook niet. Maar op het moment dat je het hoort en ziet en bij voorkeur ruikt en voelt, ja dan is de intensiteit veel hoger waardoor ook echt die ervaring blijft hangen. En onderdeel van die ervaring is dan ook de educatieve informatie en praktische informatie. Maar het geheel, het totaalpakket blijft achter in het hoofd van de deelnemer, het kind. In plaats van alleen maar her en der een los feitje. Dus die combinatie. Al die zintuigen versterken elkaar. Wel een iets andere richting maar als je iemand een lichtflits laat zien zonder geluid dan nou ja oké. Maar doe er tegelijkertijd een knal bij en diegene zal zijn handen op zijn oren slaan en ineem duiken want kennelijk gebeurt er iets in je omgeving. Op het moment dat er nog een windvlaag bij zit. Dan heeft diegene helemaal iets van er is iets ontploft. Dus opeens ga je eigen conclusies verbinden. Opeens ga je gaten invullen in de ervaring die anders niet relevant lijken. Dus als ze iets passen, ze voelen het gewicht, ze ruiken het ijzer of de olie die erop zit en ze horen het geluid ervan. Als die associaties maken dat vanuit verschillende richtingen die ervaring intensiever wordt.

Marijke: En dat je het daardoor beter onthoudt zeg je eigenlijk?

Sebastiaan: Ja absoluut.

Marijke: Je had het over het totaalplaatje. Verbind je er dan ook een soort thema of verhaallijn aan vast?

Sebastiaan: Ja altijd. Als archeoloog probeer ik altijd een tijdscontext te geven in ieder geval. Het kan gaan over steentijd, over middeleeuwen of over Vikingen. Maakt niet echt uit. Maar dat is meestal mijn eerste lijn. Welk deel van de geschiedenis vertel ik hier. En daarna, afhankelijk van de tijd die je hebt, een specifiek onderwerp. Morgen ga ik een school bezoeken dan moet ik groep 5 en 6 lesgeven. Voor groep 5 gaan we het hebben over handwerkers en gilden. Dus daar hebben ze net via een museum wat over gehoord, daar ga je dan wat dieper op in. Maar dan specifiek in de middeleeuwen. Voor groep 6 gaan we het hebben over kloosters tegenover ridders. Dat kan iets dieper gaan, dus over oorlog en vrede. Ook weer in de middeleeuwen. Eerste context, tijd: middeleeuwen. Tweede, welk deel van de samenleving pak je daaruit om het ook een beetje spannend te houden en wat duidelijker.

Marijke: En hoe maak je dat dan visueel ook zichtbaar? In je verhaal is het helder.

Sebastiaan: Als ik de mogelijkheid heb om een PowerPointpresentatie te gebruiken is de eerste dia altijd, en soms is dat uren gezoek, maar een spectaculaire afbeelding, een schilderij, iets uit een film. Dat direct past bij het verhaal. Als ik geen PowerPoint gebruik dan probeer ik, dan vertel ik het ze,

maar dan is ook de eerste dingen die ik doe een object tevoorschijn halen dat typerend is voor die context. Dus stel het verhaal gaat over, bij wijze van, monniken en ridders. Dan zal ik op het bureau een mooie middeleeuws-type bijbel neerleggen en een zwaard. Dat heeft natuurlijk een symbolische betekenis maar dat illustreert ook meteen de hoofdlijnen van je verhaal. Dat spreekt kinderen aan, dat maakt het gewoon duidelijk.

Marijke: Dus je geeft ze een duidelijke context?

Sebastiaan: Ja, iets van houvast zou je kunnen zeggen. En soms ook een beetje verwachting. Bij wijze van, ik leg een bijbel en een zwaard neer. Elk kind vindt een zwaard spannender dan een bijbel, dat is logisch. Dus dan ga ik het eerst hebben over de bijbel en de context daarvan. Dat zwaard ligt daar te lonken dat houdt die kinderen hun aandacht vast. Want ze weten dat het nog gaat komen en dat wil, bij langere verhalen vooral, vaak helpen.

Marijke: Oké. En als je nieuwe informatie aan een kind geeft, dan moet je dat eigenlijk zoveel mogelijk koppelen aan dat wat ze al weten. Hoe zorg je ervoor dat je aansluit bij wat de kinderen al weten?

Sebastiaan: Als ik kan, overleg ik, met schoolgroepen dan, met een leraar of lerares, wat hebben ze al gehad? Toevallig weet ik van de groep van morgen dat ze op schoolreisje zijn geweest naar een klooster en een museum. Ik heb zelf even een museum bezocht en gezien wat daar wordt laten zien. Dus dan heb je een idee, waar komt het geheel vandaan. Als dat niet kan, en dat is helaas in de meeste gevallen zo, dan begin ik een introductie met een heel algemeen verhaal. Op het moment dat je merkt dat de kinderen direct verveeld raken, kennen ze het al. Als ze enthousiast zijn, of in ieder geval geïnteresseerd, dan is het nieuw dan kun je gewoon doorgaan. Maar als ze verveeld raken omdat ze het al kennen dan zit je al heel snel in, dat kan al na een paar minuten zijn, maar in de fase dat je ze al een paar vragen stelt, om even te peilen wat is hun kennis en wat weten ze. En soms is zo'n vraag zo simpel als, weten jullie wat een ridder is? En als je daarop antwoord krijgt, ja dat is iemand met een zwaard, dan kun je een heel mooi basisverhaal houden. Maar als je antwoord krijgt, dat is iemand van edele order en bla bla bla. Dan kun je heel mooi de diepte in. Dan moet je juist dat basisverhaal achterwege laten. In het ergste geval mis je iets, maar je hoeft niet altijd alles te vertellen.

Marijke: Nee. En ja los van wat ze al weten, hoe sluit je aan bij je doelgroep? Is daar voorbereiding voor nodig?

Sebastiaan: Ja, meestal wel. Ook een deel is gewoon ervaring. Hoe vaak je voor een groep staat, van verschillende leeftijden. Dan kun je ook beter inschatten wat ze wel snappen en wat niet. Wat ze wel aanspreekt en wat niet. Maar voor een ander deel is het ook, nou ja wat je zelf nu ook hebt gedaan, inlezen in verschillende bronnen. Zowel bronnen over lesgeven en pedagogiek als de historische bronnen. En soms, ik heb een deel van mijn boekenkast is gevuld met kinderboeken over geschiedenis. Juist dan kan je kijken nou die mensen, die jaren ervaring hebben in die richting, wat vinden zij geschikt voor de verschillende leeftijden. Dan zie je ook welke onderwerpen worden uitgelicht. Want ja je hoeft niet alles zelf te doen. Ik ben archeoloog, ik ben geen leraar. Dat maakt ook dat daar zwakheden zitten van mijn kant dus dan kan ik mooi terugvallen op boeken van anderen.

Marijke: Ja. Nou het klinkt toch alsof je al heel veel ervaring hebt als iemand die lesgeeft. Je past je dus ook aan aan het lesprogramma, aan de methode die ze voeren?

Sebastiaan: Ja zoveel mogelijk. Alleen als je er niet actief in zit is het niet bij te houden waar de scholen zich dit jaar op focussen. Dus daarom vind ik het altijd belangrijk, als is het maar een paar minuten van tevoren om even de leraar of lerares te vragen waar zijn jullie mee bezig, wat hebben jullie al gehad? Of soms heel simpel, waar wil je de nadruk op hebben? Want dat geldt ook als ik een PowerPoint heb, ik zet er vrijwel exclusief afbeeldingen in onder andere omdat ze pas vanaf groep 8 interesse hebben om echt dingen te gaan lezen, als je geluk hebt. Maar met afbeeldingen kun je alle kanten op. Het geeft je heel veel vrijheid. Je kan gewoon heel strikt je oorspronkelijke verhaal vertellen op basis van die afbeeldingen of je kan nou ja oké er staat een Viking op maar we weten al wat een Viking is, dus we gaan het hebben over zijn maliënkolder, zijn schoenen, iets meer de diepte in. En dat kan op basis van dezelfde afbeelding.

Marijke: Dus ja ze zeggen soms dat PowerPointpresentaties dan niet echt aanslaan maar het is natuurlijk ook maar net wat je ermee doet.

Sebastiaan: Ja in deze gevallen, wat ik net ook al zei, gebruik ik exclusief afbeeldingen. En ik probeer ook, een PowerPoint kan ondersteunend werken. Maar heel vaak werkt het als afleiding. Als je op je PowerPoint exact vermeldt wat je gaat zeggen, waarom zeg je het dan nog. Of andersom, als je niks vertelt dan snappen mensen de relatie niet tussen wat je zegt en wat er op beeld te zien is. Maar als je het gebruikt bijna als zoals vroeger wanneer je een mooie schoolplaat ophing, dat je gewoon aanwijst hier zie je dit hier zie je dat. Dan leg je een link tussen een visueel medium en jouw eigen verhaal. Want zeker als je een gewoon verhaal houdt, dan ben je zelf niet heel interessant om te zien. Je staat daar gewoon. En dan zorg je dus dat je meerdere zintuigen ook weer prikkelt. In plaats van alleen hun hoofd en oren.

Marijke: Ja je bent wel, ja als ik kijk naar historici, die zijn vaak echt gericht op alleen het verhaal en alleen de historische feitjes maar ja wel mooi om te horen dat je toch wel, met ervaringen hè, daar zo mee bezig bent.

Sebastiaan: Ik denk het belangrijkste verschil tussen archeologen en historici, een deel heb je natuurlijk een periode die niet overlapt maar het belangrijkste verschil is dat een historicus, die houdt zich bezig met literatuur. Die doet alles vanuit de theorie. En een archeoloog is gedwongen, door de opgravingen, om alles vanuit de praktijk te doen. Dus je kijkt op een andere manier naar dezelfde dingen. Ik kan niet zo goed middeleeuwse teksten vertalen als de gemiddelde historicus. Ik kan ze ook niet zo goed interpreteren. Maar ik kan je wel alles vertellen over hoe de inkt is gemaakt over hoe de mensen waren die het schreven, wat het doel was van die tekst. Want dat is wat je als archeoloog tegenkomt. En dat helpt ontzetten als je voor een klas staat. Het is levendiger.

Marijke: Ja en het is misschien ook meer, je kan het meer in relatie tot jezelf brengen.

Sebastiaan: Ja dat is ook heel belangrijk. Dat is het voordeel van als je levende geschiedenis praktiseert. Maar zelfs als je dat niet doet, een archeoloog heeft praktijkervaring in heel veel dingen. En anekdotes werken altijd. Dus als ik, al is het een ongelooflijk saai onderwerp, maar ik vertel over hoe dit object door een archeoloog, bij voorkeur door mezelf, in een waterput is gevonden. Dan is

het weer spannend en reëel. Terwijl als je gewoon een object neerlegt dan heeft het geen voorgeschiedenis dus dan spreekt het mensen gewoon minder aan.

Marijke: *Ja dus het spreekt meer aan als je er een verhaal omheen bouwt.*

Sebastiaan: Ja en ze het gevoel geeft dat ze het zelf zouden kunnen beleven. Met levende geschiedenis tegenwoordig, kun je ook als kind een ridder of prinses worden. Maar als je in een iets serieuzere context of in iets moeilijkere onderwerpen zit. Dan is het soms wel spannend als die kinderen bedenken 'oh als ik ook archeoloog word, dan mag ik ook dingen gaan opgraven.' En dat spreekt aan, dat spreekt soms meer aan dan het object waar je over vertelt maar het zorgt wel dat je hun aandacht hebt.

Marijke: *Oké. En als je dan een object hebt zou je dan ook bijvoorbeeld een verhaal kunnen vertellen over een persoon die het gebruikt heeft? Maar die persoon daar weet je natuurlijk niks vanaf, dat kan wel fictie zijn dan.*

Sebastiaan: In sommige gevallen wel. Vooral bij de jongere groepen doe ik dat wel om het tastbaarder te maken. Die boeit het niet welk metaal is gebruikt om een bepaalde speld te maken maar wel wie het heeft gedragen. Dan kun je zoiets erbij halen. En verder, in sommige contexten. Ik heb een aantal jaar terug meegewerkt aan een boek van de gemeente Groningen. En dat ging over vondsten uit de stad en direct eromheen. Elke vondst werd beschreven in twee verhalen. Het eerste was een archeologisch, vrij droog, wetenschappelijk verhaal over de vondstomstandigheden, de samenstelling et cetera. Direct gevolgd door een verhaal van hoe kan dit hier terecht zijn gekomen. En dat is dan een fictief verhaal. Over ridder die of jonkvrouw dat. Die alle mogelijke spannende avonturen beleeft. En je merkt dat als mensen eerst het fictieve verhaal horen, met name kinderen, dan is hun interesse geprikkeld en dan willen ze graag lezen hoe het echt was. Terwijl als je andersom begint dan werkt het niet. Dus dat maakt dat bij sommige groepen juist het verzinnen van een historische figuur, of jezelf voordoen als een historisch figuur heel erg helpt bij de interactie en om de aandacht te prikkelen waardoor ze zelf de diepte in gaan. Al dan niet door jou vragen te stellen of door zelf iets te lezen. Ook kinderen zijn heel trots als ze thuiskomen en de ouders iets kunnen vertellen wat de ouders niet wisten. En dat gaat met geschiedenis vrij makkelijk, hoewel het tegenwoordig veel populairder is. Maar dat helpt kinderen enorm.

Marijke: *Stap je dan ook in een personage?*

Sebastiaan: Soms. Ja als je dus echt als historisch personage voor een groep staat, doe ik dat wel. Ik probeer niet te ver te gaan. Geen rare accenten geen rare stemmetjes want dat hou je gewoon niet vol. Maar ik probeer min of meer mezelf te zijn, even alle dagelijkse dingen die je een modern mens maken eraf te halen. En gewoon te bedenken, stel ik ben een middeleeuwse smid, soms verzin ik een andere naam, soms niet. Dat hangt een beetje af van de context. Maar dan vertel ik het echt alsof ik in die tijd ben als mensen een foto maken met een mobieltje hoeft je er niet per se over te gaan grappen. Maar als mensen jou vragen om een foto te maken met een mobieltje dan mag je best zeggen ik weet niet hoe dit werkt, wat is dit. Dat vinden mensen alleen maar leuk, en zeker kinderen. Kinderen houden heel erg van grapjes.

Marijke: *Wat maakt volgens jou nou living history als een goede geschiedenisles?*

Sebastiaan: Eigenlijk waar het toch de hele tijd op neer komt, de ervaring. Opeens is informatie niet meer passief, het komt niet voorbij als een vitrine of een stukje tekst. Maar opeens ben je onderdeel van. Je spreekt met iemand, voor je gevoel, uit de geschiedenis. Je kan hem vragen stellen die niet eens in je op zouden komen als je voor een vitrine stond. En je krijg ook direct antwoord op je vraag dat helpt ook heel erg. En als het een beetje mee zit ga je ook weer naar huis met niet alleen de technische informatie maar ook de geuren, kleuren, gevoelens, die allemaal horen bij dat geheel. Dat maakt daarentegen wel dat het essentieel is dat de levende geschiedenis figuur, approachable, benaderbaar is. Als het iemand is die te gefocust is op zijn werkzaamheden dan durf je niks te vragen. Als het iemand is die in een slechte bui is en onvriendelijk doet nou dan is die hele geschiedenisperiode opeens verpest. Dus daarom moet je zorgen dat je in een goed humeur bent, leuk verhaal neerzet en nooit vergeten, het publiek staat op de eerste plek tenminste in de educatieve context.

Marijke: Ja mooi. En dat je dus een open houding hebt?

Sebastiaan: Ja.

Marijke: Ja ik ben door mijn vragen die ik had opgeschreven heen. Heb je nog brandende toevoegingen waarvan je zegt van denk daar even om of dit is ook belangrijk.

Sebastiaan: Ik zei al dat onderdeel van die interactie is dus mensen iets in hun handen geven maar als je mensen een gevoel van, achievement...

Marijke: Ja dat ze iets bereiken.

Sebastiaan: Precies. Eigenlijk een vorm van voldoening kan geven. Dan helpt dat nog meer in een positieve houding van de geschiedenis en de informatie die je geeft. Als je aardig bent kom je betrouwbaarder over. Aardig zijn maakt dat je betrouwbaar overkomt. En als je mensen dan ook stimuleert door zelf iets te ontdekken, en dat doe ik dan meestal door een kleine workshop te geven, dan krijg jij nog meer pluspunten vanuit het publiek gezien waardoor ze nog meer onthouden wat je zegt en ze hebben nog meer een stukje extra praktische kennis waar ze op kunnen doorgroeien. Ja en die kleine workshops, dat hangt heel erg af van de tijd. Morgen heb ik voor elke groep 10 minuten de tijd voor een workshop dus dan doen we wat middeleeuwse spelletjes heel simpel maar het is in ieder geval iets nieuws. Soms ga je met de kinderen schrijven met een ganzenveer dat soort kleine dingen. Maar ook dat ze anderhalf uur het bos in gaan om materialen te zoeken en dan vuur te gaan maken. En dan heb je zowel natuur als geschiedenis als praktische kennis die je erbij betreft. En dan gaan mensen en zeker kinderen dus met iets, een vaardigheid, hoe miniem ook, die hun ouders niet eens hebben. En kinderen willen zich heel graag volwassen voelen dus dat is een enorm goed middel om ze bij de les te houden maar ook om te zorgen dat ze terugkomen. Want dat geldt dan in de museumcontext. Je wil dat mensen het opnieuw bezoeken op scholen ja die kinderen die moeten wel. Die hebben niet veel keus maar maak het dan vooral leuk als ze je weer zien of als ze weer een keer die geschiedenisles hebben.

Marijke: Ja want het is natuurlijk wel het algemene beeld van geschiedenis bij kinderen, nou dat is saai, oud, stoffig.

Sebastiaan: Alleen die paar hot items, romeinen, ridders. Ja dat spreekt aan. De rest meestal niet.

Marijke: Ja en vaak de tweede wereldoorlog is ook zo'n onderwerp dat aanspreek. Maar ik denk ook dat het komt omdat je dan je gaat er dan misschien op uit, je gaat naar een oud concentratiekamp of weet ik het wat.

Sebastiaan: Precies. Het is in het alledaagse wat tastbaarder. Dan krijg je wat meer die zintuigen. En tweede wereldoorlog heeft ook nog als voordeel, de kinderen die nog grootouders hebben die iets ervan hebben meegekregen. En een betrouwbaardere bron dan je ouders of grootouders is er niet. En dat helpt heel erg in het stimuleren van de interesse. Maar dat geldt nu nog, over 10 jaar wordt dat al moeilijk en over 20 jaar is dat helemaal klaar.

Marijke: Nou ik ben heel blij met wat ik heb gehoord.

Sebastiaan: Mooi zo, ik hoop dat je er wat aan hebt.

Marijke: Bedankt!

Appendix 4. Authenticity statement

Authenticiteitsverklaring Leisure Management

Verklaring

1. Ik heb deze scriptie zelf vervaardigd.
2. De scriptie is niet eerder benut door anderen of door mijzelf, zijnde onderdeel van een eerdere aanvraag voor het behalen van een graad of diploma.
3. De scriptie vormt een verslag van een onderzoek dat door mijzelf verricht is.
4. Alle citaten in deze scriptie zijn conform APA als zodanig herkenbaar, tevens wordt de bron van ieder citaat specifiek en conform APA vermeld.

Naam: Marijke Hoekstra

Handtekening:

Datum: 21/06/2017